

LUBI SLOVENC

Glasilo za člane društva

Letnik 2019

Številka: 24

Izdalo
Slovensko protestantsko
društvo Primož Trubar
zanj Matjaž Gruden

Uredila mag. Ana Porenta
Oblikoval Kazimir Rapoša

Tisk Cicero Begunje d.o.o.

Naklada 600 izvodov

ISSN 1854-7109

Primož Trubar.

Slovensko protestantsko društvo
Primož Trubar

1000 Ljubljana, Beethovnova 9
info@drustvo-primoztrubar.si
www.drustvo-primoztrubar.si

VSEBINA

TRUBARJEV DAN

- 3 Počastitev dneva Primoža Trubarja v Mariboru
Majda Potrata
- 4 Pristrčen zamejski poklon Trubarju
Igor Komel
- 4 Ura slovenščine za Trubarjev dan v Krškem
Alenka Černelič Krošelj in Polona Brenčič
- 5 Dom v jeziku 2019 na Trubarjevi domačiji
Zdenka Zabukovec
- 8 Pesem si 2019
mag. Ana Porenta

DAN REFORMACIJE

- 10 Državna proslava ob dnevu reformacije
10 Govor predsednika DZ mag. Dejana Židana
- 13 Dan reformacije v Mariboru
13 Slavnostni govor mag. Violete Vladimire Mesarič
- 16 Proslava dneva reformacije v Murski Soboti
Kazimir Rapoša
17 Nagovor mag. Geze Erniša
- 18 Dan reformacije na Trubarjevi domačiji
mag. Ana Porenta
20 Slavnostni govor dr. Barbare Žabota

POGLEDI

- 24 Stati inu obstati 2019/29
dr. Marko Kerševan
- 27 Stati inu obstati 2019/30
dr. Marko Kerševan
- 28 Študijski večeri v Trubarjevi hiši literature
dr. Nenad H. Vitorović

SLEDI ČASA, PROSTORA IN LJUDI

- 32 Leon Novak, novi škof evangeličanske cerkve
mag. Ana Porenta
- 32 Drago Tršar: Primož Trubar
mag. Barbara Pečnik
- 35 Trubarjev kalup v knjižnici v Sovodnjah ob Soči
Igor Komel
- 35 Podelitev Rožančeve nagrade
mag. Ana Porenta
- 37 Sprehod po Trubarjevi fari in malica na Gradežu
Boris Zore

PAHLJAČA DEJAVNOSTI

- 40 Predlog za izdajo poštne znamke
Dušan Voglar
- 41 Poročilo o delu SPD podružnice Posavje
Alenka Černelič Krošelj in Polona Brenčič
- 43 Poročilo o delu SPD podružnice Murska Sobota
mag. Geza Erniša
- 43 Trubarjeva domačija v letu 2019
mag. Barbara Pečnik
- 49 Vrnimo ljudem knjigo
Bogdanka Pirc Marjanovič
- 50 Zapisnik občnega zbora SPD Primož Trubar
mag. Marija Kuhar
- 51 Poročilo o delovanju SPD Primož Trubar v l. 2019
Matjaž Gruden

TRUBARJEV DAN

Dragi Primož Trubar, hvala, ker si se pred 511. leti rodil in se za vedno naselil v naš spomin s svojim pogumom, znanjem, vztrajnostjo, odločnostjo in vero. Lubi Slovenci se te spominjamo in smo hvaležni za vse, kar si storil za nas. Praznovanje tvojega rojstnega dne je tudi dandanes povezano s slovensko besedo.

POČASTITEV DNEVA PRIMOŽA TRUBARJA V MARIBORU

V Mariboru prireditelji skrbimo, da se počastitev državnega praznika, posvečenega Primožu Trubarju, udejanji prav na ta dan. Doslej nam je to uspelo že petkrat, saj praznik še nikoli ni prišel na nedeljo. Zakaj to posebej poudarjam? Skupina, ki si je zastavila nalogo, da pripravlja prireditev, meni, da bi se državi praznik, ki ni dela prost dan, morda v množici različnih prazničnih in spominskih dni med ljudmi malo zabrisal, prirediteljem pa gre prav za to, da se zavedanje o pomenu Primoža Trubarja za slovenski narod utrjuje. Zasnovali smo načrt, po katerem sistematično skrbimo za popularizacijo strokovnih dognanj o Primožu Trubarju, njegovem delu ali temah, povezanih z njegovim časom in sodobniki. Zavedamo se, da je s svojim obsežnim opusom, pa tudi z javnim delovanjem, postavil temelje na številnih področjih in s tem slovenščino dvignil med omikane jezike. Njegova življenjska izkušnja in delo sta nas odločilno zaznamovala in ozaveščanje o tem prav vsakega posameznika vedno znova kliče k razmisleku. Pri tem se odpirajo nova vprašanja in novi pogledi, zato je naš namen slediti tudi novostim v stroki in tako popularizirati trubarologijo in njene nosilce. Na ta dan pripravimo okroglo mizo s priznanimi strokovnjaki in razstavo na izbrano temo, ki podaljša spominski dan za več dni ali celo do jeseni.

Za vsakoletno prireditev poskrbita Zveza kulturnih društev Maribor, ki s sklopom *Spominjanja* neguje kulturo spominjanja in oživlja pomembne dogodke in posameznike iz naše preteklosti ter Univerzitetna knjižnica Maribor, ki naklonjeno daje na voljo prostor, gradivo ter sodelavke in sodelavce, da se prireditev lahko pripravi in izpelje. Za popestritev in obogatitev prireditve poskrbijo dijakinje in dijaki mariborskega konservatorija za balet in glasbo ali vokalna skupina. Prirediteljem tako že pet let uspeva pritegovati pozornost javnosti z nastopi odličnih strokovnjakov in predanih kulturnikov, pa tudi mediji dogodka ne spregledajo.

Najprej smo se vprašali, kaj Trubar pomeni Slovincem, nato smo pregledali, kako in kje se lahko

posameznik sreča z njim na svojih vsakdanjih poteh in tega morda niti ne načrtuje ali tega celo ne pričakuje. V tretje smo se spraševali, kakšen je naš odnos do slovenščine v globaliziranem in jezikovno uniformiranem svetu, z razstavo pa predstavili, kakšen je bil odmev reformacije v Mariboru. Ob petstodeseti obletnici Trubarjevega rojstva smo predstavili njegov slovenski opus od faksimilov in reprintov prvih tiskov ter različnih priredb do zbranih del in treh Trubarjevih knjig v sodobnem jeziku. Temo razstave je dopolnilo predavanje Kozma Ahačiča *Trubar, Dalmatin, Bohorič in sodobna slovenščina*, ki je s primerjavo med njihovimi besedili in sodobno slovenščino ilustriral jezikovni razvoj. Ker je minilo dvajset let od smrti Jožeta Rajhmana, je Fanika Krajnc-Vrečko pripravila predavanje *Mariborski trubarolog Jože Rajhman med teologijo in literarno zgodovino*. Peta prireditev je bila posvečena Trubarjevemu delu za prevajanje in tisk hrvaških glagoličnih in ciriličnih knjig. Fanika Krajnc-Vrečko je pripravila predavanje *Trubarjevi predgovori v hrvaških glagolskih in ciriličnih tiskih*, gost iz Hrvaške Stanko Jambrek pa je svojo temo naslovil *Trubar i Hrvati: jedna vizija s različitim putovima ostvarjenja*.

Trije koordinatori prireditve (Vlasta Stavbar, Franci Pivec, Majda Potrata) so za okrogle mize pridobili enajst avtorjev, ki so pripravili osemnajst prispevkov, razstave so odprli trije ugledni gostje, v kulturnem programu ob odprtju razstav sta sodelovala dva zbora, dvakrat pa dijaki Konservatorija za balet in glasbo Maribor. Zelo odmevni sta bili likovni razstavi Vojka Pogačarja »*Alea iacta est*«: *Z risbo nad slovensko identiteto* in *Gozdni abecedarij*, ki ju je pripravil kustos Mario Berdič posebej pa poudarjam predavateljski delež mariborske trubarologinje Fani-ke Krajnc-Vrečko.

Majda Potrata

PRISRČEN ZAMEJSKI POKLON TRUBARJU

Sovodnje ob Soči (Gorica, Italija), 11. junija

»Ljudje so to resnico pozabili,« je rekla lisica, »toda ti ne smeš pozabiti. Za vedno si odgovoren za tisto, kar si udomačil. Odgovoren si za svojo vrtnico ...«. Odlomek iz povesti Antoina de Saint-Exupéryja *Mali princ*, ki so ga ob zaključku posebne svečanosti, ki se je odvijala sredi junija meseca pred doprskim kipom Primoža Trubarja v Rubijah (Sovodnje ob Soči pri Gorici – Italija), predstavili učenci osnovne šole Peter Butkovič – Domen, še najbolj zgovorno izpričuje vsebino srečanja, posvečenega negovanju »naših vrtnic« – spomenikov, ki opozarjajo na navzočnost slovenske narodne skupnosti v goriškem – zamejskem prostoru.

Bronasti kip utemeljitelja slovenskega knjižnega jezika so odkrili pred enajstimi leti (maja 2008). Na junijski svečanosti so spregovorili Igor Komel, predsednik Kulturnega doma v Gorici, novi župan občine Sovodnje Luka Pisk, in Nataša Černic z vinogradniške kmetije Rubijski grad. Uvodni del srečanja so popestrili učenci osnovne šole z Vrha s Prešernovo *Zdravljico*; v zaključnem delu pa so se učenci četrtega razreda

osnovne šole Peter Butkovič – Domen iz Sovodenj predstavili z zanimivim in poučnim odlomkom iz *Malega princa*.

Slovesnost v Rubijah so v skupnem sodelovanju priredili Občina Sovodnje ob Soči, Kulturno društvo Sovodnje, Kulturni dom v Gorici in vinogradniška kmetija Rubijski grad.

Igor Komel

URA SLOVENŠČINE ZA TRUBARJEV DAN V KRŠKEM

Trubarjev dan smo proslavili 6. junija v Spominskem parku Jurija Dalmatina s prireditvijo Ura slovenščine, ki je bila letos povezana tudi z obeležitvijo 10-letnice postavitve spomenika, dela akademskega slikarja Vojka Pogačarja. Ob tej priložnosti so kulturni program oblikovali učenci Osnovne šole Jurija Dalmatina Krško pod mentorstvom učiteljice slovenščine Irene Hictaler Simončič, ki jih skuša spodbuditi k javnemu nastopanju, k razmišljanju o bogastvu slovenskega jezika in dediščini. Sodelovali so učenci

Pred Trubarjevim spomenikom v Sovodnjah ob Soči

Učenci OŠ Jurija Dalmatina so v spominskem parku v Krškem pripravili zanimiv kulturni program

iz gledališkega kluba Larisa Kocjan, Vesna Zorko, Maša Šeler, Andrej Preskar, Tinkara Hočevar, Nela Šiška, Ana Dular in Anej Kukavica, Maša Rožman ter Eva Košenina. Predstavili so se s krajšim gledališkim prizorom, zanimivimi teksti o drugačnosti in isti tekst brali na različne načine ter s tem še posebej pokazali jezikovno barvitost. Program so obogatile še Rijana Mavrek z izraznim plesom in učenki krške glasbene šole Helena Jović in Urška Vehovar.

Alenka Černelič Krošelj in Polona Brenčič (foto)

DOM V JEZIKU 2019 NA TRUBARJEVI DOMAČIJI

Tudi letos je dva dni pred Trubarjevim dnevom njegova domačija na tradicionalnem večeru na Slovenski pisateljski poti gostila slovenske literarne ustvarjalce, ki so lani ali letos dobili prestižne nagrade za svoja dela. Literarni večer po scenariju Igorja Likarja, ki ga je neposredno prenašal Radio Ljubljana (3. program Ars), sta vodila Alenka Resman Langus in Igor Velše, sodelovali so tudi: igralca Saša Mihelčič in Jernej Gašperin ter glasbenik Lado Jakša. Spet smo se spomnili, da so se nam na tej poti, povezani s pisateljskimi imeni, v naši pokrajini »zgodili« najznamenitejši možje jezika in pisane besede, ki so nam dali DOM

V JEZIKU. Poleg vsem znanih Primoža Trubarja, ki nam je z Nemškega kar v sodih skrivaj tovoril knjige, Frana Levstika in Josipa Stritarja, ne smemo pozabiti še na slovstvenega zgodovinarja Ivana Prijatelja, pisatelja Jožeta Javorška ter na frančiškanskega patra in jezikoslovca Stanislava Škrabca. Kot sta poudarila voditelja, »imamo danes tako po zaslugi izvirne pisateljske besede svoj dom tudi v jeziku, v njem spoznavamo njegovo bogato izraznost, gojimo vero v pomen in zven domače besede in se iz njega potem podajamo po poti naše najboljše sodobne literature tudi nazaj v široki svet«.

V uvodu je župan občine Velike Lašče dr. Tadej Malovrh najprej pozdravil »mojstre pisane besede«, goste in vse druge obiskovalce. Poudaril je, da kot univerzitetni profesor ugotavlja, kako jezik študentov postaja vse bolj reven in suhoparen, mlade generacije pozabljajo na lepoto pesmi, leposlovja ... Zato upa na čim več takih dogodkov tudi v prihodnje, saj moramo za materinščino bolje skrbeti.

Kot prvo smo poslušali **Bino Štampe Žmavc**. Zlatnika poezije 2018, ki se v okviru Veronikine nagrade vsako leto podeljuje za posebne dosežke na področju poezije, je prejela »za izjemno barvitost, svežino, igrivost in milino pesniškega jezika«. Avtorica je pisateljica, pesnica, režiserka in prevajalka, ena najpomembnejših mladinskih literatk, v mladosti je bila tudi solistka in šansonjerka. Že po dvakrat je dobila nagrado desetnica in Jenkovo nagrado, bila je finalistka za Grumovo nagrado ter prejemnica mno-

Vsestranska kulturna umetnica Bina Štampe Žmavc je prejela priznanje Zatnik poezije 2018

gih drugih nagrad. Piše pesmi, prozo in dramska besedila, med drugim je napisala tri pesniške zbirke sonetov. Prebrala nam je pesmi Izgnanci, Samota Itake in Ogledalo.

Jakob Jaša Kenda je doktor literarnih ved, pisatelj, prevajalec in kulturni menedžer, znan po berilih ter literarnih raziskavah, ki jih je objavljajal v publikacijah, časopisih in revijah, ter tudi strasten planinec. Za prevajalsko delo je med letoma 2001 in 2005 petkrat zapored prejel nagrado *moja najljubša knjiga* v kategoriji *prevod* in leta 2004 najvišje mednarodno odlikovanje za prevajalca mladinske književnosti, nagrado častne liste Mednarodne zveze za mladinsko književnost. Najbolj je znan po prevodih Harryja Potterja. Za najboljši potopis *Apalaška pot: 3500 kilometrov hribov in Amerike* si je prislužil nagrado *krilata želva 2019*, sledili sta tudi nagrada za najboljšo samozaložniško knjigo za leto 2019, ki jo podeljuje JSKD RS ter nagrada Slovenskega knjižnega sejma za naboljši prvenec 2019. Potopis je nastal na podlagi polletnega pohoda in terenskih raziskav Amerike. Kenda je kot prvi Slovenec v celoti prehodil pot, ki obsega 3500 kilometrov »v dolžino« in 140 kilometrov »v višino« (zaradi velikih višinskih razlik), poteka pa ob atlantski obali, skozi 14 ameriških zveznih držav, zato jo imenujejo tudi »mati vseh poti«. Avtor je prebral poglavje z naslovom *Mobilnik*, v katerem s humorjem opisuje, kako drugačno je danes potovanje s sodobnim mobilnim telefonom v primerjavi s »sivo davnino«, ko so bili nujni težki kilograme zemljevidov, vodnikov, fotoaparatorov in knjig za branje ter množica popotniških čekov, obenem pa je taka stalna »bližina« lahko tudi »kot pekel« nadležna, kadar človek želi imeti »svoj prostor«.

Naslednji predstavljen **Drago Jančar**, prejemnik *kresnika 2018* za roman *In ljubezen tudi*, je pisatelj, dramatik in esejist. Dobil je več slovenskih in mednarodnih nagrad, med drugim *Prešernovo nagrado za življenjsko delo* (1993), *evropsko nagrado za kratko prozo mesta Augsburg* (1994), *Herderjevo nagrado za književnost* (2003) in *nagrado Jean Amery za esejistiko* (2007). Leta 2015 so mu v evropskem parlamentu podelili naziv *državljan Evrope*, Slovenska matica pa ga je 2017. razglasila za zaslužnega člana. Je štirikratni dobitnik nagrade *kresnik* za romane *Katarina, pav in jezuit*, *Zvenenje v glavi* in *To noč sem jo videl* (francoski prevod je leta 2014 prejel nagrado za najboljšo tujo knjigo in bil kandidiran za francosko literarno nagrado *femina*, nemški prevod je bil razglašen za najboljšo knjigo po izboru avstrijskih kritikov na listi ORF in je bil po mnenju mesta Darmstadt v oktobru 2015 najboljša knjiga v Nemčiji). Roman *In ljubezen tudi*, ki je že izšel v francoščini, bo preveden v približno deset evropskih jezikov. Kot je zapisano v obrazložitvi, v njem »izpiše prepričljiv vojni in ljubezenski vrtinec. Loti se upodabljanja tistega, kar je najtežje ubesediti – kako se človek, ki je občutljivo, a ne nujno tudi etično bitje, znajde ali ne znajde v skrajnih zgodovinskih okoliščinah.« Igralec Jernej Gašperin je prebral na videz neprizadet, toda vseeno pretresljiv odlomek, kako dve mariborski dekleti opazita bivšega nemškega oficirja SS.

Nejc Gazvoda spada med najmlajše predstavnike sodobnega slovenskega pripovedništva. V delih se na prvooseben način ukvarja z vsakdanjo bivanjsko problematiko svojih vrstnikov. Je pisatelj, režiser in scenarist, ki je že za diplomsko TV dramo *Merica sreče* (2008) prejel *akademijsko Prešernovo nagrado*. Kot gimnazijec je napisal zbirko kratkih zgodb *Vevecam nič ne uide*, ki je bila leta 2004 nominirana za *najboljši literarni prvenec*. Zanj je prejel nagrado *zlata ptica liberalne akademije 2005* in nagrado za *najboljšo zbirko kratke proze, Dnevnikovo fabulo 2006*. Za roman *Camera obscura* je bil nominiran za nagrado *kresnik*. Kot režiser se je podpisal pod filma *Izlet* in *Dvojina*, ki sta prejela več domačih in mednarodnih nagrad. Za dramo *Tih vdih* si je prislužil *Grumovo nagrado 2019*. Igralka Saša Mihelčič je prebrala odlomek o spominih literarne junakinje na čase, ko je bila še mlada mamica, sedaj pa življenje njene širše družine ne poteka tako, da bi bili vsi srečni.

Jure Jakob je za pesniško zbirko *Lakota* prejel *nagrado Prešernovega sklada 2019*. Že od izida prvenca, knjige poezije *Tri postaje*, za katero je dobil nagrado *zlata ptica*, velja za enega naših najbolj priljubljenih pesnikov. Po štirih knjigah poezije se je preusmeril k esejistiki in za zbirko esejev *Hiše in drugi prosti spisi* (2015) prejel *Rožančevo nagrado* in nagrado *kritiško sito*. S pesmimi je zastopan v številnih domačih in tujih antologijah. Kot je v utemeljitvi za zadnjo nagrado med drugim zapisala

komisija, Jakob »ostaja zvest svoji motiviki, ki jo povečini črpa iz narave in vaškega ali primestnega okolja«. Igralec Jernej Gašperin je prebral izpovedno pesem z naslovom Ptič pesem, pesem Na kratko (s pomenljivim podnaslovom: pesem, v kateri vidim Toneta Škrjanca) ter satirično z naslovom Bucike.

Naslednja je bila predstavljena **Anja Štefan**, dobitnica zlate hruška 2018, večernice 2018 in Levstikove nagrade 2019 za pesniško zbirko *Drobtine iz mačje doline*, nominirana pa je bila tudi za desetico 2019. Ob podelitvi večernice so zapisali, da je to »ena najboljših sodobnih knjig poezije za otroke, osredotoča se na življenje mišk kot pesemskih junakov: ti so drobni, a v svoji ustvarjalnosti v resnici veliki – zazrti so v lepoto sveta, igro besed, a tudi v manj prijetne resnice sodobnega časa, zato je zbirka izjemno aktualna«. Avtorica je

Občinstvo

diplomirala iz slovenistike in anglistike ter magistrirala iz folkloristike, je pisateljica, pesnica, pravljčarka in pripovedovalka. Njeno prvo opaznejše delo je bila zbirka sedmih pravljic *Melje, melje mlinček*, za katero je leta 1999 prejela *Levstikovo nagrado*. Za pravljico Bobek in barčica (2005), ki je bila v projektu *Rastem s knjigo* leta 2006 izbrana za knjižno popotnico vsem slovenskim novorojencem, je napisala tudi besedilo za lutkovno predstavo, ki je že nekaj let uspešnica Lutkovnega gledališča Ljubljana. Leta 2015 je izšel antološki izbor njenih najboljših del z naslovom *Svet je kakor Ringaraja* in hkrati istoimenska zgoščenka z njenimi uglasbenimi pesmimi. Bila je prejemnica ali nominiranka še za mnoge druge nagrade, med drugim leta 2018 za prestižno *spominsko nagrado Astrid Lindgren* (ALMA). Istega leta je bila izbrana tudi za ambasadorico evropskega leta kulturne dediščine. Skupno je izšlo že 260.000 njenih knjig, imela je več kot 1500 javnih pripovedovalskih nastopov za odrasle in otroke. Ob sodelovanju voditelja je igralka Saša Mihelčič prebrala pesmi Pisar, Medenjaki, Le pogumno, le za mano, Ledene zimske sapice in Lahko noč.

Tone Škrjanec, po poklicu sociolog, je pesnik in prevajalec ter koordinator programa v KUD France Prešeren. Njegove pesmi so našle svoje mesto v mnogih domačih in tujih antologijah slovenske sodobne poezije in so prevedene v številne svetovne jezike. Doma je bilo izdanih več kot deset zbirk njegovih pesmi in v tujini sedem. Izdal je tudi ploščo poezije z glasbo *Lovljenje ritma*. Leta 2017 je prejel *velenjico - čašo nesmrtnosti* za vrhunski pesniški opus, za zbirko *Dihaj* pa leta 2018 *Veronikino* in *Jenkovo nagrado*. V pesmih se »dotika navideznih vsakdanjosti in nepomembnosti, v katerih pa se pogosto skrivajo vprašanja o človeških odnosih in negotovosti bivanja tukaj in zdaj«. Avtor nam je prebral izpovedne pesmi: Ne vem, ne vem, Vsi smo na istem vlaku, Pozdravljen. svet, Precej intimna pesem brez poudarkov in Turobno.

Eva Markun, ki je diplomirala iz francoščine in filozofije, se z možem na deželi ukvarja s čebelarstvom, tako je sodelovala tudi v čebelarskem projektu v Kambodži. Za prvenec, zbirko zgodb *Menažerija*, si je prislužila *nagrado Slovenskega knjižnega sejma 2018*, zmagala je tudi na festivalu mlade literature *Urška 2016*, leta 2018 pa je zanj dobila tudi nagrado na festivalu *Novo mesto short 2018* – za najboljšo zbirko kratke proze. Delo prinaša osem proznih besedil z dogajalnim prostorom med slovenskim podeželjem in Kambodžo, pripovedni svet je sestavljen iz kompleksnih odnosov ljudi z naravo, tudi z eksotičnimi živalmi. Avtorica, ki se »literarnozvrstno giblje med novelo in kratko zgodbo, se je izkazala za izvrstno pripovedovalko s pretanjenim občutkom za jezik in detajl«. Zbirka je bila letos uvrščena tudi v izbor *Ten books from Slovenia*. Igralka Saša Mihelčič je prebrala satirično novelo o hrastu, ki je zrasel na meji, ker je nihče ni kosil. Čez leta je dobil status »najstarejšega hrasta v državi«, povzročal je tožbe med štirimi generacijami sosedov ter prepire znotraj iste družine, zaradi velikosti in strohnosti pa je postal moteč in celo nevaren.

Voditelja

Naslednji je bil predstavljen **Andrej Rozman Roza**, pesnik, pisatelj, dramatik, igralec in prevajalec. Po nedokončanem študiju slovenistike je ustanovil *Pocestno gledališče Predrazpadom* in v naslednjih letih organiziral vrsto odmevnih gostovanj tujih uličnih gledališč v Ljubljani. Bil je ustanovitelj in vodja alternativnega *Gledališča Ane Monro* in začetnik improvizacijskih gledaliških tekmovanj v Sloveniji. Marca 2003 je ustanovil Rozinteaater kot najmanjše možno gledališče. Leta 2009 je ustanovil *Zaničniško versko skupnost* tistih, ki verjamejo, da je možen ničodstoten davek za vse proizvode, ki širijo temelj slovenske države – slovenski jezik ter da sta na svetu možna tako ničodstotna revščina kot ničodstotno onesnaževanje okolja, ne da bi za to morala izumreti človeška vrsta. Je dobitnik mnogih nagrad, predvsem za delo v gledališču in otroško literaturo, leta 2010 so mu podelili *nagrado Prešernovega sklada* za književnost. Piše parodične in komične pesmi, pravljice in gledališke komedije za otroke in odrasle, prevaja, predeluje ali posodablja klasična besedila za druge medije, njegova dela so v mnogih učbenikih in antologijah. Za najboljšo otroško ali mladinsko delo *Pesmi iz galerije* je prejel *desetnico 2019* in *večernico 2019*. Petintrideset slik iz stalne zbirke Narodne galerije (in nekaj iz zasebnih) je prelil v radožive verze. Kot piše v obrazložitvi, »prek zanimivih zgodb o slikarkah in slikarjih, o značilnostih časa, v katerem so slike nastale, spregovori o likovnih problemih, vse to pa navezuje na današnji čas in tako poglobljena likovna dela približa na način in v jeziku, ki je mlademu bralcu blizu«. Avtor, igralec Jernej Gašperin in igralka Saša Mihelčič so izmenično prebrali hudomušne in satirične pesmi o portretu Luize Pesjakove avtorja Mihaela Stroja, o sliki Jožefa Petkovška Doma in sliki Elde Piščanec Dekle v poletni obleki ter o Kofetarici Ivane Kobilca.

Uroš Zupan, pesnik, esejist in prevajalec, je dobitnik *velenjice – čaše nesmrtnosti 2019*, ki se podeljuje za vrhunski desetletni pesniški opus za odrasle, izkazan z najmanj dvema vrhunskima pesniškima zbirkama in najmanj eno prevedeno pesniško zbirko. Končal je študij primerjalne književnosti in sociologije kulture, sedaj je samostojni kulturni delavec. Izdal je trinajst pesniških zbirk in devet zbirk esejev. Za poezijo si je prislužil mnoge slovenske nagrade, od domačih med drugim *nagrado Prešernovega sklada*, od tujih pa med drugim *nagrado Herman Lenz* v Nemčiji in *nagrado Mednarodnega festivala poezije* v italijanski Genovi. Njegove samostojne knjige so prevedene v več tujih jezikov. Njegova poezija niha med neorealizmom, postsimbolizmom, intimizmom in ostankom novoromantičnega subjektivizma, značilno prepoznavna sta njegov preprost jezik in večinoma dolg verz. Avtor nam je prebral odlomek iz eseja *Zlati prah* in nekaj pesmi iz zbirke *Iz visokega časa*.

Jasmin B. Frelih je dobil *Rožančevo nagrado 2018* za najboljšo esejistično zbirko *Bleda svoboda*. Avtor je diplomant primerjalne književnosti, literarne teorije in zgodovine in eden najbolj izstopajočih pisateljev mlajše generacije (letnik 1986). Kratke zgodbe, eseje, prevode in teoretske tekste objavlja v različnih revijah. Za obsežen roman *Na/pol*, ki je preveden v pet jezikov, je leta 2013 dobil *nagrado za najboljši domači prvenec*, bil leta 2016 nominiran za *kresnika* in prejel *nagrado Evropske unije za književnost*, za zbirko kratkih zgodb *Ideoluzije* je bil istega leta nominiran za *kritično sito*. V obrazložitvi je o zbirki *Bleda svoboda* zapisano, da »Frelih težave sodobnega sveta – zlasti njegovih grozot, mlade generacije, digitalne civilizacije, humanistične in posthumanistične etike, umetniškega ustvarjanja, pa celo ekonomije in politike – reflektira tako, da tudi bralca spodbode k refleksiji«. Iz *Blede svetlobe* je igravec Jernej Gašperin prebral družbenokritično razmišljanje avtorja pred izpitom iz zgodovine.

Po predstavitvi zadnjega literata sta se voditelja v uradnem delu zahvalila vsem, ki so prireditve omogočili, nato so se v neformalnem druženju literati ter drugi gostje in gledalci lahko okrepčali z domačimi dobrotami, ki so jih pripravile članice Društva za ohranjanje dediščine z Gradeža.

Zdenka Zabukovec
Foto Boštjan Podlogar

PESEM SI 2019

Rašica, 1. junij

Polnih dvanajst let deluje peseniški portal www.pesem.si, ki prihaja iz zibelke slovenske kulture. In kot smo se srečali pri Trubarju že na samem začetku delovanja leta 2007, je v soboto, 1. junija 2019, tradicionalno tam potekalo tudi trinajsto letno srečanje avtorjev in ljubiteljev poezije. Izšel je trinajsti letni zbornik *Pesem si 2019*.

Uredili smo ga Luka Benedičič, Lidija Brezavšček, Ana Porenta, Sara Špelec in Helena Zemljič, ki smo tudi med letom delovali na pesniškem portalu, izbirali podčrtanke, svetovali avtorjem, ki to želijo in skupaj s skrbniki Gregorjem Grešakom, Tinetom Dolžanom in Žigom Stopinškom bdeli nad živahnim dogajanjem na portalu. V novem zborniku je na 360 straneh objavljena poezija preko 80 avtorjev, ki prihajajo iz Slovenije, Hrvaške, Srbije, Bosne in Hercegovine, Slovaške in še od kod.

V Trubarjevem muzeju smo najprej prisluhnili odlomkom iz izbranih pesmi prejšnjega leta skozi humoren prvi – in zadnji – kot je dejala voditeljica

Samsara (odigrala jo je Sara Špelec) pesniški šov, na katerem se je iskalo najboljšega poetomana ali poetomanko. V šovu so nastopili trije finalisti Matej Jecar, I. Q. Pana in Ursula Za (upodobili so jih Matej Polzelnik, Ana Porenta in Urša Zalar) in trije žiranti Mutola Verzavšček, Juana I. Q. in Jean Grégoire - Car (odigrali so jih Lidija Brezavšček, Jana Kolarič in Gregor Grešak). Scenarij ter režijo prireditve je tokrat duhovito izpeljala urednica na portalu Sara Špelec, glasbo in zvoke je prispeval Dan Grešak, tehnično opremo pa so upravljali in postavili Zdenko Samsa, Drejc Gruden in Tine Dolžan.

Po neodločenem izidu za najboljšega poetomana ali poetomanko in po odhodu žirije pesniškega šova z odra sta se predstavila Laura Kranjc (vokal, violina) in Sven Horvat (kitara), ki sestavljata duet Zajtrk. Za njima je tudi že prvi plošček *Pričutenja*. S svojo živahnostjo, energijo, svežino in zanimivimi glasbenimi točkami sta očarala publiko, ki se je udeležila prireditve ob izidu zbornika *Pesem si 2019*. V uradnem delu smo se nato zahvalili še občinam Ribnici, Sodražici in Velike Lašče, ki so podprle izid zbornika ter Gledeji iz KUD Primoža Trubarja Velike Lašče in KGD Reciklaža Sveta Trojica, ki so z Zavodom za razvijanje ustvarjalnosti priredili predstavitev.

Iz Trubarjevega muzeja smo se preselili v Galerijo Skedenj, kjer smo se družili in okrepčali z dobrotami Društva za ohranjanje dediščine Gradež. Sledil je pesniški mini maraton. Duet Zajtrk je uvodoma odigral še tri svoje skladbe, z branjem svojih pesmi pa so nas razveselili Lidija Brezavšček, Sara Špelec, Ana Porenta

Duet Zajtrk

(predstavnice uredništva), Jure Drljepan, Milan Žniderič, Marija Praprotnik Kranjec, Marko Skok Mežopotamsky, Felicita Medved, Marjeta Manfreda Vakar, Ivanka Kostantino, Dimitrij Škrk, Bernarda Mrak Kosel, Irena Zore, Zdenka Zabukovec, Srečko Likar in Darinka Grmek Štrukelj. Pesnice in pesniki smo še dolgo kramljali o novih načrtih, prihajajočih zbirkah, dogodkih in vsem ostalem, kar nam je stopilo na pot medtem, ko se nismo videli. Seveda smo spoznali tudi nekaj novih pesniških obrazov.

Hvala vsem za obisk in imenitno srečanje! Na svidenje pri Trubarju čez leto dni ... Do takrat pa: naj ne manjka tem za pesniška raziskovanja in pisanje, da bomo v družbi poezije in njenih ljubiteljev znova obiskali Trubarjevo domačijo.

mag. Ana Porenta
foto Oliver Granfovec

Letni zbornik 2019

Skupinska slika vseh udeležencev in organizatorjev

DAN REFORMACIJE

Praznik so zaznamovala bogoslužja v evangeličanskih cerkvah. Osrednje bogoslužje ob dnevu reformacije v evangeličanski cerkvi Primoža Trubarja v Ljubljani je vodil škof Geza Filo. Bogoslužja so se udeležili tudi predsednik republike Borut Pahor, premier Marjan Šarec in predsednik državnega sveta Alojz Kovšca. Bogoslužje ob dnevu reformacije je bilo tudi v evangeličanski cerkvi Martina Luthra v Murski Soboti. Svečane prireditve ob prazniku so bile v vseh najpomembnejših protestantskih središčih.

DRŽAVNA PROSLAVA OB DNEVU REFORMACIJE

Ljubljana, 30. oktobra

Državna proslava ob dnevu reformacije je potekala na predvečer praznika, 30. 10. 2019 ob 20. uri, v Linhartovi dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani.

Slavnostni govornik na proslavi je bil predsednik Državnega zbora mag. Dejan Židan. Sledil je umetniški del proslave z naslovom *Prebujenje*. Pripravil ga je scenarist in režiser Jan Bilodžerič. Nastopili so Tina Vrbnjak, Petja Labović, Vlado Novak, Neus Barcons Roca, Matevž Dobaj, Orkester Evolucija pod vodstvom Iztoka Kocena, Mirjam Jelnicar, Katice, Folklorna skupina Tine Rožanc in AFS France Marolt v koreografiji Luke Kropivnika ... Avtor glasbe je Klemen Bojanovič, kostumografinja Slavka Pajk, oblikovalec svetlobe Sašo Bekafigo, video sta pripravila Den Baruca in Jan Bilodžerič, koreografijo so si zamislili Neus Barcons Roca, Matevž Dobaj in Mojca Kasjak. V prepletu projekcij na veliko platno, oglašanj bralca za s knjigami obloženo mizo, prikaz razvoja zavesti v prisposobi življenja slehernikov – dveh igralcev in plesalcev – ter pomnoževanja likov na odru, njihovega petja in igre luči, ki je izrinjala temo, je bila rdeča nit zgodbe stvarjenje. Med dialogi glavnih protagonistov so se oglašali citati iz Trubarjevega *Katekizma*, nekateri so bili izpisani tudi na platnu, gibalno glasbeni del pa je segmente povezal v dopadljivo celoto. Prireditve je neposredno prenašala Televizija Slovenije.

Slavnostni govornik na proslavi mag. Dejan Židan

GOVOR PREDSEDNIKA DRŽAVNEGA ZBORA MAG. DEJANA ŽIDANA

Spoštovani predsednik republike Borut Pahor, visoki in cenjeni gostje, dragi državljanke in državljani, Slovenke in Slovenci!

Zgodovina slovenskega naroda je dolga in bogata. In četudi v očeh drugih nismo bili nikoli največji ali najmočnejši, se obilje našega naroda najjasneje izraža skozi jezikovno in kulturno identiteto; to je skozi zbirko vrednostnih, materialnih in intelektualnih, tudi duhovnih značilnosti, ki so na neizbrisljiv način zaznamovale našo skupnost.

Dojemanje skupnosti, ki ima svoj temelj v jeziku, ima v evropskem prostoru dolgo domovinsko tradicijo. Da je kontinuiteta jezika edini znak in dokaz narodovega življenja, sicer ne moremo trditi, se pa skozi zgodovino jezika obenem kaže tudi zgodovina naroda, ki ga je govoril. V jeziku se zrcali moč, razvoj, napredovanje ali nazadovanje naroda v desetletjih in stoletjih. Je varuh narodovega spomina.

Nocoj, spoštovane in spoštovani, na predvečer državnega praznika obeležujemo prelom časa in civilizacijski preskok v kulturnem in jezikovnem popotovanju slovenskega naroda. Dan reformacije je vedno označen z bogastvom sporočil, a domala vsi največji pomen dajemo začetku razvoja slovenskega knjižnega jezika.

Reformacija je kot gibanje namreč pričevala času, ko je kompleks družbenih dilem močno polariziral takratno družbo. Nenadomestljivo je vplivala na versko, politično, družbeno in kulturno sliko Evrope, ki se je začela izvijati iz preteklih težkih spon v nov preporod. Izjemni posamezniki, kot so Primož Trubar, Jurij Dalmatin, Adam Bohorič in Sebastijan Krelj, so ta preporod znali povezati s potrebami naroda. Vzpostavitev lastnega knjižnega jezika v času reformacije je namreč slovenski narod vodila v nadaljnji razvoj.

Slovenščina je za časa Trubarja že imela bogato izročilo in se je uporabljala kot jezik javnega življenja, vendar ni bila nikoli sistematično pisana. Tudi sicer je bila pismenost privilegij le peščice najpremožnejših. Delež pismenega prebivalstva na Slovenskem v 16. stoletju se je namreč gibal med tremi odstotki na začetku in komaj osmimi odstotki ob koncu stoletja.

Proslave so se udeležili številni ugledni gostje iz državnega in cerkvenega vrha, kulturni delavci in drugi gostje

Trubar si je, resda iz globoko verskih razlogov, prizadeval za opismenjevanje in rabo jezika med vsemi sloji prebivalstva. Protestantsko prepričanje je namreč pomenilo izjemen odmik od tedanje verske prakse. Kot edina prava pot je bila razumljena posameznikova osebna, notranja vera, brez posrednikov med človekom in bogom, kar je pomenilo tudi, da je človekov prvi ali materni jezik postal instrument osebnega razumevanja svetopisemskega izročila.

Pisano besedo je Trubar želel približati večini, preprostim ljudem. S tem jim je bilo dano orodje za bolj enakopravno in pravično udejstvovanje v družbeni sferi. Pri nižjem sloju je odklenil potencial ustvarjanja in prispevanja družbi; kdor je to znanje uporabil, je napredoval. Pismenost je pomenila, tako kot danes, posedovanje kompetenc, ključnih za osebno rast posameznika.

Ta korak je od Trubarja zahteval daljnovidnost in širši premislek o jeziku, o vzpostavitvi neke celostne tvorbe, o nadaljnji rabi, tudi razvoju. Zahteval je tudi odgovor na vprašanje, komu je ta jezik namenjen. Pripadnost jeziku je začela postajati pripadnost skupnosti.

To vprašanje pa v času vihrave evropske zgodovine nikoli ni bilo samo naše. Na tak ali drugačen način se je pojavljalo vsem narodom, s katerimi smo delili skupen, a vedno raznolik in pester evropski prostor.

Ker smo Slovenke in Slovenci svoje zasluženo mesto na zemljevidu Evrope in v svetovni skupnosti narodov dobili zahvaljujoč reformatorjem, se na tem mestu navežem kar na njih. Prav s svojim delovanjem so vselej dokazovali, da ni nasprotja med iskrenim prizadevanjem za izboljšanje usode lastnega naroda, kulture in jezika ter širino evropskega duha in njegove različnosti.

Tudi danes, ko smo maloštevilni narodi postavljeni pred zahtevno nalogo varovati dragocenost lastne jezikovne in kulturne edinstvenosti ali sprejemati veličino raznolikosti, ki nas obdaja, se moramo zavedati, da je eno in drugo mogoče samo vzajemno krečiti. Skrb za ohranjanje našega jezika ne pomeni zapiranja ali ograjevanja odprtosti našega duha. Skrb za ohranjanje lastnega jezika ter razvoj in napredek našega naroda zmoremo in moramo izkazovati drugače.

Ljubezen do slovenskega naroda in jezika se kaže skozi našo skrb za kulturo, kulturno ustvarjanje in njene ustvarjalce.

To od nas zahteva tudi, da si postavimo ogledalo in priznamo pretekle napake, ko kulture nismo znali postaviti v središče javnega interesa. Danes kultura potrebuje novo reformacijo, nov zagon. To pomeni spodbujanje ustvarjalnosti naših ljudi, še posebej mladih, pri njihovih ambicioznih in inovativnih projektih.

Prizor iz učinkovite in razgibane koreografije, ki je popestrila program s svojo živahnostjo

Pomeni tudi izboljšanje pogojev delovanja kulturnih ustvarjalcev.

Povečanje dostopnosti do teh kulturnih dobrin čim širši javnosti in vse večje zavedanje pomena kulture kot družbene vrednote si podajata roke. Navsezadnje lahko mi sami to pokažemo z večjim udejstvovanjem v ljubiteljski kulturi, z obiskom predstave v občinskem kulturnem domu, koncerta ali plesnega nastopa mladih učencev lokalne glasbene šole.

Ljubezen do slovenskega naroda in jezika se kaže skozi našo skrb za znanost, razvoj in intelektualni naboj skupnosti.

Kritično razmišljanje v maternem jeziku ima svoje korenine prav v izročilu reformacije. Krepitev slovenskega strokovnega in znanstvenega jezika je tako kot na vseh drugih področjih javnega življenja pomembna. Pri tem pa moramo zagotavljati odprtost slovenskega šolskega in znanstvenega prostora, da bo naša država (p)ostala globalno stičišče inovativnih ljudi, idej in znanja.

Ne pozabimo – glas Slovenije v svetu so njeni ljudje, njihovi vrhunski športni dosežki, zgodbe kolektivnega uspeha. Nič manj pa tudi izjemna znanstvena dognanja in tehnološke inovacije mnogih Slovencev, ki so za naše potrebe in težke izzive prihodnosti globalne družbe našli številne napredne rešitve.

Ljubezen do slovenskega naroda in jezika se kaže skozi njegovo javno rabo, podporo pisani besedi in knjigi.

V času protestantizma je bila odprta prva javna knjižnica. Skupnosti je omogočila prostor, kjer je bilo znanje dostopno vsem. Mnogi bi rekli, da nova digitalna realnost knjižnicam ni naklonjena. A močno verjamem, da bodo ostale kulturno središče naroda in zato jih je treba krepiti tako na lokalni kot nacionalni ravni. Njihova tradicionalna naloga ostaja tudi danes v veliki meri relevantna, dopolnjujejo pa jih nove potrebe in pričakovanja uporabnikov.

Knjižnice naj bodo prostor kreativnosti, kjer vzniknejo sanje in rastejo nove ideje. Prostor srečevanja in sodelovanja, ki ga sooblikujejo uporabniki. Prostor živahnega študijskega dogajanja in središče akademskih procesov. Naložbo prihodnjega razvoja slovenskega naroda bi tako morali realizirati v novem nacionalnem univerzitetnem stičišču znanja in enemu redkih javnih prostorov slovenske kulture, ki bi bil zgrajen v samostojni državi.

Ljubezen do slovenskega naroda in jezika se kaže skozi premišljeno vpeljavo digitalizacije in novih tehnologij.

Za jezik in kulturo velja, da sta razpeta med tradicijo in inovacijo. Tega, da smo Slovenci bralni narod, vse bolj prodorno digitalno okolje ne bo spremenilo.

V resnici beremo in pišemo več, kot so ljudje kadarkoli brali in pisali. Vsekakor pa se z vstopom digitalizacije v vse dimenzije našega življenja odnos do načina dojenja sveta literature in knjige spreminja. Mnogokrat smo prikrajšani za tiste lepe občutke pri obračanju listov knjige ali posebnega vonja kupa starih knjig na knjižni polici. Menim, da ima knjiga za Slovence velik simboličen pomen, zato je naša odgovornost, da še naprej spodbujamo slovensko založništvo, tudi prevajalce ter kvalitetne knjižne programe.

Ljubezen do slovenskega naroda in jezika se kaže skozi priznavanje slovenščine kot jezika nas vseh, tudi najranljivejših.

Prej omenjene nove tehnologije in digitalni razvoj so tisti, ki lahko jezik posamezniku tudi približajo. To še posebej velja za različne ranljive skupine in osebe s posebnimi potrebami, ki za jezikovno sporazumevanje sicer uporabljajo drugačne poti, morajo pa biti enakovredne običajnim. Danes imamo na voljo glasovne slovarje, slovarje z gibljivimi slikami, sintetizatorje govora in druga orodja, ki jim omogočajo boljše izražanje v maternem jeziku.

Morda se kdaj premalo zavedamo, kaj pomeni, da je slovenščina skupen jezik res vsem državljanom in državljanom Republike Slovenije. Zato je pomembna pobuda, ki jo iskreno podpiram, da se v ustavo zapiše pravica do uporabe slovenskega znakovnega jezika kot maternega in avtohtonega jezika njegovih uporabnikov, gluhih, naglušnih in gluhoslepih. Tako bomo naredili pomemben korak k enakopravnemu priznavanju jezika, skupnosti uporabnikov pa omogočili, da se učijo v svojem jeziku in o svojem jeziku.

Spoštovane, spoštovani,

slovenščina je živ in vitalen jezik. Je ena najbolj prepoznavnih prvin naše identitete. Med drugim ima največje število narečij na svetu glede na število prebivalcev, ki jo uporabljajo kot materni jezik. Bodi mo ponosni na to bogastvo besed in posebnosti naše jezikovne skupnosti.

Slovenščina se razvija in spreminja, vendar presejnetljivo mnogo počasneje, kot se je spreminjala do in v 16. stoletju. Ostaja temeljni gradnik našega naroda, kljub pojavu novega slovenskega besedja, v katerem se zrcalijo predvsem posledice aktualnih družbenih in tehnoloških sprememb.

Verjamem, da slovenščina ni ogrožena in bo prisotna zaradi svojih posebnosti, značilnosti in izjemnosti jezikovne strukture. Poskrbimo, da bo raba slovenščine stvar vzgoje, da jo bodo mladi znali govoriti in jo bodo predvsem radi uporabljali. Za vse nas pa naj ostaja močna vez, ki nas združuje, vir naše samobitnosti in stebel notranje moči naše države.

Draga Slovenija, želim ti vse dobro!

DAN REFORMACIJE V MARIBORU

22. oktobra

Slavnostna prireditev ob dnevu reformacije je v Mariboru potekala 22. 10. 2019 v Evangeličanski cerkvi. Prisotne je nagovoril mariborski župan Aleksander Saša Arsenovič. Po slavnostnem govoru mag. Violete Vladimire Mesarič so izvedli kulturni program, v katerem so nastopili violončelist Ariel Vei Atanasovski in komorni zbor Hugo Wolf, predstavljena besedila je izbrala dr. Fanika Krajnc - Vrečko, prireditev pa je povezovala dramska igralka Maša Žilavec.

SLAVNOSTNI GOVOR

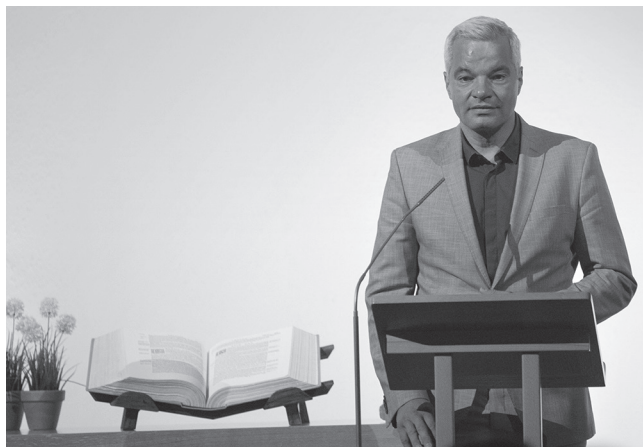
MAG. VIOLETE VLADIMIRE MESARIČ

Spoštovani gospod župan, cenjeni visoki gostje, dame in gospodje, dragi sodelavci in dragi prijatelji!

Hvaležna sem, da lahko nocoj stojim pred vami v vlogi slavnostne govornice, obenem pa se zavedam, da to ni le čast, temveč predvsem odgovornost – in to ne le zato, ker »izrečene besede letijo in jih ne moremo priklicati nazaj«, ampak ker se zavedam tudi tega, kakšno moč lahko imajo; beseda lahko povezuje, dviguje, krepi in pomiri, žal pa obstajajo tudi besede, katerih učinek, ne nujno tudi namen, pa je ravno nasprotje od prej naštetega. In enako je tudi s prazniki. Prazniki nas povezujejo, zavedam pa se, da žal ne vedno.

Praznik reformacije je v prvi vrsti verski praznik. A Slovenci dejansko lahko praznik reformacije praznujemo kot praznik, ki nas povezuje. Gre namreč za praznik, ki nas želi spomniti in opomniti na prvo slovensko tiskano knjigo: *Abecednik* in *Katekizem*, na prvi tiskani prevod celotne *Biblije* v slovenskem jeziku, na prvi slovenski pravni spis – *Cerkveni red Cerkve Božje slovenskega jezika*, ki jo je ustanovil in

Nagovor mariborskega župana Vladimirja Saša Arsenoviča

Slavnostna govornica mag. Violeta Vladimira Mesarič

katere prvi superintendent je bil Trubar. Gre za prve javne šole za »fantiče inu dekliče«, za prve javne knjižnice, in Trubar je bil tisti, ki nas je prvi povezal in poimenoval s »Slovenci« – »Lubi Slovenci ...«. In še bi lahko naštevala. Praznik reformacije je praznik vseh nas, Slovenk in Slovencev, praznik državljanek in državljanov RS – ne glede na to, ali verujemo na protestantski način ali ne.

V Mariboru praznik reformacije slovesno obeležujemo skoraj 20 let, več kot desetič pa prav v tej, protestantski, tj. Evangelikiški cerkvi Augsburske veroizpovedi, ali kot je omenil tudi gospod župan sam, v »Trubarjevi na Trubarjevi«. Mariborčani so nekoč zagotovo znali reči tudi Lutrova na Lutrovi. To je močno sporočilo, ki povezuje. Ne le Lutra s Trubarjem, ki je pravzaprav naš slovenski Luter; povezuje ljudi v tem mestu, povezuje nas versko, kulturno, duhovno in izobraževalno ...

»Od leta 1869 naprej se v Mariboru dviguje proti nebu tudi zvonik evangeličanske cerkve. Njene zunanje mere znašajo 25,77 metrov v dolžino in 11,82 metrov v širino, enoladijski strop, obrnjen v smeri sever-jug, pa znaša po dolžini 22,95 metrov. Gradnja te cerkve v mestu je potekala dokaj hitro, saj je minilo od položitve temeljnega kamna do slovesne blagoslovitve cerkve, ki so jo poimenovali Kristusova cerkev 1. avgusta 1869, zgolj leto dni. Cerkev stoji na zemljišču, ki je nekoč pripadalo grofu Heinrichu Brandisu in mejilo na mariborsko obzidje. Klobučar Heinrich Jalas (1808–1872), priseljenec iz Mecklenburga in goreč evangeličan, je na lastno pobudo prepričal svoje verske kolege, da so leta 1860 zbrali potreben znesek in odkupili gradbeno parcelo na Luther Gasse (današnji Trubarjevi ulici

1), da bi v bližnji prihodnosti tu zgradili svojo lastno cerkev. Kupo-prodajno pogodbo za malo več kot 70 arov velik kos zemlje sta oktobra 1860 podpisala prodajalec Brandis in kupec Jalas. Gradbeni načrt za cerkev je pripravil arhitekt Karl Arledter v dogovoru s posebnim gradbenim odborom, ki so ga sestavljali člani cerkvene občine.

Del na strehi se je septembra 1868 lotil tesarski mojster Josef Holzer, mesec dni kasneje pa so na cerkveni zvonik že pripeli križ. Pred božičem je bila cerkev v surovem izdelana, spomladi 1869 pa je sledilo še notranje opremljanje, ki sta ga izvajala mizarski mojster Alois Schmiderer in ključavničar Franc Polaček. Dobro leto dni po postavitvi temeljnega kamna, ki danes predstavlja oltar, sredi julija 1869, je bil zvonik že bogatejši za zvon, ki ga je izdelala c. kr. zvonarna Ignaz Hilzer iz Dunajskega Novega mesta (Wiener Neustadt) in je nosil napis: 'Veri sem imenovan, kličem čez mesto in vas: Tu v svetišču bodo oznanjevanja čistega nauka večna tla.' In sledilo je še zadnje bogoslužje v najeti kapeli v bivši cerkvi sester celestink v Gospejini ulici ...« (B. Zajšek, iz kataloga k istoimenski razstavi *Tudi nam pripada Bože sonce*, PAM 2012).

V romanu duhovnika Ludwiga Mahnerta *Die Hungerglocke* najdemo zapisano: »Levo je med lipami in kostanji ležala evangeličanska cerkev, preprosta kot kakšna vaška cerkvica, s svojim nizkim zvonikom /.../ Toda križ in kupola na vrhu sta se bleščala v jutranji svetlobi, kot bi hotela reči: Tudi nam pripada Božje sonce!« (str. 78)

Zgraditi tako cerkev je bil velik finančni zalogaj, in da se je gradnja lahko začela pa tudi končala, gre zahvala številnim donacijam dobrodelnih evangeličanskih društev iz tujine, določen znesek so darovali tudi imenitneži, kot pruski kralj Viljem I., hannoverški kralj

Glasbenik Ariel Atanasovski

Jurij V., tedanji in bivši mariborski župani Andreas Tappeiner, Josef Bancalari ter Matthaus Reiser, pa tudi pivovar Franz Tscheligi in drugi.

V dvorani župnišča si lahko ogledate razstavo *Tudi nam pripada Bože sonce*, izveste še marsikaj zanimivega o tej 150 let stari cerkvi, v kateri smo se nocoj zbrali. Tudi napisanega je kar precej, naj omenim samo dva od mnogih, ki so pisali: mag. Boštjana Zajška in ddr. Karla Traunera, avstrijskega vojaškega superintendanta, ki sem mu osebno hvaležna tudi zato, ker je omogočil, da smo z Dunajskega Evangeličanskega arhiva prejeli kopije manjkajočih krstnih, poročnih in pogrebnih knjig naše ECO MB.

svoje smrti leta 1586, so bili evangeličani popolnoma vključeni v življenje župnije. Od porok in pogrebov (nekateri plemiči so bili pokopani v župnijski cerkvi), obiskov na domu v časih bolezni, verjetno pa tudi krsta otrok, vse to so evangeličani v tem obdobju prejeli od katoliškega vikarja. Hkrati jih je Siechel obhajal pod obema podobama (kruha in vina), tudi še potem, ko je bilo to leta 1576 prepovedano. Pri župniji je bilo prav tako poskrbljeno za šolanje evangeličanskih otrok. Vsaj do leta 1576 je bil tudi mestni organist – v primarni funkciji župnijski učitelj – augsburške veroizpovedi. Leta 1572, še pred graško pomiritvijo istega leta, se Maribor kot mesto prvič izpričano prišteje k

Komorni zbor Hugo Wolf

Če se ozrete po cerkvi, boste opazili še dve razstavi in ena je rezultat obširnega raziskovanja zgodovinarja mag. Žige Omana, ki je raziskoval evangeličanski Maribor – *Evangeličanski Maribor – Mesto in njegova bližnja okolica v času reformacije*. Med drugim izvemo, da so prve omembe evangeličanov v Mariboru iz leta 1528, ko je mestno in okoliške župnije vizitirala deželnoknežja vizitacijska komisija. Maribor je bil vizitiran 2. in 3. julija 1528. Vizitacijski protokol priča o tem, da so bile nove ideje tako za meščane kot duhovščino precej zanimive. Veliko jih je namreč v lasti imelo reformacijsko literaturo, med drugim tudi mestni sodnik Krištof Willenrainer, branilec mesta med osmanskim obleganjem leta 1532. Knjige so nemoteno krožile tudi med delom duhovščine, tako mariborske kot limbuške (str. 5).

Za Mariborčane bo zanimivo vedeti, da se z začetki reformacijskega gibanja povezuje tudi mariborska Stolnica. V času mariborskega vikarja Jurija Siechela, ki je mestno župnijo prevzel leta 1554 in jo vodil vse do

augsburški veroizpovedi in od takrat dalje lahko za naslednjega četrto stoletja govorimo o EVANGELIČANSKEM MARIBORU.

V letu 1589 je s polno paro zaživel evangeličanski center na Betnavi, kar se je tudi v Mariboru odrazilo s povečano aktivnostjo tukajšnje občine augsburške veroizpovedi. Reformacija v Mariboru in na Dravskem polju je imela prevladujoč nemški jezikovni značaj – ne pa tudi nacionalnega. Slovensko prebivalstvo, katerega knjižni jezik se je v 16. stoletju šele začel izoblikovati, je bilo pri njej vsekakor udeleženo. Tako najdemo, kako je leta 1595 »več slovenskih kmetov« želelo lastnega, slovenskega jezika veččega predikanta (str. 11). Januarja leta 1600 so v Maribor prišli člani protireformacijske komisije z oboroženim spremstvom, s ciljem, da mariborske evangeličane spreobrnejo nazaj v katoliško vero. Na Betnavskem gradu so požgali oziroma porušili hišo predikanta, molilnico ter šolo, evangeličansko pokopališče pa so zravnali z zemljo. Na pogorišču so dali postaviti vislice kot grozečo opozorilo, kaj utegne

doleteti tiste, ki bi še naprej izpričevati »krivo vero«. Ob požigu molilnice so štirje vojaki zaradi nepredvidnosti celo izgubili življenje.

»Po vsej Štajerski je ob obiskih tovrstnih verskih komisij gorelo na tisoče knjig, izgnani pa so bili tudi pripadniki nekaterih premožnejših družin, npr. Herbersteinov, Saurauov, Hohenvartov in drugih. V Mariboru, kjer je bila po nekaterih ocenah konec 16. stoletja več kot tretjina prebivalstva evangeličanske veroizpovedi, tudi vsi mestni svetniki in sodnik, ki je opravljal vlogo župana, je po razpustitvi Dravskopoljskega okraja augsburške veroizpovedi 6. decembra 1602 nekaj desetletij vztrajala le še peščica evangeličanov ...« (mag. Boštjan Zajšek, *Tudi nam pripada Božje sonce*, str. 6).

Čas protireformacije, čas po 1. in še posebej po 2. svetovni vojni – to so bili težki časi, in tudi o teh temnih in težkih časih je bilo povedanega in napisanega marsikaj, a nikakor samo in izključno slabega. Povedano in zapisano govori o ljudeh, o tistih, ki so v Mariboru živeli in delovali, o tistih, ki so v Maribor prihajali, pa tudi o tistih, ki so zapustili to naše mesto.

Gre za mnoge zgodbe, bolj ali manj znanih ljudi in njihovih usod. Ne malo pomembnih »Mariborčanov« ali tistih, ki so bili z Mariborom povezani in na njih spominjajo tudi posamezna obeležja, spominske plošče v našem mestu, pa tudi po Evropi in svetu, je bilo in je povezanih s to »Trubarjevo na Trubarjevi« ali če želite »z Lutrovo na Lutrovi«, ki danes skupaj z župniščem, ki je tisto, na katerem je nameščena oznaka *Trubarjeva ul. 1*, predstavlja edinstven kulturni spomenik v tem delu Slovenije, njena zgodovina pa je povezana tudi s številnimi imeni imenitnih arhitektov, ki so gradili v Mariboru.

Brati in razmišljati o ljudeh, ki so bili povezani z Evangeličansko cerkveno občino ter gradili verno ljudstvo le-te, pa je več kot neprecenljivo. Med njimi so bili mnogi Prekmurci, ki jih je boj za vsakdanji kruh pripeljal v Maribor, še posebej v času industrijskega

razcveta. Morda gre prav njim največja zahvala, da Evangeličanske cerkve na Trubarjevi niso porušili in da lahko danes praznuje svoj 150. rojstni dan prav v letu, ko se spominjamo 100. obletnice združitve Prekmurcev.

In ko boste danes zapuščali ta cerkveni prostor, bodite pozorni na klop, ki je tudi spomenik, lahko pa igralo ali počivalnik. Gre za 10. jubilejno klop v okviru projekta *Zgodbe o ljudeh in klopih*, postavljeno ob 500-letnici reformacije in to nekaj dni po Trubarjevem dnevu, 15. 8. 2017. Avtor klopi, ki je zaslužen tudi za obnovo notranjosti te cerkve (leta 2009), je arh. Uroš Roškar. Klop ponazarja temne in svetle čase in govori o ljudeh, ki so živeli nekoč v tem mestu ali so z mestom in s tem krajem, s cerkvijo, povezani. Klop povezuje – povezuje različnost v edinstvi, nas vabi, da se zaustavimo in za trenutek ozremo v preteklost – na Trubarja in na Luthra. Klop opominja, naj živimo, živimo sedanost, s hvaležnostjo in odgovornostjo in smo pogumni: Stati inu obstati ...

Klop nas vabi: da pogumno in odločno stopimo skupaj v novi jutri, z mislijo: »Tudi če bi izvedel, da bo jutri konec sveta, bi še danes posadil jabloano ...«

Zunaj je klop ... in ob klopi je tudi jabloana ...

Vse dobro ob prihajajočih praznikih, čestitam ob dnevu reformacije. Stopimo skupaj – bodimo povezani – in prizadevajmo si za dobro doma in na svetu.

PROSLAVA DNEVA REFORMACIJE V MURSKI SOBOTI 25. oktobra

Duh slovenske in prekmurske reformacije

Kot običajno je bilo Gledališče Park v Murski Soboti prizorišče proslave v čast dneva reformacije. In kot običajno je bila dvorana tudi tokrat polno zasedena. Slovesnost so organizirali Mestna občina Murska Soba, Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar in Evangeličanska Cerkev AV v Republiki Sloveniji.

Župan Mestne občine Murska Soba dr. Aleksander Jevšek je pozdravil vse prisotne, med njimi visoke predstavnike Vlade in Skupščine RS ter dostojanstvenike Evangeličanske Cerkve. V svojem nagovoru je spomnil na letošnje jubilejno leto, ko je minilo 100 let, odkar se je večina Slovencev – Prekmurcev z leve strani Mure ponovno povezala v skupno državo z matičnim narodom, na kar so Prekmurci še posebej ponosni. Ob tem se je s ponosom in hvaležnostjo spomnil vseh, ki so s svojim delom in poslanstvom pripomogli, da se

Proslave se je udeležil tudi predsednik SPD Primož Trubar Matjaž Gruden s soprogo

Slavnostni govornik dr. Jernej Pikalo, minister za izobraževanje, znanost in šport

je v Prekmurju vedno govorilo, bralo in učilo v maternem jeziku. Posebej je poudaril, da bomo Slovenci »stali inu obstali« le v primeru, če bomo enotni, kot je že pred 500 leti vizionarsko napovedal Primož Trubar.

Slavnostni govornik **dr. Jernej Pikalo**, minister za izobraževanje, znanost in šport, je uvodoma poudaril, da je 31. oktober eden največjih praznikov, ki jih ta država ima. »Redki so trenutki v slovenski zgodovini, ko je slovenski narod bil navezan na najbolj napredne intelektualne, kulturne, znanstvene in jezikoslovne evropske trende. Prvič se je to zgodilo sredi 16. stoletja po zaslugi Primoža Trubarja, ki je skupaj s kasnejšimi protestantskimi pisci, tudi prekmurškimi, s knjigami in jezikom pokazal, da smo od nekaj del osrednje Evrope. In danes, ko smo sredi dogajanja kot polnopravni člani v Evropski uniji, je drugi tak trenutek v zgodovini naroda, ko smo v samem centru dogajanja.« Njegov nastop je bil naravnost vzorčni primer učinkovitega priložnostnega govora, vsebinsko zaokrožen, ničesar preveč in ničesar premalo.

Častni škof Evangelicanske Cerkve **mag. Geza Erniša** je v svojem prispevku poudaril, »da letošnja proslava dneva reformacije poteka pod vtisom in okvirom 100. obletnice priključitve Prekmurcev k matičnemu narodu. Skozi zgodovino se je prekmurščina izkazala kot trdna jezikovna norma, ki je na sebi lasten način preživela in živi še dandanes,« je dodal.

Sledil je kratek, a učinkovit kulturni program z nekaj domiselnimi scenografskimi prijemi. Učinkovita je bila predvsem senčna projekcija lika Primoža Trubarja, igralec Gorazd Žilavec, ki je Trubarju posodil glas, pa je pokazal, da

Učinkovita imitacija Trubarjeve pridige (Gorazd Žilavec)

premore tudi resnejše vloge, kot smo jih pri njem običajno vajeni. Podobno učinkovit je bil tudi kitarist Tomaž Rauch. Kratka predstavitev prekmurske književnosti (Franci Just) in izbor odlomkov iz Aškerčeve pesnitve o Primožu Trubarju (Štefan Kardoš) sta vsebinsko lepo popestrila in dopolnila kulturni program. Enako velja tudi za nastop Otroškega in mladinskega pevskega zbora Osnovne šole Puconci, ki je z izvajanjem narodnih pesmi in predvsem s svojo množičnostjo dokazal, da se bo slovenska in prekmurska pesem v Prekmurju slišala še daleč v prihodnost.

Polna dvorana je bila lep dokaz, kako ljudje potrebujejo takšne prireditve, poslušalci pa so z bučnim aplavzom nagradili nastopajoče. Skratka: bil je lep večer, ki so ga organizatorji na koncu še popestrili z vabilom na kratko tradicionalno druženje ob skromni pogostitvi.

Kazimir Rapoša

NAGOVOR MAG. GEZE ERNIŠA

Spoštovane gospe in gospodje!

31. oktobra 1517. leta je v nemškem Wittenbergu iz steklenice, če povemo prispodobno, ušel prav poseben duh. Duh reformacije, ki je s svojo vsebino in naukom učila in uči, da med Bogom in človekom ni srednika, temveč smo pred njim vsi enaki. Za to idejo in tem učenjem, ki je na teološkem področju iz mnogim ljudem nerazumljive sholastike vero in božjo besedo spet približalo v njim razumljivem jeziku, je stal eden izmed največjih umov in izobražencev takratne Evrope,

Otroški in mladinski pevski zbor OŠ Puconci med nastopom

dr. Martin Luther. In ta duh naprednega na mnogih področjih, je prišel tudi med nas Slovence, tudi med nas Prekmurce. S Primožem Trubarjem, Jurijem Dalmatinom, Adamom Bohoričem in mnogimi drugimi v osrednji Sloveniji, tudi prekmurški Slovenci v Prekmurju in Porabju, s Štefanom Küzmičem, Francem Temlinom, Janošem Kardošem in ostalimi, evangeličani, in pozneje tudi katoličani, dobimo tako versko, kakor tudi posvetno literaturo v našem maternem jeziku. Katekizmi, Sveto pismo, molitveniki, pesmarice, in še marsikaj drugega je napovedovalo in naznanjalo, da so se ljudje s svojim Bogom lahko začeli drugače in bolj razumljivo pogovarjati, tudi tu, kjer pravimo: »Bog daj dober den«.

In na vse to smemo in moramo biti še tudi danes zelo ponosni. Kajti skozi vero in po veri, s svojo knjigo v roki in materinsko besedo v srcu, se je položil trden grunt, ki nam omogoča življenje in razvoj za danes in za jutri, v naši lepi deželi, kjer ponosni na naše znamenite prednike živimo tudi Slovenci, ki namesto govorimo, gūčimo, pa se vendar razumemo z vsemi, ki to želijo.

Čeprav se je torej prekmurska reformacija in prekmurški protestantizem in naš jezik razvijal ločeno od osrednjeslovenskega, pa so ga zaznamovale podobne, oziroma enake teološke in jezikovne poteze in z izidom *Novega testamenta* Števana Küzmiča se je prekmurščina izkazala kot trdna jezikovna norma, ki je na sebi svojstven način preživela in živi še danes.

Letošnja proslava dneva reformacije pa poteka tudi pod vtisom in hvaležnostjo 100. obletnice priključitve Prekmurcev k matičnemu narodu. Vendar danes smemo in hočemo brez zadrege povedati, da se takrat nismo

samo Prekmurci pridružili ostalim slovenskim bratom in sestram, temveč so se oni priključili tudi k nam. Vse to pa naj nas nagovori, da bomo vse, kar počnemo in bomo počeli tudi prihodnje, počeli s pravimi motivi.

SLAVNOSTNA PRIREDITEV OB DNEVU REFORMACIJE NA TRUBARJEVI DOMAČIJI Rašica, 31. oktobra

Na Trubarjevi domačiji smo se, kot je v navadi, srečali v Trubarjevi spominski sobi na sam dan reformacije ob 19. uri. Tokrat je bil obisk še posebej veličasten, saj se je vabilu na prireditev odzvalo veliko ljudi. Med gosti smo pozdravili škofa Evangeličanske cerkve Geza Fila in novega škofa Leona Novaka, župane sosednjih občin in predsednika republike Boruta Pahorja. Večer je povezoval predsednik Slovenskega protestantskega društva in naš kulturnik Matjaž Gruden. Že z uvodnimi besedami, povzetimi po dr. Jonatanu Vinklerju in Dušanu Voglarju, nas je spomnil na pomen Primoža Trubarja kot evropsko in svetovno pomembne osebnosti. Izpostavil je tri mejnike, s katerimi je vplival na razvoj naše identitete: prvi je ta, da je poprej večinoma ustni jezik preoblikoval v knjižnega – slovenski jezik je postal

jezik samostojne entitete v takratni Evropi; drugič je »presegal meje etničnega ozemlja in s sodelovanjem v novem evropskem duhovnem gibanju pripomogel k ustvarjanju nove evropske duhovnosti«; tretja zasluga pa je bilo njegovo predano delo, posvečeno ozaveščanju ljudstva pri »vzpostavljanju človekovega neposrednega odnosa do Božje besede in za uveljavitev človekove samostojne odgovornosti za svoje delovanje«.

Z besedami, da je praznovanje dneva reformacije najpomembnejši nacionalni praznik, saj smo prek Trubarja in reformacije pridobili temelje za socialno, kulturno in narodno samozavest, je voditelj k besedi povabil župana Občine Velike Lašče. Dr. Tadej Malovrh je vsem prisotnim izrekel pristrčno dobrodošlico, v nagovoru je poudaril, da so takratni ljudje s predrznimi idejami pripomogli, da je slovenščina postala knjižni jezik in da je njihova zasluga, da koreninimo v slovenskem jeziku in imamo svojo državo. Matjaž Gruden je pred povabilom predsednika Slovenije h govoru navrgel, kaj bi se lahko zgodilo, če ne bi imeli Trubarja in reformacije (in s tem jezika in kasneje države): »Posledično bi se najbrž zgolj ponižno klanjali in služili vsakokratnemu gospodarju ter se skupaj s Katalonci in drugimi narodi brez lastne države bolj ali manj neuspešno borili za svojo suverenost in mednarodno priznanje.«

Predsednik republike Slovenije Borut Pahor je v začetku svojega govora pozdravil visoke goste in prisotne nagovoril z »Lubi Slovenci«, kakor je takratne ljudi nagovoril Primož Trubar. Pahor v tem vidi tudi klic k spravi, spoznanju, da smo si med seboj različni, a pripadamo isti skupnosti. Trubar s pričujočim nagovorom po njegovem izpričuje tudi kulturo verskega, političnega dialoga, ki zrcali strpnost, spravo, prijaznost, kar je vse odlika spoštljive komunikacije. Z izidom prvih tiskanih knjig smo začeli z narodovo zgodovino, zato je Trubar po pravici ena osrednjih osebnosti naše kulturne in politične zgodovine. Poudaril je, da je prav, da praznik slavimo, zlasti tu, kjer je njegov dom ter tudi, da slavimo čas reformacije, ki je dal Trubarju (in njegovim sodobnikom) možnost in navdih, da so dali ljudem knjižno besedo in da smo kot eden prvih narodov v Evropi dobili prevod *Biblije* (Dalmatin). To je bilo obdobje upora (najprej znotraj verskih okvirov), ki pa je s svojimi posledicami tudi etično dejanje – v ospredje je namreč postavilo individualno osebnost in njegovo odgovornost do skupnosti. Domačine in župana je predsednik države opomnil, da je tudi 8. junij državni praznik, in osrednja osebnost, Primož Trubar, bi moral dobiti, zlasti med mlajšimi generacijami, mesto, ki mu pripada in na tem področju vse čaka še nekaj skupnega dela. Svoj nagovor je predsednik države zaključil s smeli-

Predsednik države Borut Pahor je nagovoril občinstvo z »Lubi Slovenci«

Matjaž Gruden, predsednik SPD, voditelj prireditve

mi besedami, da je naš majhen jezik v polmilijardni Evropski skupnosti uradni jezik, zaradi česar smo lahko ponosni, samozavestni, pogumni, da bomo z upanjem gledali na izzive prihodnosti ter da se jih ne bomo bali, ampak jih bomo premagovali v našo skupno korist.

Sledil je govor dr. Barbare Žabota, ki je diplomirala na oddelkih za zgodovino in sociologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Zaposlena je v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, kjer kot arhivistka skrbi za starejše arhivsko gradivo. Težišče njenega raziskovanja je predvsem 16. in začetek 17. stoletja na Kranjskem v povezavi z reformacijskim gibanjem. Letos je na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani uspešno zagovarjala svojo doktorsko disertacijo z naslovom *Protestantizem v Ljubljani od začetkov v dvajsetih letih 16. stoletja do konca dvajsetih let 17. stoletja*. Z govorom, ki si ga lahko preberete tudi v nadaljevanju, nas je navdušila in nam odstrla neznane poglede na reformacijo in njena dela v našem prostoru, predvsem v povezavi z družino Auersperg s Turjaškega gradu ter o odprtju prvih ljudskih šol tako za deklice kot dečke v Škocjanu in na Turjaku, s čimer so (po *Cerkovni ordningi*) poskrbeli za opismenjevanje vseh otrok.

Slavnostni večer se je prevesil v drugo polovico, voditelj je napovedal glasbena gosta: harmonikarja, skladatelja in fizika Janeza Dovča ter multi-instrumentalista in skladatelja Boštjana Gombača. V sklopu svoje *Velike koncertne turneje* (22 nastopov po Sloveniji) ob njuni petnajstletnici glasbenega soustvarjanja sta prišla tudi na Rašico. Pripravila sta posebno zvočno potovanje, ki se je pričelo s ptičjimi žvižgi, izvabljenimi iz piščali in priredbo ljudske pesmi Ena ptička priletela. Njune izvrstne priredbe ljudskih pesmi (med njimi so nas očarale Nocoj pa oh, nocoj, Galjot in Vsi so venci vejli, ki smo ji pripeli tudi iz občinstva) so nas prevzele in isto lahko rečemo tudi za avtorske pesmi (kot so bile uglasbljena pesem Iga Grudna Veter, Župančičeva Žebljarska ter Gombačev Valček za očeta), ki sta jih rahločutno vključila v pro-

gram. Vmes sta natresla kako misel, kot je bila ta, da sta narava in zgodovina spojeni, da sta vzmet duha pri slehernem ljudstvu na Zemlji. Njuna misel, da »na koncu novega veka ne gre več samo za renesančnost, temveč za resonančnost prostora, ne le za zvočnost, ampak za sozvočnost, ne samo za oglaševanje, temveč uglasjevanje« je popolnoma zaživela skozi njuno izvajanje glasbe iz najrazličnejših instrumentov in tudi skozi dramaturški lok nastopa. Po priklonu in neustavljivem aplavzu je Boštjan zaigral skozi usta in nos naenkrat kar skozi tri piščali. Prireditve je s povabilom na druženje ob pogostitvi Društva za ohranjanje dediščine Gradež in z zahvalami vsem nastopajočim, organizatorjem in gostom sklenil Matjaž Gruden z besedami Franceta Kidriča, ki so tako polnopomenske in zavezujoče, da naj se z njimi konča tudi to poročilo o praznovanju dneva reformacije na Rašici: »Trubar je bil eden tistih ljudi, ki čutijo krvne vezi s svojim rodom, a ne vprašajo, ali je ta rod mnogo ali maloštevilen, ali leži za njim mogočna ali neznatna zgodovina, ali se mu obeta sijajna ali temna bodočnost, ampak si poiščejo svoje torišče ter še svojo dolžnost, ker slutijo, da delajo po svojem rodu za človeštvo.«

mag. Ana Porenta

foto: Boštjan Podlogar

SLAVNOSTNI GOVOR DR. BARBARE ŽABOTA NA TRUBARJEVI DOMAČIJI

Spoštovani gospod predsednik, spoštovani gospod župan, drage gostje, cenjeni gosti.

»Udarci kladiva so napovedali spremembe.« V mislih imam kladivo, ki naj bi ga po legendi, vsem dobro poznani iz slovenskih in drugih srednjeevropskih šolskih učbenikov, besno vihtel avguštinski menih Martin Luther, ko je 31. oktobra 1517 svojih 95 tez pribijal na vrata grajske cerkve v Wittenbergu.

Luther se je že leto poprej zapletel v spor z Johannom Tetzlom, papeškim odposlancem za odpustke, ki je po navodilih nadškofa Alberta iz Mainza le-te prodajal, da bi Cerkev zbrala denar za obnovo bazilike sv. Petra v Rimu. Sprva je Luther le ostro pridigal proti plačevanju odpustkov, nato pa že omenjenega 31. oktobra 1517 poslal nadškofu iz Mainza protestno pismo o prodaji odpustkov in vanj priložil še znamenitih 95 tez v latinskem jeziku. S svojim dejanjem je želel zgolj sprožiti teološko razpravo, saj takrat še ni vedel, da imata tako papež Leon kot tudi nadškof, kateremu je poslal pismo, zasebne koristi od prodaje odpustkov.

Luthrove ideje so padle na plodna tla, zato mu je nepričakovano hitro rasla podpora med ljudmi, na njegovi strani pa je bil tudi moderni medij tistega

časa – tiskarski stroj. Ko so januarja 1518 njegovi prijatelji teze prevedli v nemščino in jih natisnili, so se bliskovito razširile po današnji Nemčiji, nato pa tudi po Franciji, Angliji in Italiji. Ob tem so izkoriščali še moč karikatur, saj so imele te risbe pomembno prednost – kritiko Cerkve so razumeli tudi nepismeni.

Na Kranjskem se prvi znaki reformacijskega gibanja pojavijo že nekaj let po Luthrovem javnem nastopu proti odpustkom. Nove verske ideje so v naše kraje prinesli študentje, ki so študirali na univerzah v Leipzigu, Wittenbergu in Tübingenu, vojaki, rudarji, obrtniki in trgovci, ki so se na svojih potovanjih seznanili z novim gibanjem v nemških deželah. Morda so reformacijska gesla v naše kraje zanesli tudi potujoči duhovniki, nad katerih krivovernostjo se je že leta 1522 pritoževal salzburški škof. V meščanskih in plemiških krogih so se nove verske misli širile tudi s protestantskimi knjigami v obliki nemških izvirnikov ali italijanskih prevodov, tiskanih v Benetkah, ki jih je vladar že leta 1523 prvič prepovedal.

V Trstu je že v prvi polovici leta 1523 nastalo prvo žarišče protestantske miselnosti na Slovenskem. Pripadala sta mu tedanji tržaški škof Peter Bonomo in Primož Trubar, ki je to žarišče kasneje uspel povezati s poznejšimi žarišči reformacije med Slovenci.

Za najstarejši doslej znani podatek o začetkih reformacije na Kranjskem veljajo besede Avgušтина Tyfernusa, duhovnika, ki se je potegoval za župnijo v Moravčah. V pismu ljubljanskemu škofu Krištofu Ravbarju je maja 1521 zapisal, da je z deželnim glavarjem zelo dolgo razpravljal o moravški fari, preden je ta sprevidel, da »bo upošteval in spoštoval avtoriteto apostolskega sedeža zoper lutrovski način«. Iz Tyfernusovega izrecnega zadržila »zoper lutrovski način« lahko sklepamo, da ni šlo več samo za preprečevanje možnih tendenc razvoja, temveč že za dejanske začetke lutrovskega

upiranja papeški avtoriteti in s tem za prve življenjske znake reformacijskega gibanja pri nas. Če je temu res tako, smemo predpostavljati, da je bilo gibanje na Kranjskem aktualno že v tolikšni meri, da je bilo potrebno Tyfernusu kot očitno izrazitem protiluterancu o aktivnem nastopu zoper novo gibanje razpravljati s takratnim deželnim glavarjem.

Vsaj že v letih 1523/1524 so se začela v dovolj živi obliki kazati znamenja reformacije tudi med mestnim prebivalstvom in duhovščino v Ljubljani, kar dokazujejo različni cerkveni sklepi iz tistega časa. Njihova vsebina je pogosto izrazito protireformacijska in strogo vztraja pri ohranjanju tradicionalnih prvin katoliškega bogoslužja.

Nosilci idej reformacijskega gibanja so bili sprva meščani, ki so se v začetku množično odločali za gibanje v znak odpora proti davčni politiki deželnega kneza in njegovi podpori tujih trgovcev, saj so zaradi nje izgubljali pomembno trgovino s kožami, sredi 16. stoletja pa je na čelo gibanja stopilo plemstvo, ki je združeno v deželne stanove relativno dolgo in uspešno pariralo katoliškemu deželnemu knezu. To je tudi čas, ko se je začel odprt boj za protestantsko versko svobodo.

Sledove delovanja protestantov pa najdemo tudi v prav posebni evidenci, ki se je v okrnjenem obsegu ohranila do današnjih dni. To je prva matična knjiga, ki je po vrhu vsega še protestantska. Vanjo so predikanti, ki so delovali v Ljubljani in okolici, od leta 1578 dalje vpisovali podatke o številu obhajancev ter o rojstvih, porokah in pogrebih tako ljubljanskih kot tudi okoliških protestantov. Podobni matični knjigi sta se resda ohranili za Celovec in Gradec, vendar je prav ljubljanska matična knjiga tista, ki prinaša izčrpnije podatke o posameznikih in njihovem delovanju, zato je še toliko bolj dragocena.

Seveda to ni edina pomembna knjiga, ki je nastala v tem obdobju. Veliko pomembnejše so tiste, ki jih poznamo vsi. To sta Trubarjev *Katekizem* in *Abeceknik* (1550), ki veljata za prvi slovenski knjigi, to je prva slovenska slovnica v latinskem jeziku (Bohoričeve *Zimske urice*, 1584) in pa seveda prvi prevod Svetega pisma v slovenski jezik (*Dalmatinova Biblija*, 1584). Pa ne samo to. V drugi polovici 16. stoletja smo dobili *Cerkovno ordnuno* (1564) – to je cerkveni red z določili o cerkvenih obredih in drugih verskih opravilih, s katero je Trubar posegel v pravice deželnega kneza. Prekršil je namreč glavno načelo augsburškega verskega miru iz leta 1555 – »Čigar dežela, tega vera« – in si prislužil enosmerno vozovnico v izgnanstvo. S tem reformacija še zdaleč ni bila zaključena. Nedvomno je potrebno Primožu Trubarju, Adamu Bohoriču in Juriju Dalmatinu priznati zasluge, ki so jih imeli pri širjenju protestantizma v naših krajih. A hkrati je potrebno poudariti, da niso bili osamljeni.

Slavnostna govornica dr. Barbara Žabota

Najpozneje sredi 16. stoletja so postali privrženci novega verskega nauka tudi člani kranjske plemiške družine Auersperg z bližnjega gradu Turjak, ki so imeli patronatske pravice nad župnijo Škocjan pri Turjaku. Slednje je pomenilo, da so imeli pravico predlagati kandidata za izpraznjeno mesto župnika v svoji župniji, kar je bilo še posebej prikladno v času reformacijskega gibanja (sama podelitev službe pa je bila še vedno v rokah oglejskega patriarha).

Predstavnik tako imenovane prve generacije protestantskih plemičev na Kranjskem, Trojan pl. Auersperg, se je s protestantskim naukom srečal in se zanj navdušil, ko je služboval na Dunaju. Naklonjen je bil tudi širjenju protestantskega nauka na svojem gospodstvu na Kranjskem, zato je leta 1532 za župnika v Škocjanu pri Turjaku imenoval Martina Verianta, ki formalno sicer še ni bil pravi protestantski predikant, ni pa veljal ravno za strogega katolika. Poleg tega je poskrbel, da so bili v duhu novih verskih idej vzgojeni vsi njegovi otroci.

Trojanov najstarejši sin, Herbard, je po zaključku šolanja nekaj časa bival na vojvodskem dvoru Cleve, kjer ni pridobil zgolj zavidanja vrednih vojaških veščin, temveč je поблиže spoznal tudi protestantski nauk, ki se je na dvoru že globoko zasidral, se nad njim navdušil in mu ostal zvest vse do svoje tragične smrti. Kot prepričan protestant je zato nadaljeval s širjenjem novih verskih idej med svojimi podložniki v okolici domačega Turjaka pa tudi na blejskem gospodstvu, ki ga je imel od leta 1558 dalje v zakupu od briksenske škofije.

Med drugim je poskrbel, da so imeli podložniki turjaške graščine v razburkanem 16. stoletju stalno dušnopastirsko oskrbo, ko je konec leta 1565 za predikanta nastavil Marka Xylandra, ki je v Škocjanu ostal daljši čas oziroma vse do svoje smrti pozimi leta 1583.

Herbard, ki je pripadal tako imenovani drugi generaciji protestantskih plemičev na Kranjskem, je do svoje smrti ostal zvest protestantizmu. Zaradi stanu, ki mu je pripadal, še bolj pa zaradi svojih zaslug pri podpiranju protestantske cerkve, je bil pokopan v špi-

talski cerkvi sv. Elizabete v Ljubljani, ki je tedaj veljala za protestantsko stolnico. K zadnjemu počitku so ga položili jeseni 1575, na zadnjo pot pa ga je pospremil Krištof Spindler, superintendent protestantske cerkve. Pokopali so ga kot gorečega protestanta in hrabrega vojaka, ki je življenje izgubil v bitki s Turki, njegov pogreb pa je bil žalostna svečanost, ne samo za Ljubljano, temveč za celotno deželo. *Spindlerjevo pogrebno pridigo*, ki je proslavila mrtvega junaka, so nato v protestantski tiskarni Janeza Mandelca v Ljubljani natisnili v tolažbo vdovi, ki zaradi bolezni ni mogla prisostvovati pogrebu. Pridiga velja za eno prvih del natisnjenih na slovenskih tleh.

Tudi Herbardova mlajša brata, Vajkard in Ditrih, ki se v virih v povezavi s protestantizmom ne omenjata ravno pogosto, sta bila vzgojena v skladu z novim verskim naukom, ki sta mu ostala zvesta do konca življenja.

V družini Auersperg so v času protestantizma stopile v ospredje vsaj tri ženske. Marija Kristina Spaur - Valör je bila na Tirolskem vzgojena v katoliškem duhu, vendar se je na Kranjskem goreče oklenila reformacije in v tem pogledu ni prav nič zaostajala za svojim možem Herbardom. To potrjuje tudi njen prisrčen sprejem Primoža Trubarja na Bledu junija 1561 ob njegovi vrnitvi na Kranjsko. Trubar se je kar dva dni mudil pri njej na Bledu, kjer je na praznik sv. Janeza Krstnika (to je 24. junija) opravil pridigo, nato pa pot nadaljeval proti Ljubljani.

Enako velja za Vajkardovo ženo Dorotejo, rojeno Meseritsch - Lomnitz, ki je pripadala moravskemu plemstvu. Do moževe smrti in še potem je veljala za steber reformacije na Kranjskem. Iz pisma, ki ga je po njeni smrti maja 1589 napisal superintendent Krištof Spindler, izvemo, da je prepoznala finančno stisko vsakokratnega šolnika v Škocjanu, zato je poleg testamenta napisala še nekakšno posebno volilo z vsakoletno pomočjo, namenjeno šoli oziroma šolniku v Škocjanu, vendar le toliko časa, dokler bosta cerkev in šola obstajali oziroma bili v protestantskih rokah. Če bi papisti prevzeli župnijo in posledično tudi šolo, naj se volilo vrne njenim dedičem.

Zagotovo zelo pomembna je bila tudi Herbardova najstarejša sestra Poliksena, poročena v ugledno kranjsko rodbino Gallenberg. Kot najstarejša je skrbela za mlajše brate in sestre, jih negovala v času bolezni in jim nudila tolažbo ob težkih življenjskih preizkušnjah. Zdi se, da je bila navzoča ob vseh pomembnih dogodkih. Z možem sta bila med najbolj vnetimi protestanti, zato sta v protestantskem duhu vzgojila tudi svojih osem otrok. Zaradi vsega naštetega jo je Primož Trubar označil za zelo pobožno in dobrosrčno žensko.

Herbardov najstarejši sin Krištof, ki je pripadal t. i. tretji generaciji protestantskih plemičev na Kranjskem, je leta 1585 s pristankom deželnih stanov zaupal

Boštjan Gombač, virtuoz na piščalih

Pogostitev v Galeriji Skedenj na Trubarjevini, prijazen ambient za klepet po vseh prireditvah

vodenje župnije Škocjan Juriju Dalmatinu, ki je bil njegov vrstnik. V protestantskem duhu pa je vzgojil tudi svoje otroke in jim priskrbel protestantske učitelje. Krištofovi sinovi so se sicer šolali v Tübingenu, Strasbourgu in Padovi.

Sprva so bili tako kot oče in ded prepričani protestanti. V skladu z družinsko tradicijo in tudi svojim verskim prepričanjem so še naprej na »svoji« župniji nastavljali protestantske pridigarje, kar je povzročalo hudo kri med okoliškim prebivalstvom, ki je zdaj zahtevalo katoliškega duhovnika, kar je spodbudilo močnejši pritisk protireformacijske komisije, ki je v spremstvu vojakov vizitirala izbrane kraje in izganjala protestantske pridigarje, ukinjala protestantske šole, podirala protestantske cerkve in pokopališča ter končno tudi izganjala protestantske družine – najprej meščanske, kasneje tudi plemiške – če se te niso hotele odpovedati svoji zmotni veri.

Že naslednje leto tako lahko v škocjanski fari zasledimo katoliškega župnika Andreja Ribiča, ki pa je imel obilico težav tako s predikanti, ki se niso pustili odgnati in so zdaj bogoslužje opravljali na gradu Turjak, kamor so leta 1599 nosili otroke h krstu celo meščani iz Ljubljane, kot tudi z Auerspergi.

Verska gorečnost baronov Auerspergov je zaradi številnih očitno uspešnih ukrepov protireformacijske komisije počasi začela dobivati zopet katoliške poteze,

kar je kranjsko vejo družine rešilo pred izselitvijo iz dežele, 15 let kasneje pa jih je vladar nagradil z grofovskim nazivom.

Naj zaključim. Reformacija nam ni dala zgolj prvih književnih del v slovenskem jeziku (t. j. abecednika, katekizma, slovnice in biblije) ter izjemnih posameznikov. Poskrbela je tudi za opismenjevanje prebivalstva, saj so v številnih krajih tako kot v Škocjanu pri Turjaku, upoštevali in udeležili Trubarjevo naročilo iz *Cerkovne ordnunge* ter v skladu z njim odprli prve ljudske šole, ki so bile namenjene osnovnemu izobraževanju dečkov in deklic. Prinesla je končno tudi nekaj tehničnih izboljšav – npr. v Idriji so se nove vere oprijeli vodilni uslužbenci rudnika, uradniki, tehnično osebje in direktor rudnika, ki je z izjemno podjetnostjo in energijo uvajal v idrijski rudnik vrhunske tehnične pridobitve takratnega časa ter z njimi reševal vdore jamske vode ali probleme ustreznega energetskega vodnega kanala.

Reformacija je bila zagotovo eden tistih procesov v slovenski zgodovini, ki so najmočnejše vplivali na razvoj poznejše slovenske narodne identitete. Pri tem je treba izpostaviti, da so bili njeni glavni podporniki pripadniki višjih slojev, torej meščani in plemiči, ki so v moderni slovenski zgodovini praviloma veljali za tujce in do neke mere veljajo še danes. To dokazuje, da zgodovina nikoli ni črno-bela, v njej pa je tudi veliko več kot le 50 odtenkov sive.

POGLEDI

Letošnji Pogledi prinašajo sprehod skozi 29. in 30. številko revije Stati inu obstatu ter kratke povzetke študijskih večerov, ki so se mesečno odvijali v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani. Hvala urednikom in sodelavcem zanje, nam pa ostane, da jih preberemo, se navdušimo in naročimo na revijo, kjer bomo zanimive članke lahko prebrali v celoti, in da obiščemo tudi kak študijski večer v bližnji prihodnosti.

STATI INU OBSTATI 2019/29

Beseda urednika

V zadnji lanske številki 28/2018 smo se srečali z dvema (ob)letnicama, ki sta povezani z dvema velikima vojnama: *letom 1918 in koncem Velike vojne* (ki ji je sicer sledila še druga, še večja vojna) in *letom 1648 in začetkom tridesetletne vojne*. V reviji smo obravnavali nekatere za protestantizem na Slovenskem pomembne posledice vojne 1914–1918, drugo smo le omenili in posredno napovedali njeno kasnejšo obravnavo. Tridesetletna vojna gotovo kliče po posebni obravnavi ali vsaj obeležju v »reviji za vprašanja protestantizma«: v nasprotju z velikima vojnama 20. stoletja naj bi pri njej namreč šlo za največjo in zadnjo versko vojno na evropskih tleh, v katero naj bi bili prav protestanti še posebej vpleteni, saj naj bi šlo za spopad med katolištvom in protestantizmom. Vojni 20. stoletja naj bi bili nasprotno vojni, v katerih so bili verske spodbude, sredstva in cilji povsem obrobni (čeprav so tudi bili navzoči); še več, v njunih razsežnostih in strahotah vidijo nekateri dokaz, kam je Evropo pripeljala razsvetljenska in brezbožna (ali pa »poganska«) usmeritev, ki se je odrekla krščanski veri in Bogu; usmeritev, ki je v prvi plan postavila materialni napredek in brezobziren boj za materialne interese zemeljskih skupnosti. Seveda je ob takem pogledu (in proti njemu) treba spomniti, da se je tudi v vojnah 20. stoletja bojevalo, ubijalo in umiralo v imenu boja za nove bogove Naroda/Nacije, za »novo sveto« Naroda in da se je – bolj ali manj (ne)iskreno – tudi bogove naroda (Očetnjave, Matere domovine, Rodu in Rase) povezovalo z edinim/zadnjim krščanskim Bogom. Ta je bil že v Veliki vojni 1914–1918 klican, naj »reši angleškega kralja«, ali nasprotno, »kaznuje Anglijo«, *God save the King*, *Gott strafe England*. Ni treba spominjati na poslanstvo, ki naj bi ga v drugi svetovni vojni Božja Previdnost namenila pravi naciji/rasi, da očisti svet Judov in brezbožnih ter dá manjvrednim ljudem in ljudstvom mesto, ki jim gre.

Seveda je nujno – in mogoče – tudi v spopadih tridesetletne vojne uvideti in pokazati težo materialnih, dinastičnih, geopolitičnih, ekonomskih interesov, včasih tudi prizadevanja po golem preživetju. Toda dejstvo

ostaja, da je bila ta vojna bistveno bolj kot vojni 20. stoletja spodbujana in vodena tudi s (krščanskimi) verskimi motivi in cilji, da je bila pri mnogih – ne vedno in ne pri vseh – videna in doživljana kot (znotraj krščanska) verska vojna; da se je v njej odhajalo v boj s klici/gesli »Jezus, Marija« na eni strani in z »Bog je z nami« na drugi strani ter da je bil (tudi zato) mir leta 1648 sklenjen »v imenu Svete trojice«. Pa čeprav je bil Sveti sedež dejansko izključen iz mirovnih pogajanj in čeprav naj bi katoliški španski vojaki že leta 1643 pri Rocroyu šli v enega odločilnih spopadov v tej vojni – ki so ga izgubili – z vzkliki »Živela Španija«, verjetno tudi zato, ker jim je nasproti stala vojska prav tako katoliškega francoskega kralja ... Kakorkoli, s tem so napovedovali duha velikih vojn 20. stoletja.

Ob tem spominjanju in opominjanju na podobnosti in razlike med skorajda »brezbožnimi« imperalističnimi/nacionalističnimi vojnami 20. stoletja ter največjo evropsko »versko vojno« 16. stoletja, se ne bi spuščali v licitacije, katere in zakaj so bile absolutno ali relativno hujše: vojni 20. stoletja z desetlinami milijonov žrtev in do tal razrušenimi mesti, ali tridesetletna vojna s svojimi krutostmi in smrtjo petine ali celo tretjine in več prebivalstva na najbolj izpostavljenih področjih Nemškega cesarstva.

Ob tridesetletni vojni bi se ustavili pri dveh vprašanjih, ki sta relevantni in aktualni tudi ob spremljanju in doživljanju spopadov 21. stoletja.

Prvo je vprašanje o *poročanju in predstavljanju vojnih spopadov*. Ko danes beremo ohranjena poročila iz te vojne in/ali njene kasnejše predstavitve, seveda naletimo tudi na laži in izmišljotine, na *fake news*, kot bi rekli danes. Toda že takrat lahko opazimo, da glavni problem (in glavno sredstvo propagandnih in versko ideoloških spopadov) niso bile neresnice, izmišljotine in laži o dogajanju. Take neresnice se s pričevanji, dokumenti in argumenti slej ali prej ovržejo. Glavni problem je enostransko in pristransko selekcioniranje resnic, selekcija in manipulacija »faktično resničnih« vesti, njihovo izbiranje ali izpuščanje, osvetljevanje ali zamračevanje dogajanja, relativizacija in abstrahiranje ali konkretizacija in potenciranje pomena posameznih dogodkov ali vidikov. Spremljanje sodobnega enostranskega in pristranskega poročanja o sodobnem vojnem dogajanju (na primer v Siriji) nas naredi še toliko bolj pozorne na problem poročanja o podobnih dogajanjih v 30-letni vojni. Pa

tudi v drugi smeri: pogled v raznolikost poročanja, predstavljanja in interpretacij nekega oddaljenega in zaradi časovne oddaljenosti čustveno in interesno za nas manj obremenjenega dogajanja, nas lahko naredi bolj senzibilne in previdne pri sprejemanju ponujanih dejstev in razlag o sodobnosti in manj oddaljeni preteklosti.

Vzemimo za primer zgodovinarsko predstavitev zavzetja in uničenja *Magdeburga* po katoliško-cesarskih četah leta 1631. V krajšem knjižnem prikazu tridesetletne vojne, ki ga imamo tudi v slovenskem prevodu (Stephen J. Lee, *Tridesetletna vojna*, Ljubljana 1995) lahko preberemo lapidarno poročilo, da so »Tillyjeve čete [Katoliške lige] osvojile, oropale in uničile mesto Magdeburg« in da sta šele po tem protestantski Saška in Brandenburg podprli Švedsko v borbi proti katoliškemu habsburškemu cesarju. Nevtrarno poročilo ne da videti prav tistih dejstev in vidikov dogajanja, zaradi katerih je uničenje *Magdeburga* tako odmevalo in dalo spodbudo za (ponovno) protikatoliško in proticesarsko mobilizacijo v Nemčiji in širše v Evropi. V obsežnejši zgodovini angleške avtorice C. V. Wedgwood (*The Thirty Years War*, 1938, nemški prevod dopolnjene izdaje 1967, pri sicer katoliški založbi List) lahko preberemo, kaj je pomenilo to »uničenje mesta«: od 30.000 prebivalcev jih je ostalo pri življenju le okrog 5000, največ žensk, ki so jih zmage (in množično tudi dobesedno) pijani vojaki spravili »na varno« v svoje tabore, danes bi rekli kot »spolne sužnje«; ostali so bili pobiti ali umrli v požarih. Avtorica se celo loti razprave, ali so bili požari, ki so uničili mesto, podtaknjeni, morda celo od branilcev mesta samih. Le nekaj sto prebivalcev je našlo zatočišče v mestnem samostanu in katedrali, tudi 80 otrok, od katerih jih je preživelo le 15. Po petih dneh uničevanja je Tilly ukazal vojaško parado, ki se je končala s svečanim *Te Deum* v ponovno posvečeni mestni katedrali, kjer je oznanil, da mesto odslej ni več *Magdeburg*, ampak *Marienburg*, Marijina trdnjava. Hkrati pa si zgodovinarica ne more kaj, da ne bi poskušala poveljnika Tillyja in Pappenheima nekako izvzeti iz krutega obračuna: poroča, kako je Tilly rešil dojenčka iz rok mrtve matere, kako je pozval priorja samostana, naj ženske in otroke spravlja na varno v katedralo in samostan, poslal je duhovnike, da bi prepričevali vojake, naj zajete ženske ali poročijo ali jih osvobodijo za ustrezno odkupnino: svoje žene da lahko odkupijo tudi njihovi preživeli možje ...

Posamezni viri, posamezni opisi posameznih dejanj/dejstev, pa njihove različne sestavljenke v tako ali drugačno podobo dogajanja, lahko celo pri tako drastično očitnem zločinskem početju različno učinkujejo: kot izraz ali sredstvo ogorčenja, ali nasprotno kot iskanje opravičevanja ali vsaj relativiziranja in ublaževanja. Vsekakor je v času vojne same – ne glede

na kasneje ustvarjene podobe – magdeburški pokol navajal švedske vojake, da so z izrazom »magdeburški pardon« spodbujali /opravičevali tudi svoje brezobzirno obračunavanje s premaganimi nasprotniki.

Obravnava magdeburškega pokola je zgovoren »oddaljen« primer, kako se lahko zgodovinska dejstva uporabljajo tako za mobilizacijo kot za nevtralizacijo njenih učinkov na nasprotni strani. Ko/če se sčasoma nasprotne strani pomirijo (ali zato, da bi se pomirile), ker nekdanje delitve niso več relevantne in aktualne, se uveljavlja praksa, da se o takih dogodkih ne piše več; če pa že, v posplošenem in nevtralnem, čustveno neobremenjenem jeziku. Ve se, da stalno, ritualno izpostavljanje zločinov ene strani kliče po enakem prizadevanju na drugi strani – rezultanta enega in drugega prizadevanja največkrat ni uravnotežena »polnost Resnice«, ampak ohranjanje ali celo stopnjevanje nekdanjih delitev in sovraštva. »Ne bomo pozabili, ne smemo pozabiti« – vse do zahtevanega dokončnega/»poštenega« obračuna in poročila v imenu Resnice, Pravice in Sprave. Kaj kdaj prevlada, je odvisno od spreminjajočega se konteksta medsebojnih odnosov ljudi, ki so deležni takih nagovorov. Poseben primer in problem je praksa iskanja in razglasjanja svetnikov-mučencev v Katoliški cerkvi (seveda tudi v pravoslavju in islamu). Celo če se pri izboru tistih, ki naj bi bili deležni časti oltarja danes še tako pazi, da bi je bili deležni le tisti, ki so svetniško umrli res le za vero in zaradi vere – če so subjektivno ali objektivno pripadali eni od strani v spopadih in se identificirali z njo, njihova posvetitev, njihova sakralizacija, neizogibno navaja na stalno demonizacijo druge strani (ki je zakrivila njihovo mučeniško smrt). Stare in tudi novejša razglasitve katoliških svetnikov iz časa tridesetletne vojne (na primer Jana Sarkanderja iz Moravske po Janezu Pavlu II.) so zgovorni primeri neizogibne dvoreznosti razglasjanja svetnikov iz časov spopadov, če se sami nad te spopade niso bili sposobni dvigniti, ampak so v njih tako ali drugače sodelovali, ne da bi zavračali in obsojali nasilje na obeh straneh, tudi in zlasti na »svoji«. Kot je ob priliki rekel pokojni nemški škof Josef Homeyer, predsednik Komisije Škofovskih konferenc Evropske unije, se k miru, pomiritvi, spravi in sožitju prispeva le, če se na oltarjih spominja tudi žrtve druge strani, če se ohranja spomin na žrtve, ki smo jih »mi« povzročili. Utopija? In prav zato nujnost. Zdi se, da se tega zaveda tudi sedanjí papež Frančišek: na to kaže njegova zadržanost do razglasitve za svetnika Alojzija Stepinca, dokler se o njem ne izrečejo tudi predstavniki Srbske pravoslavne cerkve.

V ozadju pisanja o tridesetletni vojni kot (tudi) verski vojni je danes znova aktualno vprašanje o religiji in nasilju. Še posebej v novejšem času je povezano s tezo, da so prav monoteistične religije tiste, ki v imenu

Deus vult, »Bog to hoče«, posredno ali neposredno prispevajo k nasilju in vojni: če hoče Bog, če gre za Božjo čast, potem so dovoljena ali celo zapovedana vsa sredstva, tudi radikalna. Ko gre za Boga in njegovo Resnico ni mesta za človeške compromise in izogibanja. Če je krščansko, da človek celo »nastavi še drugo lice«, namesto da se brani ali celo maščuje, potem za kaj takega ni mesta, če gre za sramotenje Boga, za Božjo čast.

Če kaj, je tridesetletna vojna pokazala, da je bila religija (kot osebna vera, kot cerkvena ustanova, kot legitimacija oblasti) vključena v vojno in nasilje: kot spodbujevalec in ojačevalec in/ali kot zavora in odvrčevalec. Kot kaj, kdaj in kako, je bilo odvisno od spleta sil in interesov, s katerimi se je povezovala ali jim nasprotovala. V različnih obdobjih in okoljih tridesetletne vojne so bile v igri tako rekoč vse možnosti in zmožnosti. Tudi za to je zgovoren magdeburški primer.

Z distance in njej primerne ležernosti lahko po poznanih opisovanjih in raziskovanjih izrečemo presojo, da je krščanska religija s svojimi notranjimi delitvami in zunanji povezavami prispevala svoj delež k vojni in nasilju, da pa pri tem ni bila dominantna. Lahko rečemo, da so bili tako za spopade kot za njihovo začasno in končno prenehanje močnejši drugi razlogi in spodbude. Prav tako bi tudi v tej »zadnji evropski verski vojni« našli primere in dokaze, da je mogoče z vero nasprotovati vojni in nasilju, pa čeprav to še ni bil čas, ki bi nasproti pozivanju k boju za Boga in Božjo čast že uveljavil prepričanje, da naj »z žalitvijo bogov opravijo bogovi sami« (kot naj bi Voltaire povzel stari rimski napotek) in da krščanskega Boga gotovo ni tam, kjer se ljudje bojujejo zanj (Barth). Kot vemo iz zgodovine, se je to prepričanje uveljavilo šele kasneje, toda le do neke mere in nobenega zgodovinskega zagotovila ni, da ne bo spet (vsaj začasno) prevladalo nasprotno.

Že na prvi pogled so v tej številki tri središčne teme: zgodovinski tudi v slovenskem prostoru in nenazadnje spet Trubar in njegovi dosežki.

Razprave, študije te številke začenjajo z obsežnim in slikovitim prikazom tridesetletne vojne Igorja Grdine, s pronicljivimi opažanji in poudarkom na njenem prvem obdobju in dogajanju v srednjeevropskem prostoru. Jonatan Vinkler tudi na osnovi svojega dela pri izdajanju Trubarjevih Zbranih del izpostavlja nekatere Trubarjeve dosežke, ki jih običajno (pre)hitro in parcialno branje ne omogoča uvideti. Cvetka H. Tóth je v svoji osvetlitvi *Nietzschejeve antropološke in etične misli* posebej pozorna do njegovih navezav in vzporednic z mislijo Martina Luthra.

V **Študijskih večerih** Božidar Debenjak obravnava in dokumentira *pojmovanje spola, spolne razlike in spolnosti v Bibliji*. Marko Marinčič s svojim prispevkom nadaljuje raziskovanje *delovanja Petra Pavla Vergerija* v naši reviji (v člankih Silvana Cavazze, Tomaža Jurce

in posredno Fulvia Tomizze v prejšnjih številkah): pri vpogledu v Vergerijeva latinska besedila se posebej posveti humanističnim in reformacijskim izhodiščem in pobudam Vergerijeve »*jezikovne politike*« nasproti širšemu južnoslovanskemu prostoru. Mihael Glavan objavlja nova spoznanja o življenja in delu Janža Znojliška (1568–1659) iz ugledne ljubljanske protestantske rodbine, katere mnogi člani so se v času protireformacije izselili v nemške dežele. Nekateri od njih so se uveljavili v švedskem okolju in zapustili spomin na svoje poreklo tudi potomcem, med katerimi je bil pomembni švedski pesnik Carl Snoilsky, ki je v začetku 20. stoletja navezal stike z Antonom Aškercem. Usoda in življenjske poti izseljencev v času tridesetletne vojne in po njej še čakajo na raziskovanje in predstavitev tudi v naši reviji.

V rubriki **Bilo je povedano** nadaljujemo s prikazom *razmerja med humanizmom in reformacijo* na Slovenskem (glej članek Štefana Barbariča v št. 28), tokrat z izborom ugotovitev in presoj lani preminulega klasičnega filologa Primoža Simonitija.

V **Razgledih in vpogledih** zakonca Ilič, zaslužna raziskovalca južnoslovanskega, tudi slovenskega protestantizma, nakazujeta raznoliko mesto in vlogo protestantskih verskih skupnosti v raznolikosti naslednic nekdanje Jugoslavije.

Kot **Prevod** smo tudi zaradi letošnje 100-letnice ljubljanske univerze in oživitve razprav o sedanjem osnovnošolskem izobraževanju tokrat ponudili izbor humanističnih in reformacijskih misli Martina Luthra in Philipha Melanchthona o pomenu izobraževanja in šole, posebej o nalogah in poslanstvu učitelja, nena zadnje univerzitetnega.

V **Kroniki** smo obeležili 25-letnico ustanovitve Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar 14. oktobra 1994 in sicer s ponatisom zapisa Marka Kerševana o(b) tem v Sobotni prilogi Dela 29. oktobra 1994. Zabeležili smo tudi položitev spominske plošče ob 500-letnici reformacije v tlak pred sedanjo evangeličansko cerkvijo v Ljubljani.

Član uredniškega odbora revije od leta 2007, zdaj upokojeni zaslužni profesor Teološke fakultete Univerze v Ljubljani dr. Ciril Sorč, nam je sporočil, da ne more več aktivno sodelovati pri delu uredništva. Spoštovanemu sodelavcu se za njegovo sodelovanje iskreno zahvaljujemo: bilo nam je v čast in oporo, še posebej v najtežjih prvih letih izhajanja. Izvršni odbor društva je na predlog uredništva junija 2019 za novo članico imenoval dr. Faniko Krajnc-Vrečko, znanstveno sodelavko in vodjo knjižnice Teološke fakultete Univerze v Ljubljani (oddelek v Mariboru), že do sedaj sodelavko revije in sodelavko pri izdajanju Zbranih del Primoža Trubarja.

dr. Marko Kerševan

STATI INU OBSTATI 2019/30

Beseda urednika

Številka revije, ki je pred nami, je že na prvi pogled bolj usmerjena v zgodovino. Vendar lahko dodamo in moramo dodati: v zgodovino, ki/ker je zgovorna tudi za današnji čas, zgodovino, ki ji mi postavljamo vprašanja in jo kot tako (in tako) sploh vidimo.

Dva sestavka sta vezana na *veliki obletnici*. Eden na *100-letnico priključitve Prekmurja* in združitve Prekmurcev z večino slovenskega prebivalstva v isti državi, drugi na *500-letnico rojstva Matije Vlačića*, Matthiasa Flaciusa Illyricusa (1520-1575). Priključitev je pomenila vključitev v skupni državni okvir edinega področja, na katerem so slovenski protestanti/evangeliki uspeli preživeti obdobje habsburške katoliške protireformacije. Istran, Labinčan je kot emigrant s svojim delom pomembno zaznamoval poti in razpotja reformacije in reformacijske teologije v Luthrovi deželi. (Drugče kot Trubar, ki je z duhom reformacije in z njim povezanim slovenskim knjižnim delom odločilno zaznamoval reformacijo in njene sadove v svoji domovini.) Trije prispevki osvetljujejo obdobje začetnega uveljavljanja sodobne verske tolerance: njeno razsvetljsko idejno ozadje (Lessingov *Modri Natan*); praktične spodbude zanjo in začetke njenega prakticiranja (v avstrijski vojski); njene pravne formulacije in kodifikacije v avstrijski zakonodaji o položaju protestantov tistega časa. Vsi trije prispevki avstrijskih in nemških avtorjev so vsak na svoj način tudi prispevki o naši (takrat skupni) kulturni, državni in pravno-politični zgodovini.

Pri izbiri *Prevoda*, treh *pričevanj iz novejšje nemške zgodovine* (Bonhoeffer, Darmstadtška izjava, Gustav Heinemann), nas je vodilo ponovno oživljanje zlih duhov preteklosti in vprašanje, ki se mu tudi na Slovenskem ne moremo/smemo izogniti: kaj je šlo narobe, kaj je bilo z (ne le protestantskim) »krščanstvom in politiko«, da se je zablodilo (ne le v Nemčiji!) – in kaj delati, na kaj biti pozorni, da se ne bi zabloda ponovila.

Dva prispevka sta tudi tokrat usmerjena v trdo jedro raziskovanja in pisanja v naši reviji (simbolizirano s portretom na platnicah): v raziskovanje in pisanje o življenju in delu Primoža Trubarja. Eden prinaša nova dejstva, nov dokument, eden prikaže dosedanje in doda nove vidike interpretacije (pomena) njegovega dela. Drugi prispevki, ki so jih avtorji pripravili kot predavanja na študijskih večerih Slovenskega protestantskega društva, poskrbijo za dodatno raznovrstnost vsebine te številke.

Razprave, študije začneta članek Klaudije Sedar, ki piše o razpoloženju, previdnosti, celo zadržanosti prekmurskih evangelikanov pri vključevanju v nove

državne okvire, saj jim ti niso vzbujali zaupanja v primerjavi z dotedanjim, ogrskim, znotraj katerega so prekmurski slovenski evangeliki v dolgi zgodovini uspeli oblikovati in ohraniti svojo slovensko narodno in evangeličansko versko identiteto. Toda oboje je pomenilo trdno osnovo za kasnejše (in sedanje) samozavestno in tvorno vključevanje slovenskih prekmurskih evangelikanov v skupno življenje združene Slovenije. Avtorica daje s svojim prispevkom zaslužen priznanje pokojnima raziskovalcema Mihaelu Kuzmiču in Francu Kuzmiču, ki sta kot pripadnika Binkošne cerkve dovolj od blizu in hkrati z zadostno distanco, tako rekoč »od znotraj« in »od zunaj«, opazovala, razumela in trezno presojala položaj in ravnanje prekmurskih evangelikanov.

Luka Ilić, eden najboljših poznavalcev življenja in dela Matije Vlačića (o njem je že pisal v številkah 15-16/2012 in 17-18/2013 naše revije), objavlja tokrat razpravo, ki se osredotoča na *Vlačićevo regensburško obdobje*. Med svojim bivanjem v Regensburgu (1562-1566) je Vlačić razvijal tudi ideje in iniciative glede uveljavljanja reformacije v slovenskem, hrvaškem in širšem balkanskem prostoru (tako tudi o ustanovitvi akademije za teološko izobraževanje pridigarjev s tega področja); iz tega časa in v tej zvezi je tudi pismo njegovega pomočnika Sebastijana Krelja (1538-1567), ki ga je avtor nedavno odkril v Bavarski državni knjižnici in ga zdaj v reviji prvič objavlja v latinskem originalu in slovenskem prevodu (Martina Benedika). Sebastijan Krelj je bil, kot je znano, Vlačićev študent na univerzi v Jeni in kasneje pomočnik in podpornik njegove (»flacijanske«) smeri v reformacijskih razhajanjih.

Lilijana Žnidaršič-Golec poroča in razpravlja o novo odkritem arhivskem viru, notarski listini, ki pomeni nov kamenček v mozaiku podobe odnosa med tržaškim škofom Petrom Bonomom in Primožem Trubarjem. Članku je priložena fotografija dokumenta.

Avstrijski avtor, zaposlen v avstrijski vojski, Karl-Reinhart Trauner raziskuje in dokumentira načine in razloge *zgodnje verske tolerance* v cesarski avstrijski vojski že v času pred *Tolerančnim patentom* Jožefa II. in po njem. Ravnanja v *avstrijskih oboroženih silah* so postala vzgled za postopno uveljavljanje verske tolerance tudi na drugih področjih tedanje avstrijske državnosti (ki je takrat zajemala in zadevala tudi naše dežele in ljudi). Jonatan Vinkler nadaljuje svojo obsežno in natančno raziskavo *Čeških bratov*, s katero odpira našo revijo v širši srednjeevropski prostor in širi obzorje (ne le našega) poznavanja protestantizma in njegove dediščine.

V **Študijskih večerih** se je Božidar Debenjak vrnil k prvi slovenski knjigi, *Trubarjevemu Katekizmu 1550* (ki ga imamo zdaj po zaslugi Trubarjevega foruma, Kozme Ahačiča in Vinka Ošlaka tudi v sodobni slovenščini) in predstavil, dokumentiral in poudaril vsebinsko in

formalno zahtevnost (ter že zato »ogromnost«) tega prvega, vstopnega koraka slovenske tiskane besede. Peter Kovačič Peršin seznanja bralce z idejami in zamislimi družbene ureditve *Andreja Gosarja* (1887–1970), družboslovca in politika, katerega delo je bilo po 2. svetovni vojni zamolčevano in omalovaževano, pa čeprav (ali prav zato) so bile njegove ideje in kritike izziv za tedanje (in sedanje!?) enostranske koncepcije (in se vsaj v nastavkih tudi uporabljale, ne da bi se to priznalo).

Jasmin Koso je na študijskih večerih predstavil značilnosti in sodobne kontraverze *anglikanstva*, za nas bolj oddaljenega in manj poznanega načina obstoja protestantizma (ali specifičnega spoja/prehoda med katoliško tradicijo in protestantizmom). Marko Kerševan prikazuje obravnavo *vprašanja teodiceje*, kot sta jo videla in presojala klasik sociologije *Max Weber* in sodobni *ameriški sociolog religije Peter Berger* (1929–2017), slednji tudi ob vpogledu v sodobne teološke usmeritve. S predavanjem želi avtor dati *hommage* nedavno umrlemu sociologu religije, ki je ob svojem sociološkem raziskovanju »človeka v moderni družbi« posvečal posebno pozornost tudi njegovim (para) religioznim iskanjem (ki se jim tudi Berger ni izogibal). Njegovo knjigo *Vprašanja vere: skeptična pritrnitev krščanstvu* imamo tudi v slovenskem prevodu.

V rubriki **Razgledi, vpogledi** Vincenc Rajšp pod naslovom *Avstrijski protestantizem v ogledalu svoje pravne zgodovine* predstavi pravkar izdano knjigo avstrijskega zgodovinarja Karla W. Schwarza: pravne ureditve (in problemi), ki jih obravnava knjiga, vse do konca 1. svetovne vojne in konca skupne habsburške države zadevajo tudi sedanjí slovenski prostor (razen delno Prekmurja), po tem obdobju pa so izziv za primerjave naših in avstrijskih pravnih rešitev/ureditev – in problemov, ki so ostali ali nastali na novo. Walter Sparr ponuja ponovno branje – in nove poudarke pri branju – *klasičnega teksta Gottholda Ephraima Lessinga* (1729–1781), dramske pesnitve *Modri Natan* iz leta 1779 (imamo ga tudi v slovenščini v prevodu Josipa Vidmarja). Tekst, ki je izražal začetke razsvetljskega pojmovanja verske tolerance (in sam prispeval k njej), kliče po ponovnem branju v sedanjem času hkratnega povzdigovanja in krize razsvetljskih idej, predvsem pa povečane in akutne potrebe po *toleranci in odgovornosti* v odnosih med (ne)verniki različnih verstev (in kultur).

Rubrika **Prevod** prinaša tokrat prevod *treh besedil, pričevanj iz novejši nemške zgodovine*, iz kritičnega in kriznega časa nemške politike nasploh in nemškega protestantskega (in katoliškega) krščanstva znotraj tega (pa seveda tudi nemške socialne demokracije in leve komunistične politike) – iz časa nemške poti v katastrofo nacizma in druge svetovne vojne, časa po njej in poti z nje: *pridigo mladega Dietricha Bonhoefferja ob prazniku reformacije 6. novembra 1932 v Berlinu*;

izjavo o krivdi nemške evangeličanske cerkve s strani »levice« v cerkvi iz leta 1947, s ključnim spoznanjem/priznanjem »zablodili smo«; kratke smernice/opomnik za odgovorno politično delovanje evangeličanov, ki jih je v času umirjanja in prenove leta 1957 napisal *Gustav Heinemann* (1899–1976), eden od vodilnih ljudi v povojni Evangeličanski cerkvi v Nemčiji in (bodoči) predsednik Zvezne republike Nemčije (v burnih letih 1969–1974).

V **Kroniki** objavljamo govor predsednika državnega zbora Dejana Židana na državni proslavi dneva reformacije 30. oktobra 2019 v Cankarjevem domu v Ljubljani.

dr. Marko Kerševan

ŠTUDIJSKI VEČERI V TRUBARJEVI HIŠI LITERATURE

Študijski večeri Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar z raznovrstnimi predavanji in razpravami potekajo ob tretjih sredah v mesecu v ljubljanski *Trubarjevi hiši literature*. Omogoča jih program kulturnih dejavnosti Mestne občine Ljubljana, njihov pobudnik in glavni usmerjevalec pa je dr. Božidar Debenjak. V koledarskem letu 2019 so se zvrstila sledeča predavanja z razpravami:

16. januar: *Moško, žensko, drugo in red stvarjenja*, predaval dr. Božidar Debenjak

20. februar: *Janž Znojilšek – verski in slovstveni reformator*, predaval dr. Mihael Glavan

20. marec: *Zbrana dela Primoža Trubarja – kam po zaključku?*, predaval dr. Jonatan Vinkler

17. april: *Usode izvodov Dalmatinove Biblije na Slovenskem*, predaval dr. Luka Vidmar

15. maj: *Katekizem 1550 – knjiga za zahtevne bralce*, predaval prof. dr. Božidar Debenjak

19. junij: *Andrej Gosar in njegova družbena ureditev*, predaval dr. Peter Kovačič Peršin

18. september: *Klasično anglikanstvo in moderne kontroverze*, predaval dr. Jasmin Koso

16. oktober: *Novo o Primožu Trubarju in tržaškem škofu Petru Bonomu v notarski listini iz srede junija 1541*, predavala dr. Lilijana Žnidaršič Golec

20. november: *Verski motivi v Andersenovih pravljicah*, predavala prof. dr. Milena Mileva Blažič

18. december: *Vprašanje zla v krščanskih teologijah (v presojah sociologov religije): In memoriam Peter Berger (1929–2017)*, predaval prof. dr. Marko Kerševan

Dopolnjena in po načelu znanstvene ali strokovne razprave prirejena besedila predavanj objavlja revija *Stati inu obstatu*. Tukaj objavljamo povzetke.

Božidar Debenjak

Moško, žensko, drugo in red stvarjenja

Predavanje je obravnavalo nekatere sodobne probleme spolnosti in ploditve, ki niso bili tuji niti bibliji: vprašanje števila spolov in spolne identitete, vprašanje opredelitve pojmov čistosti in nečistovanja ter vprašanja v zvezi z nadomestnim materinstvom in darovanjem spolnih celic. Heterologna inseminacija, torej oploditev žene s spermo darovalca, že v *Genezi* velja za etično pozitivno, celo za dolžnost, da se pomaga v stiski. Preobrat, ki ga vnaša Jezusov nauk, je izstop iz gentilnega tipa dolžnosti. Bratje in sestre zdaj niso več omejeni na družino. Iz tega preobrata izraža krščansko načelo o univerzalnem bratstvu oziroma sestrstvu ljudi. Bratske (in sestrške) dolžnosti se odslej nanašajo na sočloveka in ne več le na bližnjega krvnega sorodnika. V skladu s to novostjo, ki jo je vneslo krščanstvo, torej tudi reševanje stisk v zvezi s starševstvom, ki jim je mogoče odpomoči s heterologno inseminacijo, uživa etično digniteto bratovske pomoči – če seveda ta nauk vzamemo zares. Resno mišljena krščanska etika bi morala imeti pomisleke le zoper dobičkarstvo prodajanje sperme (enako kot zoper kupčevanje s krvjo ali pa z organi za transplantacije). Iz načel, ki jih zastopa *Geneza*, bi brez težav sledilo, da je problem tista pravna praksa, ki otroku razkriva ime njegovega biološkega očeta (donatorja sperme). Iz darovanja sperme pač ne morejo izvirati kake pravne obveze donatorja do potomca. Starševstvo že v *Genezi* ni zgolj biologija, temveč je predvsem socialno razmerje, lahko tudi v navzkrižju z biološkim poreklom.

Mihael Glavan

Janž Znojilšek – verski in slovstveni reformator

Janž Znojilšek (1568–1659) sodi v zadnjo generacijo slovenskih reformatorjev. Rojen je bil v Ljubljani in imel srečo, da je bil ob podpori Adama Bohoriča deležen gimnazijskega šolanja (1584–1586) v znameniti šoli v nekdanjem cistercijanskem samostanu Shulpforta blizu Jene v Turingiji, kar mu je omogočilo študij na univerzi v Wittenbergu (1587–1588), ki ga je zaključil z magisterijem. Dve leti je bil učitelj na stanovski šoli v Ljubljani, prav tam tudi pridigar in šolski nadzornik, kasneje pa duhovnik v Trubarjevi fari Škocjan pri Turjaku, nad katero je bdel turjaški grof. Leta 1600 je moral v izgnanstvo. Najprej naj bi odšel v Tübingen, bil potem pridigar na Dunaju (Hernals, 1609–1615), kjer je nastal njegov portret,

kakršnega poznamo. Kasneje se je selil višje v nemške dežele, bil 1626–1637 pastor in profesor hebrejščine v Heilbronn, nato se je preselil v zahodno Frizijo, kjer je prav tako opravljal službo pastora.

Znojilškovo pesniško delo je najprej izkazano z dvema pesmima v zadnji slovenski protestantski pesmarici *Ta celi catechismvs [...] in v teh vekshih Godou [...]* (vTibingi, 1595). Znojilškovo poglavitno delo pa je vsekakor *Katechismvs Doctoria Martina Luthra* (Tübingen, 1595), ki ga je uredil in vanj prispeval štiri pesmi. Znojilšek je spreten verzifikator, njegove pesmi izražajo smisel za estetsko čutenje in sproščenost, preseneča tudi jezikovna čistost.

Posebna zanimivost v slovenski kulturni zgodovini je ne povsem dokazana, a verjetna zgodba o njegovih naslednikih na Švedskem. Vodilni švedski pesnik in diplomat grof Carl Snoilsky je verjel, da njegov rod izhaja iz slovenskega protestantskega pastora, rojenega v kraju Znojile na Kranjskem. Na Slovenskem je zgodbo populariziral Anton Aškerc. Skandinavski literarni zgodovinarji ugotavljajo, da je je Carl Snoilsky močno vplival na dramatiko Henrika Ibsena, še posebej na dramo *Rosmersholm*.

Jonatan Vinkler

Zbrana dela Primoža Trubarja – kam po zaključku?

Predstavljeni sta bili zadnji dve knjigi zbranih del Primoža Trubarja in celotna zbirka zbranih del ter posamezna odprta vprašanja v zvezi z njimi.

Luka Vidmar

Usode izvodov Dalmatinove Biblije na Slovenskem

Predavanje je predstavilo manj znane usode izvodov *Dalmatinove Biblije* in drugih protestantskih prevodov *Svetega pisma* od 16. do 18. stoletja na Slovenskem.

Božidar Debenjak

Katekizem 1550 – knjiga za zahtevne bralce

Knjiga je sklepni kamen predhodnega procesa in začetek *te prave cerkve božje tiga slovenskiga jezika*. Prva pomisel, da se je prva slovenska knjiga obračala na zahtevne bralce, se je predavatelju porodila pred dobrimi štiridesetimi leti. Takrat so imeli za študente enopredmetnega študija filozofije predmet »Kultura filozofskega izražanja«; predavatelj je za preskus dal študentom malo manj kot eno stran sklenjenega besedila iz prve slovenske knjige z nalogo, naj podčrtajo izraze filozofskega pomena. Rezultat: podčrtane skoraj vse besede, če odmislimo predloge in veznike.

Te besede seveda nimajo samo filozofskega pomena, a so nosilne za teološko razpravo. To pa kaže, da se Trubar tu obrača na zahtevne bralce. Iz tega tudi sledi, da Trubar, begunec iz domovine, lahko računa na toliko zahtevnih bralcev, da je bila upravičena knjižna naklada; za komunikacijo z redko posejanimi bralci namreč zadoščajo pisma. Bralce knjige so ustvarila tri desetletja prizadevanj za reformo Cerkve (ne za njen razkol, ta je bil potem rezultat zavrnitve sprememb).

Kaj nam torej prinaša prva slovenska knjiga? Trubar, prisiljen živeti daleč od doma, prevzame dolžnost voditelja: v vzporedni knjigi *Abecedarium* se obenem predstavi kot prezbiter ali starešina. Za to ga je usposobilo njegovo prejšnje delo, kot tak pa obenem uživa azil in tiho avtorizacijo pri gostiteljih. Z avtoritativno knjigo poveže člene v organizem, ki ga že takoj lahko imenujemo »ta prava Cerkev Božja tiga slovenskiga jezika«. Knjiga vsebuje vse bistvene za to potrebne elemente: nauk z naslonitvijo na *Sveto pismo* in podprt z mnogimi prvič v slovenščini natisnjenimi bibličnimi mesti, elementarni cerkveni red, oprt na mesta iz biblije, sestavine bogoslužja, elemente doktrine, pesmi in litanije ter vzorčno pridigo. Nadalje Trubar mobilizira sodelavce in jim z *Abecedarijem* da orodje za širjenje pismenosti. S poenostavitvijo nemškega zapisovanja ustvari orodje za slovensko pisanje, ki bo potem kot »bohoričica« veljalo 300 let. S postavitvijo tega in drugih pravil jezika vzpostavi v slovenščini knjižni ali standardni jezik. Po definiciji je značilnost standardnega jezika, da je kodificiran, za kodifikacijo pa stoji avtoriteta institucij: države, cerkve, šole; v slovenskem primeru avtoriteta »te prave Cerque Božje tiga slovenskiga jezika«. Po zatrtju protestantizma so zmagovalci prevzeli to kodifikacijo in njeni dediči smo še danes, skozi vse menjave oblasti in avtoritet, ki so jo vmes ohranjale in spreminjale.

Knjiga je izrazno bogata, za njo lahko domnevamo predhodne zapise v rokopisih, morda tudi slovenske lekcionarje. Jezik te knjige je tako razčlenjen in bogat, da izpričuje govorno in pisno tradicijo; ti zapisi pač niso prišli do nas, a Trubar je še v domovini obilo pridigal in tudi diskutiral ter vsaj nekoliko tudi zapisoval; priprava na vzorčno pridigo v knjigi ni mogla biti samo ustna. Dodatek citatov na koncu *Evangelija svetiga Matevža* (1555) najbrž izvira iz rokopisnega lekcionarja.

Že s *Katekizmom* so kot naslovniki postavljeni VSI SLOVENC, torej prebivalci »naše dežele«, ki ji raztezanje določa »naš jezik«. S tem bistveno vpliva na slovensko etnogenezo; ta ne temelji na historičnih deželah, temveč na naravnem pravu.

Prevod bibličnih mest obsega prek 100 vrstic. S tem je narejen prvi korak v prevajanje, vzbuja pa domnevo, da so bili predloga rokopisni lekcionarji.

V *Katekizmu* so podani elementi za cerkveni red, oprti na mesta iz *Novega testamenta*: Najprej odgovor

na vprašanje, kdo je lahko škof ali fajmošter. Sledijo odgovori na vprašanja o avtoriteti oblasti, o dolžnosti moža do žene, dolžnosti žene do moža, dolžnosti staršev, dolžnosti starih ljudi, dolžnosti otrok in mladostnikov do staršev in starejših, dolžnosti dekel, hlapcev in dninarjev, dolžnosti gospodov in gospa do služočih, dolžnosti vdov.

Startna točka slovenske knjige je torej zelo visoka. Pred seboj imamo sad trdega dela in knjigo, namenjeno zahtevnim bralcem.

Peter Kovačič Pershin

Andrej Gosar in njegova družbena ureditev

Andrej Gosar (1887–1970) je bil med vojnama najpomembnejši teoretik družbenogospodarske teorije, avtor samoupravne ljudske demokracije in vodilni ideolog krščanskega socializma. Veljal je za naslednika Janeza Evangelista Kreka. Danes teoretiki, ki iščejo ustrežnejši model za demokratično funkcioniranje družbe in socialno pravično ureditev, odkrivajo aktualnost njegovih družbenih in gospodarskih konceptov.

Kot univerzitetni profesor je Gosar razvijal nov koncept demokratične družbene ureditve, ki ga je označil za samoupravo in ki naj bi zagotavljal pravično socialno politiko, zasnovano na uspešnem tržnem gospodarstvu. Pri tem se Gosar zaveda dileme, namreč da je gonilna sila tržnega gospodarstva stremljenje po čim večjem dobičku. Primerjalno ugotavlja, da marksizem to vprašanje rešuje z revolucionarno odpravo gospodarskih zakonitosti in s poddržavljanjem vsega premoženja, katoliški solidarizem pa le z zahtevo po moralni preobrazbi. Oba odgovora sta po njegovem neučinkovita. Tako imenovano tretjo pot Gosar trasira tako v razmejitvi do korporativističnega kapitalizma kakor do marksističnega socializma. Da bi tak sistem uspešno deloval, je nujno uvesti *podružbljeno gospodarstvo*. Gre za gospodarski sistem, ki sicer dopušča zasebno lastnino, vendar jo država močno regulira in tudi omejuje, se pravi podružblja, prednost pa daje vsem oblikam skupne (podružbljene) lastnine: solastništvu, zadružni lastnini itd. Podružbljeno je tisto gospodarstvo, ki sicer temelji na zasebni lastnini in kapitalu, ohranja tržne zakonitosti in zasleduje dobiček, a je hkrati z zakoni regulirano tako, da uveljavlja načela socialne pravičnosti. Gospodarstvo, ki zahteva dosledno socialno politiko v smislu regulative dohodka in kapitala, je mogoče organizirati le na osnovi vnaprejšnje celovite reforme gospodarskega sistema. To vključuje poddržavljanje naravnih virov, ki so občega pomena, vključuje agrarno reformo, razpršitev lastnine produkcijskih sredstev in kapitala, in sicer s poddržavljanjem in komunalizacijo velepodjetij ter važnejših produkcijskih sredstev, s podružbljanjem dohodkov od kapitala, s pospeševanjem oblik zadružne lastnine

in proizvodnje, tudi s pozadruženjem, solastništvom in sindikalizacijo podjetij itd.

Svojo teorijo je celovito predstavil v obširni monografiji *Za nov družabni red*, in sicer v dveh delih (1933, 1935). Prvotno je delo podnaslovil *Sistem krščanskega socializma*, a ga je zaradi prepovedi rabe imena socializem, ki jo je zahtevala okrožnica *Quadragesimo anno* Pija XI., spremenil v *Sistem socialnega aktivizma*. Vendar je ideji krščanskega socializma, kakor ga je deklariral ob vstopu v politiko Slovenske ljudske stranke, ostal zvest. Na 5. katoliškem shodu (l. 1923) v Ljubljani je izrazil svoj radikalni program, ki pa ga vodstvo SLS ni sprejelo v program. Gosar je razumel, da je eden bistvenih elementov krščanstva in krščanskega občestva socialna skrb in socialna politika, in ne le dobrodelnost do sočloveka. Vsa naslednja leta je med njim in ideologom političnega katolicizma Alešem Ušeničnikom, profesorjem filozofije in sociologije na Teološki fakulteti, potekala polemika o socialnih vprašanjih in politiki klerikalne stranke. Gosar je opozarjal na drsenje katoliške politike v fašizacijo, a zaman.

Jasmin Koso **Klasično anglikanstvo in moderne kontroverze**

Predavanje je predstavilo »klasično« anglikanstvo v smislu »reformiranega katolištva«, tj. »srednje poti« med katolištvom in radikalnejšimi oblikami protestantizma. Kot anglikanski posebnosti znotraj protestantizma izstopata namreč ohranitev episkopata pod predpostavko o kontinuiteti škofovske sukcesije in tradicionalna liturgija (zbirka *Knjiga skupne molitve*). Liturgija je v 16. in 17. stol. teološko korigirana ter nekoliko poenostavljena, se pa – podobno kot luteranska in v nasprotju do drugih (bolj švicarsko oz. nizozemsko) reformiranih – v osnovi drži tradicionalnih obredov. Predavanje je obravnavalo tudi delitve znotraj anglikanstva od razvejanosti na »stranke« glede na dejansko liturgično prakso in različne doktrinarne poudarke (»visoka«, »nizka« in »široka« Cerkev) do razkolov ob izzivih moderne dobe in posledično razvejanosti na denominacije.

Lilijana Žnidaršič Golec **Novo o Primožu Trubarju in tržaškem škofu Petru Bonomu v notarski listini iz srede junija 1541**

Jedro prispevka sestavlja obravnava prepisa notarske listine z dne 15. junija 1541, odkritega sicer že pred dobrimi petimi leti v Škofijskem arhivu v Trstu (Archivio storico diocesano di Trieste). Avtorica prispevka je ta, širši slovenski javnosti do zdaj večinoma neznani, vir našla v fondu oziroma zbirki »Razna

korespondenca« (Carteggio Miscellaneo) med evidentiranjem arhivskega gradiva v tujini – projektom, ki ga pod okriljem Arhiva Republike Slovenije izvajajo slovenski arhivi. Po uvodu, ki izpostavlja dejstvo, da najstarejši zapis, izkazujoč Trubarjevo navzočnost na dvoru tržaškega škofa Petra Bonoma, sega v leto 1526, so v samostojnem odstavku kratko predstavljeni viri, ki izpričujejo Trubarjevo delovanje v Trstu za čas od 7. aprila do 9. avgusta 1541. Sledi povzetek vsebine notarske listine iz srede junija 1541. Vir bralcu sporoča, da je Bonomo v tržaški stolni cerkvi sv. Justa svojega kaplana Primoža Trubarja imenoval za posebnega pooblaščenca v sporu s kastelanom gradu Socerb Martinom Kusmanom (Cusman). Razlog za spor naj bi bilo Kusmanovo odtujevanje dohodkov in pravic tržaških škofov na območju Socerba in zlasti bližnjega Kastelca. Trubar naj bi pred kraljem Ferdinandom I. in kraljevimi svétniki na Dunaju dokazal, da pripadajo ti dohodki in pravice škofom v Trstu ter kot nične ovrigel »dokaze«, ki bi jih predstavila Kusmanova stran. V zadnjem delu prispevka skuša avtorica odgovoriti na vprašanje, zakaj je Bonomo za zastopnika v tem posestnopravnem sporu imenoval prav Trubarja in ali je Trubar izpolnil škofova pričakovanja.

Milena Mileva Blažić **Verski motivi v Andersenovih pravljicah**

Andersenove pravljice (vseh je več kot 210) vsebujejo religiozne motive več religij, prežete pa so s protestantsko etiko in idejo o naravnem redu. V avtobiografiji se Andersen spominja tudi obiskov Slovenije.

Marko Kerševan **Vprašanje zla v krščanskih teologijah (v presojah sociologov religije): In memoriam Peter Berger (1929–2017)**

Način, kako so se z vprašanjem zla in trpljenja soočale religije in teologije, je od nekdaj zanimal tudi sociologe (religije), od Maxa Weberja do Petra Bergerja. Na podlagi predavanja prirejena razprava daje vpogled v njihove primerjave in presoje.

dr. Nenad H. Vitorović

SLEDI ČASA, PROSTORA IN LJUDI

Današnji čas je daljni čas po Trubarju s perspektive človeškega življenja, a njegove sledi ostajajo med nami. Tako po verski, jezikovni, narodni kot po umetniški plati. Med nami so protestanti, ki ohranjajo nauk, umetniki, ki se posvečajo njegovemu liku, pisatelji in pesniki, ki razvijajo v zibel kulture po Trubarju položeno slovensko besedo, in entuziasti, ki želijo zgraditi most med takratnimi in zdajšnjimi časi in jih, kot popotnico, izročiti zanamcem.

LEON NOVAK, NOVI ŠKOF EVANGELIČANSKE CERKVE

V Murski Soboti so 1. 12. 2019 v Evangeličanski cerkvi umestili novega škofa Leona Novaka, ki je po volitvah nadomestil dosedanjšega škofa Geza Fila. Na umestitveni slovesnosti so bili navzoči tudi predsednik Republike Slovenije, predsednik Vlade RS, predsednik Državnega zbora RS in murskosoboški škof RKC ter drugi visoki gostje. Ob svečani prisegi je novi škof prevzel škofovsko znamenje – križ, inšpektor Bojan Prosič, ki je nadomestil Johanna Laca, pa *Ustavo* in *Statut Cerkve*. Novi škof Leon Novak je v nastopni pridigi med drugim povedal: »Za Cerkev, katere simbolična podoba je ladja, je pomembno, da ima natančno navigacijsko karto, ki jo usmerja pri plutju. Cerkev pri tem vodi Sveto pismo. Če natančnega zemljevida nima, je jadrnica prepuščena nemilosti in nemirnemu morju, cerkev pa različnim ideologijam in filozofijam. Ponosni smo lahko, da smo Slovenci in Prekmurci dobili Biblijo v maternem jeziku ... Da jadrnica ali Cerkev ne obstane v brezvetrju, pa je nujen ugoden veter in dobra posadka ter dejstvo, da obstajajo varna

pristanišča, kamor se ob nevarnosti zateče.« (Povzeto po: Svečano bogoslužje, Evangeličanski list, Letnik XLVIII, december 2019, str. 3.) Leon Novak še vedno ostaja duhovnik cerkvene občine Murska Sobota, kjer bo po znanih pravilih odslej škofov urad, tam je tudi največ evangeličanskih vernikov, cerkvenih občin, duhovnikov ter duhovnic. Leon Novak tudi znanstveno preučuje vprašanja evangeličanstva: spomnimo, na *Študijskih srečanjih SPD* ter v reviji *Stati inu obstatu* je med drugim sodeloval s predavanjem o nemški izpovedujoči cerkvi. Novemu škofu želimo uspešno delo ter dobro sodelovanje z našim društvom, ki se je razvilo že v mandatu škofa Geze Erniše in predsednika SPD Viktorja Žaklja.

mag. Ana Porenta

DRAGO TRŠAR: PRIMOŽ TRUBAR

Eden izmed najbolj razpoznavnih znakov Trubarjeve domačije je podoba Primoža Trubarja v obliki kipa (buste), delo kiparja Draga Tršarja. Kip krasi pročelje spominske sobe, avtorju pa je bil naročen ob obnovi Trubarjeve domačije v letih 1985/1986.

Drago Tršar je domačiji ob tem podaril tudi njegov voščen odlitek, ki je dobil mesto v enem izmed stebrov v notranjosti spominske sobe in bdi nad posnetki prvih dveh slovenskih tiskanih knjig – *Abecednika* in *Katekizma* iz leta 1550 v gotici in iz leta 1555 v latinici.

Še en bronast odlitek pa je bil najprej del Trubarjeve spominske sobe v Levstikovem domu v Velikih Laščah, ki pa se je leta 2004 preselil v na novo vzpostavljeno Trubarjevo čitalnico, kjer je še danes.

Čas tudi umetninam ne prizanese. In ker je še posebej vosek zelo občutljiv na temperaturne spremembe, ki so sploh značilne za Trubarjevo spominsko sobo, je busto zob časa precej načel. Kipar Drago Tršar je kljub svojim že 92. letom še zelo vitalen in aktiven v svojem ustvarjanju in uspelo se nam je z njim dogovoriti, da je busto sam popravil. Obiskali smo ga v njegovem ateljeju v Rožni dolini, kjer smo si lahko ogledali tudi delček njegovega bogatega opusa.

O umetniku in njegovem delu

Drago Tršar se je rodil leta 1927 na Planini pri Rakeku. Že v letih 1944 in 1945 se je po končani meščanski šoli na Rakeku vpisal na tečaje večerne risarske šole Franceta Goršeta in nato osem mesecev delal v ateljeju oziroma se učil pri Borisu Kalinu. Po osvoboditvi se je vpisal na ljubljansko Akademijo za likovno umetnost in študij kiparstva končal leta 1951. Njegovi profesorji so bili Boris Kalin, Zdenko Kalin, Karel Putrih in Peter Loboda. V letih 1951 in 1952 je obiskoval kiparsko specialko pri Frančišku Smerduju. Med letoma 1951 in 1959 je bil v svobodnem poklicu. Takrat je dobil tudi prva naročila za v njegovem opusu sicer številne javne plastike in spomenike. Med letoma 1953 in 1955 je bil član Skupine ali Grupe 53. Potoval je v Pariz, s štipendijo Prešernovega sklada je študijsko potoval še po Italiji (1956–1957), leta 1957 je bil v Egiptu, nato na Nizozemskem in v Belgiji. V parku Middelheim, ki je del Muzeja Middelheim v Antwerpnu, še danes stoji njegovo delo *Manifestanti* iz leta 1957. Pozneje je potoval oziroma se študijsko izpopolnjeval tudi v Sovjetski zvezi, Nemčiji in znova Italiji. Leta 1956 je bil povabljen na svetovno razstavo v Parizu. Leta 1958 je razstavljal na beneškem bienalu in leta 1959 na Documenti v Kasslu. Leta 1960 se je zaposlil na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani kot asistent za kiparstvo. Leta 1967 je postal docent, leta 1974 pa izredni profesor. Bil je tudi član Grupe 69. V šestdesetih letih se je udeleževal kiparskih simpozijev, tako na primer v Seči, Arandelovcu in Danilovgradu. Prejel je številne nagrade, med drugim *nagrado za kiparstvo na*

1. mediteranskem bienalu v Aleksandriji (1955), nagrado Prešernovega sklada leta 1968, Jakopičevo nagrado leta 1972 in Prešernovo nagrado za življenjsko delo leta 1990. Od leta 1991 je bil dopisni in nato od leta 1995 tudi redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. (Povzeto po: Peter Krečič, Slovenska bibliografija, SAZU, 2013.)

Opus Draga Tršarja je izjemen, tako po številu del, kot tudi po raznovrstnosti, ki obsega poleg kiparstva tudi risbo, slikarstvo, scenografijo, grafiko, keramiko, tapiserijo, knjižno opremo itn. Izjemna je tudi njegova razstavna zgodovina, pri kateri je treba omeniti zlasti njegove mednarodne uspehe in zaznamovanost tako slovenskega kot jugoslovanskega oziroma mednarodnega prostora z njegovimi javnimi plastikami in spomeniki. Leta 1967 je doživel eno od življenjskih prelomnic, ko ga je Guggenheimov muzej v New Yorku z *Manifestanti* uvrstil na reprezentativno razstavo svetovnega kiparstva. Mednarodno je bil prisoten tudi s preglednimi razstavami jugoslovanske umetnosti. Tudi v teoretskem pogledu je Drago Tršar velikokrat izpostavljen kot najpomembnejši predstavnik svoje generacije v kiparstvu, zlasti v luči odmika od polne plastike oziroma tradicionalne obravnave človeške figure, ki pri Tršarju zlagoma prehaja v stiliziranost, kot nam to na prvem mestu razkriva *Janica* (1953), in nato še v razvoju figuralnih kompozicij, bolje množic ali mas, ki se pozneje venomer bolj gibljejo na robu abstrakcije. Najbolj impozanten primer teh figuralnih kompozicij ali mas je vsekakor Tršarjevo najznamenitejše delo: *Spomenik revolucije* na Trgu republike v Ljubljani (Povzeto po: Peter Krečič, Slovenska bibliografija, SAZU, 2013.)

Dve Tršarjevi podobi (busti) Primoža Trubarja krasita obnovljeno Trubarjevo domačijo
Foto Srečo Knafelc in Peter Centa

Trubar je spet doma, pri umetniku v njegovem ateljeju v Rožni dolini v Ljubljani ga je prevzela Barbara Pečnik

Foto: Peter Centa

Trubarjeva herma v Murski Soboti

Ob devetdesetletnici umetnikovega rojstva so pod vodstvom Moderne galerije Ljubljana mnoge slovenske galerije pripravile skupni projekt z enotnim glavnim naslovom »Monument – Drago Tršar«. Sodelovale so: Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki, Koroška galerija likovnih umetnosti Slovenj Gradec, Galerija Murska Sobota, Galerija Prešernovih nagajencev Kranj, Muzej in galerije mesta Ljubljana in Obalne Galerije Piran. Vsaka izmed omenjenih galerij je ali pa še bo pripravila svojo lastno razstavo in svoj lasten izbor del Draga Tršarja. 17. maja 2019 je bila odprta razstava v Galeriji Božidarja Jakca v Kostanjevici. Zaradi specifičnosti njihovega prostora se je osredotočila na plastiko manjših formatov, pri čemer so izpostavili avtorjev izjemen opus portretov.

Drago Tršar je avtor številnih portretov najpomembnejših Slovencev, kot npr. Cankarja, Plečnika in mnogih drugih slovenskih književnikov in ustvarjalcev. Med njimi sta tudi dve Trubarjevi podobi, ena je podoba Trubarja na Trubarjevi domačiji in druga podoba Trubarja s pokri-valom, ki je bila postavljena v Trubarjevem letu (2008) v mestnem parku v Murski Soboti.

mag. Barbara Pečnik

TRUBARJEV KALUP V KNJIŽNICI V SOVODNJAH OB SOČI

V občinski knjižnici v Sovodnjah ob Soči (pri Gorici, Italija) je od marca meseca 2019 na ogled kalup bronastega kipa Primoža Trubarja, ki so ga leta 2008 odkrili ob obzidju rubijskega gradu. Mavčni model je občini daroval domačin in podjetnik Venko Černic, ki se je, skupaj z ravnateljem Kulturnega doma v Gorici, Igorjem Komelom, odločno angažiral za postavitev doprsnika ob 500-letnici pridigarjevega rojstva pred vhodom v rubijski grad (11. maja 2008). Kip in zemljišče je nato predal v varstvo Občini Sovodnje ob Soči, ki od takrat skrbi za njuno vzdrževanje.

Kalup so v sovodenjski čitalnici (28.2. 2019) odkrili ob navzočnosti županje Alenke Florenin, romunskega kiparja Dumitruja – Iona Serbana, ki ga je izdelal, in samega Černica, ki je povedal, da je že dalj časa razmišljal o darovanju modela sovodenjski skupnosti. Slovesnosti se je udeležil Igor Komel, predsednik Kulturnega doma v Gorici, ki je ob tej priložnosti še posebej izpostavil skrb v zamejstvu za negovanje kulturne dediščine. Za popestritev pa so poskrbeli učenci sovodenjske in vrhovske osnovne šole, ki so zapeli *Zdravljico*. »Kalup bo za zdaj ostal v čitalnici, v prihodnje pa bomo verjetno zanj našli primernejši prostor v stavbi knjižnice,« pravi sovodenjska županja Alenka Florenin.

Igor Komel

Fotografija: arhiv Kulturnega doma Gorica

PODELITEV ROŽANČEVE NAGRADE Rašica, 28. oktobra

Lepo opravljeni velikolaški gospodinji sta nas pričakali s kruhom, soljo in požirkom žganega že pred vhodom v Trubarjev muzej. Na začetku nas je pozdravila voditeljica prireditve dr. Ignacija J. Fridl, ki že vrsto let sodeluje pri projektu. Vodila je tudi pogovor z nominiranimi avtorji, ki je bil v Cankarjevem domu v Ljubljani (25. 9.) in po katerem je žirija tudi razglasila zmagovalca. Izrekla nam je dobrodošlico na 27. podelitvi

Rožančeve nagrade, ki se že vrsto let odvija pri izviru slovenske besede, na Trubarjevi domačiji na Rašici. V večer nas je z glasbo popeljal kitarist Ruben Kastigar iz Glasbene šole Ribnica (oddelek Velike Lašče). Župan občine dr. Tadej Malovrh je v uvodnem nagovoru poudaril, da je to eminentno (ker gre za pomembno literarno nagrado), simbolično (slovstvo se je pričelo pisati v tem prostoru) in frajersko (zaradi letošnjega nagrajenca, ki ga vsi poznajo predvsem s televizije). Izrazil je tudi zaskrbljenost za slovenski jezik, saj, ozirajoč se na pisne izdelke študentov na fakulteti, ugotavlja, kako veliko slenga in tujk je v jeziku mladih. Voditeljica Ignacija J. Fridl se je navezala na njegove besede ter poudarila

pomembnost znanja lastnega jezika, preko katerega se šele lahko učimo in razumemo druge jezike. Igralka Klara Kastelic je prebrala odlomek iz Rožančevega romana *Ljubezen*, ki je govoril o umrlem Prelčevem Borisu in njegovi zapuščini v culi.

Predsednica komisije Ifigenija Simonovič, poleg katere so 18 esejističnih knjig (bera prejšnjega leta) vrednotili še Manca Košir, Mateja Komel Snoj, Marko Golja in Tomo Virk, je predstavila potek izbora za letošnjo Rožančevo nagrado. Poudarila je, da so zdaj, ko literarnih revij, ki bi objavljale esejistiko, skorajda ni, postale kolumne v časopisih zatočišče esejistov, kar se pozna tudi v knjigah, saj so v večini sestavljene iz izbranih in morda razširjenih kolumen.

Podrobneje je predstavila pet letošnjih nominirancev in njihovih knjig. **Boštjan Narat** v *Podaji v prazno* s tematsko in motivno raznolikimi, miselno in leposlovno bogatimi esei uspe obdržati komunikativni pristop z bralci. **Luka Novak** je po prvi izdaji knjige v francoščini na novo spisal *Polje gastronomije: od racionalizma prek absolutizma do družabnih omrežij* za slovensko bralstvo, v delu razmišlja o spremembah, ki so na Zahodu sprožile globalizacijo na področju množičnega prehranjevanja. **Urban Vovk** je v *Kdo drug in kje drugje* zbral eseje in razprave, posvečene predvsem spremnim besedam k delom vidnejših slovenskih ustvarjalcev, s čimer izpričuje natančnega bralca s širokim razgledom po sodobni literaturi, o kateri govori iskreno in odkrito. **Uroš Zupan** v *Ene in drugi: (lepljenka)* razmišlja o poeziji, prozi in glasbi, o stvareh, ki so ga izoblikovale, išče in najde izgubljeni čas s pesniško esejističnim neponovljivim potovanjem. Z navdušenjem je Simonovičeva spregovorila tudi o nagradeni knjigi *Ivan Cankar: eseji o največjem*, v kateri se **Marcel Štefančič jr.** loteva Cankarja, »največjega slovenskega Billyja the Kida, ki je stresel Slovenijo vsakič, ko je ustrelil«.

Knjiga prinaša eseje o branju, o vrtanju po Cankarjevih delih, ki ga je avtor prebral »od A do Ž«. V utemeljitvi žirije je zapisano tudi: »Štefančič nas skozi Cankarjev opus vodi kakor po hudourniku ob hudi uri, noben kamen

Nagrajenec Marcel Štefančič jr.

Nagrajenec s predsednico komisije Ifigenijo Simonovič, velikaškim županom dr. Tadejem Malovrhom in voditeljico dr. Ignacijo J. Fridl

ne ostane suh, noben nepremakljiv. Vprašanja javnih in osebnih odnosov, vplivov okolja, zaznamovanosti, pa že mitske osebnosti: Kantor, mati, Jernej, ljubica, umetnik ... Štefančič se s Cankarjem spogleda neustrašno, vendar spoštljivo ... V Cankarjevem pisanju prepozna vrhunsko sposobnost slikanja zgodb in izpisovanja podob. To, da je Cankar 'mislil film', preden je bil kdaj v kinu, je Štefančičeva temeljna ugotovitev, ki jo izčrpno podpre v esejistično sproščenem in teoretično podprtem pisanju.«

Marcel Štefančič jr. se je zahvalil za nagrado in povedal, da od nekdanj spoštuje Rožanca zaradi treh stvari, vsaj dve sta jima skupni: bil je nor na *fuzbal* ter na filme in odlično je pisal, pri čemer pravi, da zase tega ne more reči z gotovostjo, a glede na to, da je nagrado prejel že drugič (2014 za knjigo *Kdor prej umre, bo dlje mrtev*), ne more biti tako slab.

Več je povedal o vzgibih in nastajanju knjige. Med drugim je dejal, da je ironično sprejeti nagrado, saj bi jo rad delil s Cankarjem, ki nikoli ni dobil nobene. Obujal je spomine na svoj odnos do Cankarja. Pripovedoval je, kako je v 2. letniku gimnazije napisal prosti spis v dveh stavkih na štirih straneh in ko je profesor Fatur vrnil popravljene spise, je dejal, da Štefančič ni Ivan Cankar, da bi lahko napisal prosti spis v dveh stavkih in ga pred celim razredom tudi prebral. Po slovenski navadi bi takrat moral zasovražiti Cankarja, ampak Marcel se mu je začel približevati. Leta 1992 je kupil hišo zraven Cankarjeve in hodil ves nadaljnji čas mimo nje. Ves čas je tudi pisal knjige, bilo jih je že 80 in več, naenkrat se mu je zazdelo, da ga Cankarjeva hiša očitajoče gleda, češ, o vsem mogočem si že pisal, o Cankarju pa ne. Ob Cankarjevi stoletnici se je odločil, da gre skozi njegov celoten opus, tako kot nekateri drugi gledajo nadaljevanke ali več let serij v enem kosu. Dejal je, da se je imel pri tem »neskončno fino«, in medtem opazil, da obstaja znani (kanonizirani) Cankar, ki se bori za narod, boga, revolucijo in neznani Cankar, ki je, zlasti v novelah in črticah, briljantnejši od tistega, ki smo ga spoznali prek kanoniziranih besedil. In

ko govorimo o zamolčanih ali spregledanih avtorjih 20. stoletja, bi lahko svetu predstavili Cankarja, ki je izjemen. Ko je *največji* pisatelj tako padel naj, skozenj, vanj, je našel številne filmske prijeme v njegovem pisanju (pravi, da je ustvaril film, preden so ga začeli snemati) in omenjal Kubricka, ki bi, če bi Cankarja poznal, po njegovih *Dunajskih novelah* zagotovo posnel film (če imamo v mislih njegov zadnji *Široko zaprte oči*). Marcel Štefančič jr. se je iz svoje knjige odločil prebrati dva Cankarjeva stavka, ki izpričujeta njegovo pisateljsko briljanco. Razložil je tudi, kako si predstavlja, da jo je dosegel: bil je prvi slovenski poklicni pisatelj in prepuščen trgu; bralca je moral uročiti že s prvim stavkom in ga tako očaranega držati do konca.

Tudi župan dr. Malovrh je čestital Marcelu Štefančiču jr. in mu podaril skromno darilo za spomin, sestavljeno iz artiklov, ki so bili poznani že v času Cankarja ter se pošalil, da bi mu ta, če bi ga srečal, dejal: »Ej, stari, včasih pa tudi meni jezik tako ne teče.« Marcel Štefančič jr. se je zahvalil ter dodal, da je letos obiskal vse tukajšnje pisatelje in da tudi pri Levstiku in Stritarju pogreša take prostore, kot jih ima Trubarjevina.

Prijeten in zanimiv večer je sklenil harmonikaš Simon Zgonc iz Glasbene šole Ribnica, vsi pa smo se preselili v Galerijo Skedenj, kjer smo ob okusni in slikoviti pogostitvi Društva podeželskih žena iz Velikih Lašč še dolgo razpredali o stvareh, ki so se nas dotaknile.

Že zdaj ste vabljeni prihodnje leto proti koncu septembra na naslednjo podelitev Rožančeve nagrade. In k branju nominiranih in zmagovalne knjige esejev, kajti, z besedami Ifigenije Simonovič: »Vsi, ki pišemo ali beremo eseje, zares razmislimo o stvareh.«

mag. Ana Porenta

Foto: Boštjan Podlogar

Notranjost Škocjanske cerkve, v kateri je bil krščen Trubar

SPREHOD PO TRUBARJEVI ROJSTNI FARI IN MALICA NA GRADEŽU

Ideja o Trubarjevi malici in sprehodu po Trubarjevi rojstni fari se je oblikovala leto dni pred 500-letnico Trubarjevega rojstva, med pripravami na njeno praznovanje. Program je bil zamišljen kot trajen spomin na začetnika slovenske književnosti, ki naj omogoči vsebinsko spoznavanje njegovega življenja, ustvarjanja in zgodovinskega pomena ter življenja v njegovem času. Na območju delovanja našega Društva za ohranjanje dediščine so nekateri Trubarjevi pomniki: Trubarjeva domačija, krstna cerkev v Škocjanu, Tur-

Pohod po Trubarjevi fari

Na spodnjem koncu Gradeža stoji zelo dobro obiskana sušilnica sadja

jaški grad, vsakdanje življenje v njegovem času pa naj bi prikazali na Gradežu, kjer je sedež našega društva.

Zakaj sprehod po Trubarjevi rojstni fari? Gre za vsebinski sprehod in preživetje dneva, kot bi bili v njegovem času. Zdelo se je pomembno, da je Trubarjeve kraje možno spoznavati na pohodniški način, s kolesom, z motornim kolesom, avtomobilom, avtobusom (upajmo, da kmalu tudi v kombinaciji z vlakom), saj so vse najpomembnejše točke dostopne tudi s prevoznimi sredstvi. Pot po Trubarjevi rojstni fari je leta 2016 zasedla prvo mesto na regijskem tekmovanju na območju Ljubljane, na natečaju za najboljšo tematsko pot pod geslom *Moja dežela – lepa in gostoljubna*, ki ga je organizirala Turistična zveza Slovenije.

Trubarjeva domačija na Rašici je bila odprta leta 1986, po obnovi Temkovega mlina, sestavljajo jo spominska soba, galerija, čitalnica, skedenj in žaga. Ves čas je tam aktiven Trubarjev razlagalec Andrej Perhaj, ki znanje desetletja izpopolnjuje in dopolnjuje z novimi dognanji. Ne glede na kasnejše ugotovitve, da se Trubar ni rodil na tej domačiji in da ta še vedno nima statusa kulturnega spomenika državnega pomena, v njegovi rojstni Rašici z govorjeno besedo edina še vsakodnevno spominja nanj. V vasi je sicer tudi pomnik očeta našega knjižnega jezika, postavljen ob 400-letnici izida prve slovenske knjige.

Ali vendarle obstaja nekaj predmetnega iz Trubarjevega življenja v naših krajih? Trubar je bil rojen v škocjanski fari, ustanovljeni leta 1260 pod patronatom Turjačanov. V sedanji župnijski cerkvi je ohranjen del, ki je tam stal v 16. stoletju, ko je bil v njej krščen

Primož Trubar. Na to spominjata spomenik pred cerkvijo in plošča v njej, kjer je bil župnik tudi Jurij Dalmatin, prvi prevajalec *Biblije* v slovenski jezik, ki so ga za župnika postavili Turjačani. Podpirali so tudi protestantizem in slovenske pisce, od Trubarja do Dalmatina in Znojilška.

Na Gradežu ni več nobenega objekta iz Trubarjevega časa. Gradeški dvorec, ki je po listinah obstajal v 14. stoletju, se za časa Trubarjevega življenja ne omenja več. Nismo niti našli podatka, da bi se Primož Trubar kdaj ustavil v vasi. Zato pa z ohranjeno dediščino lahko prikažemo način življenja, pridelavo, pripravo in uživanje hrane v Trubarjevem času.

Program smo prvotno skupaj izvajali: Javni zavod Trubarjevi kraji (ukinjen leta 2015), ki je upravljal Trubarjevo domačijo in Turjaški grad; zasebni zavod Parnas, ki deluje v javnem interesu (knjigoveške delavnice na osnovi vedenja o knjigoveštvu v Trubarjevem času in rezultatov projekta *Trubar in Turjaški na Turjaškem gradu*); škocjanski župnik, ki je sprejemal obiskovalce v škocjanski cerkvi z razlago o Trubarjevem in Dalmatinovem času, oziroma je v odsotnosti omogočil vstop v cerkev, člani društva pa smo poskrbeli za razlago; ter naše Društvo za ohranjanje dediščine, ki je organiziralo *Trubarjevo malico* na Gradežu. Čeprav takratni župan ni izrecno podprl *Sprehoda po Trubarjevi rojstni fari* s Trubarjevo malico na Gradežu, se program izvaja že dvanajst let, obiskalo ga je na tisoče obiskovalcev (največ v letih 2008–2010; največji celodnevni skupinski sprehod je bil ob prihodu Vestnikovega vlaka iz Murske Sobote – sedem avtobusov sprehajalcev). Danes

delno skrajšan Pohod po Trubarjevi rojstni fari vsako leto samostojno organizira naše društvo, ob občasnem sodelovanju Parnasa in škocjanskega župnika. Trubarjeva malica na Gradežu pa je še vedno najpogostejše izvajanje program na Gradežu za mlado in staro.

Kaj je torej Trubarjeva malica na Gradežu? Prosenka kaša s suhimi slivami, kompot iz suhega sadja ali krhljevka, kruh s suhim sadjem ali krhljak (ki ga v zadnjih letih vse bolj zamenjuje kašnata potica ali Trubarjeva povitica po več stoletij starem receptu). Pokušina malice je v stari kmečki hiši, postrežena v lončenih posodah z lesenimi žlicami.

Proso je bilo stoletja osnovni sestavni del prehrane v naših krajih in je tudi zelo zdravo živilo, še posebej, če je ekološko pridelano. Zato smo se v Društvu za ohranjanje dediščine lotili ročne pridelave prosa na Gradežu (ročna setev, pletev, žetev, metev ...) brez umetnih gnojil, brez škropljenja. Proso je na njivi le od maja do konca avgusta, vendar lahko pridelavo prikažemo tudi z zbirko starega orodja pod Zabukovčevim kozolcem kateri koli dan v letu.

Stoletno tradicijo ima v naših krajih tudi sušenje sadja. Seveda ga ne sušimo povsem tako, kot so ga v Trubarjevem času. Sušenje prikažemo v obnovljeni gradeški sušilni peči na drva. Razmere v sušilnem prostoru za sadje so približno takšne, kot bi ga sušili na vročem soncu ob rahlem vetrcu. Sadje ne pride v stik ne z dimom ne z ognjem, ne dodajamo nobenih zaščitnih sredstev in je posušeno ekološko.

Razlaga Andreja Perhaja ob koncu pohoda v Trubarjevem muzeju

Trubarjeva malica

Kako se je hrana pripravljala nekoč, obiskovalci spoznajo z pomočjo ohranjene Zevnikarjeve črne kuhinje, danes jo pripravimo na štedilniku na drva in v krušni peči. Prikažemo tudi druga stara opravila, zlasti izdelavo drobnih suhorobarskih izdelkov.

Programu dodajamo številne dodatne zanimivosti, zlasti za tiste, ki si vzamejo ves dan časa. Obiščejo lahko tudi naravne zanimivosti na območju Trubarjeve rojstne fare ali pa nadaljujejo pot proti Ribnici.

Tudi v tem programu sledimo vodilni misli našega Društva za ohranjanje dediščine, naj se obiskovalci naučijo zaustaviti čas in sprejemati izročilo prednikov.

Boris Zore

Foto: arhiv DOD Gradež

PAHLJAČA DEJAVNOSTI

Društvo je delovalo na vseh področjih, o katerih lahko preberemo v strnjenem predsednikovem poročilu na koncu letošnjih Lubih Slovencev. Nekatere vam približujemo in osvetljujemo v tokratni pahljači dejavnosti Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, dodajamo tudi popis živahnega celoletnega dogajanja na Trubarjevi domačiji na njegovi rodni Rašici.

PREDLOG ZA IZDAJO POŠTNE ZNAMKE

3. 10. 2019 je naše društvo na Pošto Slovenije vložilo predlog za izdajo znamke, posvečene 250-letnici prevoda *Nove zaveze* Štefana Küzmiča. Dušan Voglar je v pismu zapisal:

V Slovenskem protestantskem društvu Primož Trubar, ki je laično društvo s priznanim posebnim kulturnim pomenom, močno podpiramo predlog gosпода Jožeta Nemca iz Maribora za izdajo spominske znamke leta 2021 ob 250. obletnici izida knjige Štefana Küzmiča *Nouvi zákon*, tj. prevoda *Nove zaveze*.

Z našim društvom delujemo za razvijanje in utrjevanje zgodovinske zavesti o temeljni vlogi knjig slovenskih protestantov za oblikovanje slovenske kulture in slovenske narodne samobitnosti, saj so to bile sploh prve knjige v slovenščini. Pri tem enakovredno upoštevamo poleg knjig in dejanj Primoža Trubarja, Jurija Dalmatina, Sebastijana Krelja, Adama Bohoriča in drugih piscev v osrednjem območju slovenstva tudi knjige in dejanja protestantov med Slovenci v Prekmurju.

Na podlagi raziskovalnih in znanstvenih ugotovitev smo članice in člani društva, ki ima močno in dejavno podružnico tudi v Murški Soboti, prepričani, da je bil izid Küzmičevega prevoda *Nove zaveze* središčni in odločilni prispevek za ohranitev in poglobljanje pripadnosti ljudstva med Muro in Rabo slovenstvu. Predgovor v Küzmičevem *Nouven zakonu* je razločno poudaril oboje: prvič, za versko in sploh duhovno kulturo in izobraženost ljudstva so nujno potrebne knjige v domačem jeziku, in drugič, knjige morajo biti napisane v živem, ljudstvu razumljivem in v ljudstvu uporabljanem jeziku. Küzmič je vedel, da se prekmurški ljudski govori tudi zaradi učinkov zgodovinskih upravnih meja močno razlikujejo od narečij v drugih deželah s slovenskim življenjem in da Dalmatinova *Biblija* prekmurškemu ljudstvu ne bi bila dovolj razumljiva, zato se je na podlagi dotedanjih tiskov (F. Temlin, M. Sever) odločil za posebni prekmurški knjižni jezik. Küzmičev prevod *Nove zaveze* je vrhunsko delo, kajti iz grščine je prevedel zelo zahtevno besedilo s teološkimi, etičnimi, poučnimi in pripovednimi sestavinami in s tem po prvih korakih predhodnikov razvil prekmurški knjižni jezik v visoko kulturno stvaritev.

Uporaba prekmurskega knjižnega jezika je omogočila široko uveljavitev samosvojega prekmurskega izobraževalnega in umetnostnega slovstva ter je učinkovito preprečila potujčenje prekmurskega slovenskega ljudstva. Ta prekmurska organska in narodotvorna kulturna posebnost je bila po razpadu avstro-ogrškega imperija in znova po koncu 2. svetovne vojne neizpodbitna podlaga za združitev z drugimi deli slovenskega naroda, ki so bili dotlej razkosani v različne dežele in države, torej za skoraj popolno uresničitev programa Zedinjene Slovenije. Mejniki in temeljni kamen takega združevanja je še zmeraj Küzmičev *Nouvi zákon* iz leta 1771.

Dušan Voglar

Dodatek uredništva:

V našem glasilu za leto 2014 smo objavili obširnejši članek filatelista Jožeta Nemca z naslovom Slovenski protestanti na znamkah in denarju. Opremljen je z ilustracijami tolarskega bankovca in kovanca, oba s podobo Primoža Trubarja, dodane pa so mu bile tudi štiri znamke iz časa nekdanje domovine in nato še slovenski znamki s Trubarjevim *Katekizmom* in *Abečdarjem*. Zadnja med znamkami je v letu *Svetega pisma* 25. maja 2007 izšla na posebnem bloku, ki prikazuje prevod *Biblije* Jurija Dalmatina iz leta 1584, leži pa na povečani strani splošnega predgovora.

Sedaj se društvo trudi, da bi na znamki končno predstavili tudi *Nouvi zakon*, najpomembnejše delo prekmurskega protestanta Štefana Küzmiča, ki bi s tem postala znana tudi po širši Sloveniji.

Naslovnica Küzmičeve knjige in njegov spomenik v Strukovcih

Udeleženci strokovne ekskurzije pred Cankarjevim domom v Ljubljani

POROČILO O DELU PODRUŽNICE POSAVJE

Člani in članice posavske podružnice smo tudi v letu 2019 izpolnjevali zavezo k širjenju zavedanja o pomenu dediščine protestantizma v Posavju, kjer imata osrednje mesto v Posavju rojena Jurij Dalmatin in Adam Bohorič.

Leto 2019 smo pričeli z nagradno ekskurzijo, ki jo krovno društvo omogoči udeležencem likovno-literarnega natečaja tekočega šolskega leta. V Ljubljano smo se odpravili 4. aprila in se najprej udeležili *Kulturnega bazarja*, potem pa so nas v evangeličanski cerkvi v Ljubljani sprejeli člani SPD Primož Trubar, in sicer predsednik Matjaž Gruden, dr. Marko Kerševan in škof Geza Filo. Po sprehodu po Ljubljani in ogledu znamenitosti, ki pripovedujejo o dediščini protestantov, smo se z avtobusom odpravili proti domu. Udeleženci so tudi tokrat uživali v ekskurziji, mi pa smo hvaležni SPD Primož Trubar, da je to našo ljubljansko dogodiščino omogočilo.

Trubarjev dan smo proslavili 6. junija v Spominskem parku Jurija Dalmatina s prireditvijo *Ura slovenščine*. O prireditvi si lahko več preberete v poglavju Trubarjev dan.

Avgusta smo tik pred začetkom šolskega leta razpisali Likovno-literarni natečaj *Na obisku pri Juriju Dalmatinu*, ki smo ga posvetili Adamu Bohoriču in bližnji 500-letnici njegovega rojstva.

Likovno-literarni natečaj *Na obisku pri Juriju Dalmatinu*

Natečaj, ki ga skupaj z Valvasorjevo knjižnico Krško in Osnovno šolo Jurija Dalmatina Krško razpisujemo že od ustanovitve, je osrednja aktivnost podružnice. V letu 2019 sta nas pod okrilje vzeli Knjižnica Sevnica, ki je ravno praznovala 60-letnico delovanja, in Osnovna šola Krmelj. Dogodek je bil tudi del praznovanja praznika občine Sevnica.

Natečaj smo kot vsako leto razpisali konec avgusta, učenci so pod vodstvom mentorjev lahko ustvarjali do začetka novembra. Nato je komisija, v kateri so bile Polona Brenčič iz Valvasorjeve knjižnice Krško, Anita Šiško iz Knjižnice Sevnica in Alenka Černelič Krošelj s podružnice SPD PT Posavje, pregledala prispela dela in opravila zahtevno delo podelitve posebnih priznanj.

Tokratno prizorišče zaključne prireditve na torek, 12. novembra 2019 ob 17. uri, je bila dvorana Knjižnice Sevnica, ki je kar »pokala po šivih«, saj se je tudi tokrat pokazalo, da je natečaj v posavskih šolah odlično sprejet, dogodka se je udeležilo več kot 130 obiskovalcev.

Glasbeni program so prispevali učenci Glasbene šole Sevnica, kot vsako leto pa sta nas s svojim nagovorom počastila »Jurij Dalmatin in Adam Bohorič«, oziroma ljubiteljska igralka Aljaž Arh in Filip Černelič.

V imenu SPD PT – podružnice Posavje in soorganizatorjev natečaja ter dogodka je zbrane nagovorila Alenka Černelič Krošelj, ki je predstavila likovni del natečaja. Literarni del natečaja je predstavila Anita Šiško, značke so podeljevali predsednik SPD PT Matjaž Gruden, Urška Lobnikar Paunovič (direktorica Valvasorjeve knjižnice Krško), Valentina Gerjevič (rav-

Zaključna prireditev natečaja

nateljica OŠ Jurija Dalmatina Krško) in Gusta Mirt (ravnateljica OŠ Krmelj). Dogodek, na katerem sta zbrane nagovorila še Mojca Sešlar, vodja oddelka za družbene dejavnosti Občine Sevnica, in Matjaž Gruden, je povezovala Ines Colner, učiteljica na OŠ Krmelj.

Razstava, postavljena po celi knjižnici, ki je bila na ogled do začetka decembra 2019, je predstavila 69 likovnih del (za primerjavo: leta 2018 – 40), 12 sodelujočih šol (leta 2018 – 11), ki jih je ustvarilo 77 mladih likovnikov (leta 2018 – 44) s 15 mentoricami (leta 2018 – 7). Komisija je podelila 14 posebnih priznanj. V kategoriji od 1. do 5. razreda so sodelovale osnovne šole Bizeljsko, Boštanj, Adama Bohoriča Brestanica in Jurija Dalmatina Krško. V kategoriji od 6. do 9. razreda pa so ustvarjali na osnovnih šolah Artiče, Blanca, Adama Bohoriča Brestanica, Boštanj, Globoko, Krmelj, Jurija Dalmatina Krško, Raka, Sava Kladnika Sevnica, Milana Majcna Šentjanž in Tržišče. Med najbolj prizadevnimi mentoricami je bila tudi v letu 2019 likovna pedagoginja Nena Bedek, ki svoje delo opravlja na štirih šolah (Boštanj, Krmelj, Šentjanž in Tržišče).

Na literarnem področju je sodelovalo 6 osnovnih šol in ena udeleženka iz Gimnazije Brežice. Sodelovale so osnovne šole Artiče, Boštanj, Adama Bohoriča Brestanica, Jurija Dalmatina Krško, Podbočje in Raka. Prispelo je 25 del 26 avtorjev, ki jih je usmerjalo 9 mentoric. Komisija je podelila 10 priznanj.

Na razstavi so bila predstavljena nagrajena dela, vsa dela pa so bila natisnjena in speta v brošuro. Vabila, plakate in brošuro ter priznanja že vrsto let oblikovno pripravi sodelavka Valvasorjeve knjižnice Krško Alenka Žugič Jakovina.

Vsi udeleženci so prejeli tudi *Dalmatinovo značko*, zapestnice, na katerih je natisnjen faksimile podpisa Jurija Dalmatina, in knjigo – darilo Zavoda Neviodunum iz Krškega – ki je vsakemu udeležencu in vsaki mentorici podaril pesniško zbirko *Fanfare* ali pa *Zbrana dela* Viktorja Tillerja. Velika hvala za to izjemno donacijo.

Vse udeležence bomo spomladi povabili na strokovno ekskurzijo v Ljubljano, ki jo omogoči SPD PT.

Hvaležni smo mentorjem oziroma mentoricam, ki v množici različnih natečajev in priložnosti zvesto in vestno izberejo prav tega. Ena izmed prednosti je, da je to edini natečaj samo za območje Posavja, po odzivih mentoric pa ima velik pomen tudi zaključna prireditev in razstava, ki se selita po Posavju in ju skupaj z gostujočo šolo vedno skrbno pripravimo.

Leto 2020 v Posavju posvečamo Adamu Bohoriču, v čast njegovega rojstva ok. leta 1520 nekje okoli Brestanice, zato bomo aktivno sodelovali v skupnem projektu, ki ga koordinira Kulturni dom Krško. Zaključna prireditev natečaja z razstavo pa bo tokrat gostovala v Osnovni šoli Adama Bohoriča.

Alenka Černelič Krošelj in Polona Brenčič (foto)

Izdelek Zale Kazakovič, Marine Kerin, Maje Vrhovšek in Zale Šribar, 9. razred OŠ Raka, mentorica Andreja Novak Gabrič

POROČILO O DELU PODRUŽNICE MURSKA SOBOTA

Objavljamo jedrnat sprehod po dogodkih, ki so bili izpeljani v okviru SPD PT – Podružnice Pomurje v letu 2019.

V petek, 21. decembra 2018, je v Pokrajinski in študijski knjižnici v Murski Soboti potekala otvoritev slikarskih del, ki so nastala v okviru *Slikarske kolonije Primož Trubar* Moravske Toplice. Slike so bile postavljene na ogled v ponedeljek, 11. februarja 2019, tako domačim kakor tudi tujim gostom v Zdravilišču Terme 3000 v Moravskih Toplicah, ter v petek, 31. maja, v hotelu Lipa v Lendavi. Vse otvoritve so bile številčno zelo lepo obiskane. Vsakokrat je potekal tudi vsebinsko in kakovostno zelo bogat priložnostni glasbeno-kulturni program.

Od 29. avgusta do 1. septembra so v organizaciji Evangeličanske Cerkve v Sloveniji, SPD PT Podružnice Pomurje ter občine Puconci potekali že tradicionalni Kūzmičevi dnevi, na katerih so o pomenu slovenske in prekmurske reformacije in protestantizma spregovorili škof Geza Filo, častni škof in predsednik Podružnice Geza Erniša, jezikoslovka Klaudija Sedar, slike s slikarske kolonije Primož Trubar pa je predstavil umetnostni zgodovinar Franc Obal. S prekmurskimi ljudskimi pesmimi se je predstavil ženski pevski zbor Zarja.

V soboto, 14. septembra, je bil v okviru praznovanja 100. obletnice priključitve Prekmurja k matičnemu narodu v organizaciji SPD PT – Podružnice Pomurje, Evangeličanske Cerkve v Republiki Sloveniji in Evangeličanske cerkvene občine Moravske Toplice izveden orgelski koncert, na katerem je znani slovenski organist Tomaž Šraml - Svenšek predstavil skladbe velikega evangeličanskega skladatelja in organista Johanna Sebastian Bacha. Koncerta so se udeležili tudi člani društva iz Ljubljane, ki so na ta dan obiskali vedno lepo Prekmurje.

Od nedelje, 13., do sobote, 19. oktobra, je v evangeličanskem župnišču v Moravskih Toplicah v organizaciji SPD PT – Podružnice Pomurje, Občine Moravske Toplice in Evangeličanske cerkvene občine Moravske Toplice potekala že 25. slikarska kolonija Primož Trubar, na kateri je tudi tokrat pod umetniškim vodstvom slikarja Nikolaja Beera ustvarjalo 8 slikarjev iz domovine in tujine.

V petek, 24. oktobra, je v gledališki dvorani Park v Murski Soboti v organizaciji Mestne občine Murska Sobota, Slovenske evangeličanske cerkve in SPD TP – Podružnice Pomurje potekala proslava v počastitev dneva reformacije. Slavnostni govor je po pozdravu

domačega župana Aleksandra Jevška in predsednika SPD PT – Podružnice Pomurje, Geze Erniša, bil zaupan ministru za šolstvo, znanost in šport Jerneju Pikalu. Odličnemu nagovoru ministra je sledil bogat kulturno-umetniški program.

V imenu Društva SPD PT – Podružnice Pomurje se na koncu iskreno zahvaljujem vsem, ki ste na kakršen koli način pri njenem delu sodelovali. Kot obvestilo – in tudi vabilo – pa že zdaj informacija, da se v čim večjem številu udeležimo razstave slik iz naših kolonij, ki bodo na ogled od 24. junija do 24. julija 2020 v češkem mestu Beroun.

mag. Geza Erniša

TRUBARJEVA DOMAČIJA V LETU 2019

V letu 2019 je Trubarjeva domačija nadaljevala s svojim poslanstvom – ohranjanjem in širjenjem Trubarjevega izročila – tako z izobraževalnimi programi kot s številnimi drugimi dejavnostmi.

V letu 2019 je Trubarjevo domačiji obiskalo in se udeležilo programa *Trubar in njegov čas* skoraj 7515 šolarjev (od skupno 8278 vseh obiskovalcev – tu ni všteto še 2297 obiskovalcev prireditev in drugih dogodkov na domačiji), polovica teh pa se je udeležila tudi knjigoveških delavnic zavoda Parnas.

Svoje programe je Trubarjeva domačija predstavljala preko *Kulturnega bazarja* v Cankarjevem domu in preko drugih promocijskih akcij Skupnosti muzejev Slovenije, kot so *Mednarodni muzejski dan*, *Poletna muzejska noč* idr. Sodelovala je na *Dnevih evropske kulturne dediščine* ter se povezovala z različnimi zavodi in institucijami na področju kulture in varstva kulturne dediščine.

Trubarjevi domačiji uspeva to, kar mnogim kulturnim ustanovam nikakor ne gre od rok: znajo pritegniti mladino

11. KULTURNI BAZAR je potekal 4. aprila v Cankarjevem domu. Trubarjeva domačija je sodelovala na muzejskih degustacijah, kjer so vzgojitelji in učitelji spoznali njene glavne izobraževalne programe, domačija pa je bila s svojo žagarsko zbirko na Temkovi žagi predstavljena tudi na posvetu *Gozd skozi kulturo in umetnost*. Ob tej priložnosti je izšel istoimenski spletni priročnik, v katerem lahko domačijo in njene programe v povezavi z lesom najdemo v družbi vseh najpomembnejših slovenskih muzejskih institucij.

Mednarodni muzejski dan je bil obarvan naravovarstveno. Domačija leži na začetku mokrišča ob Rašici in znotraj območja *Natura 2000*. Tu se je pričel Botanični sprehod ob mednarodnem dnevu očarljivih rastlin v izvedbi zavoda Parnas, predstavljala pa se je tudi info točka Marja.

POTI KNJIGE

Trubarjeva domačija se je v letošnjem letu vključila v projekt *Poti knjige – Enodnevno potovanje v zgodovino knjige na Slovenskem*, ki ga vodi Muzej krščanstva na Slovenskem iz Stične, povezuje pa vse ustanove na Dolenjskem, ki se s knjigami poklicno ukvarjajo, jih hranijo, preučujejo, razstavljajo in delijo znanje o njihovem pomenu. Poleg Muzeja krščanstva so to še Frančiškanski samostan Novo mesto, zavod Prijetno domače, ki skrbi za Jurčičevo domačijo, Javni zavod Bogenšperk in Trubarjeva domačija. Cilj programa, ki je v prvi vrsti namenjen šolam, je, da lahko učenci in dijaki v enem dnevu spoznajo tisočletno slovensko pisno dediščino. Ob koncu leta je izšla brošura, ki je pravzaprav delovni list, promocijske aktivnosti pa se bodo pričele v letu 2020.

V vseslovenski akciji *Poletna muzejska noč* domačija sodeluje že od leta 2014. Tudi tokrat smo pripravili pester program, ki je bil namenjen vsem generacijam. Najprej so se lahko tako otroci kot odrasli preizkusili v izdelavi netopirjevih miniaturnih bukvic. Odprta pa je bila tudi info točka *Mišja dolina*, kjer so lahko obiskovalci dobili vse informacije o mokriščih Raške doline.

Blaž in Zala Podobnik, sta se kot duet prvič predstavila na Trubarjevini in požela velik aplavz

Ob 20. uri je sledil koncert dua *Vitraž* z naslovom *Večernice*. Brat in sestra, Blaž in Zala Podobnik, sta se kot skupni duet predstavila prvič ter prav za ta večer ustvarila tudi vso glasbo. Pripravila sta čudovit večer v povsem prilegajočem intimnem prostoru Trubarjeve sobe.

Po koncertu je Poletno noč kot po navadi zaključil dolgoletni vodnik na Trubarjevi domačiji Andrej Perhaj. Obiskovalce je popeljal po Trubarjevi spominski sobi in predstavil njen koncept, kot si ga je zamislil prof. Jaro Dolar. Posebej je izpostavil zidove in poslikave na njih, ki vsebujejo fragmentaren pregled skozi Trubarjevo življenje in delo. Vsak odlomek ima svoje mesto in je ključen v razumevanju celotnega konteksta.

KNJIŽNICA POD KROŠNJAMI NA TRUBARJEVI DOMAČIJI V LETU 2019

Po lanskoletnem uspešnem gostovanju *Knjižnice pod krošnjami* na Trubarjevi domačiji, smo jo povabili v goste tudi letos. Knjižnica je bila uradno odprta v soboto, 15. junija 2019, kot uvod v *Poletna muzejska noč*. Nato pa so lahko obiskovalci brezplačno listali in prebirali knjige vsako nedeljo, med 23. junijem in 1. septembrom, od 10. do 17. ure.

Da je vse teklo nemoteno, da so bili stolčki in knjižne poličke s knjigami pravočasno pripravljene in da jih v času poletnega dežja ni zmočilo, so skrbele Mija Starc, Monika Perovšek, Nives Modic, Slava Petrič in Tanja Gruden. Skrbele so tudi, da so se obiskovalci znašli med polčkami in se nasploh dobro počutili.

V prijetni senčki ob hladni Rašici se je zvrstilo lepo število bralcev in ljubiteljev knjig vseh starosti, kar je gotovo znak, da se je Knjižnica dobro 'prijela'. Letošnja novost so bili posebni gostje, članice in člani naše velikolaške *Literarne skupine KUD Primož Trubar Velike Lašče*. Pod mentorstvom pesnice in pisateljice mag. Ane Porenta so na svojih srečanjih (Sledimo Trubarju, Narek narave, Abecedarij poletja) predstavljali svoje pesmi in zapise, z njimi pa so lahko ustvarjali tudi obiskovalci. Otroke je občasno gostila tudi pravljíčarka Slava Petrič.

Naj na tem mestu objavljamo dve pismi, ki sta nastali ob Rašci:

Lubi Primož!

Sedim v senci jelš na tvoji rodni domačiji in razmišljam. V misli se vedno znova pritihotapiš tudi ti, čeprav (ali prav zato ker) si že 500 let nikjer doma. Presenetila bi te ugotovitev, da si med nekaterimi tvojimi ljubimi Slovenci bolj živo prisoten, kot si mogel biti v svojem zemeljskem življenju. V KUD Primoža Trubarja Velike Lašče imamo literarni krožek. Danes smo pripravili ustvarjanje in branje poezije pod krošnjami. Tudi v svojih literarnih

Kaj je lepšega kot poletno branje v debeli senci pod drevesi ob Trubarjevi hiši (Foto: Mija Starc)

zapisih se te spominjamo. Zavedamo se, da ustvarjamo in pišemo v slovenskem jeziku zaradi tvojega Abecedarija. V spomin in zahvalo smo spesnili abecednice. Upam, da si jih slišal in da si z njimi zadovoljen.

Darinka Grmek Štrukelj

Dragi Primož!

Ali še slišiš, kako šumi tvoja Rašča? Ali vidiš, kako danes živijo tvoji »lubi Slovenci«?

Tudi zaradi tvojih legendarnih sodov imamo svoj jezik, na katerega smo včasih kar premalo ponosni. »Pred bugam smo vsi glih,« si napisal. Žal danes niti pri nas niti nikjer po svetu ni tako. Vse preveč je neenakosti, krivic, revščine in trpljenja.

Če bi se odločala za vero, bi izbrala tisto, v katero si prestopil tudi ti – protestantsko. Tudi zato, ker si zagovarjal skromno cerkev, ker si kritiziral odpustke in praznoverje. Katoliška cerkev s kopičenjem bogastva, pohlepnostjo in pometanjem napak pod preprogo ne more biti vzor vernikom. Ves svet je objokoval požar v notredamski cerkvi. Iščejo donatorje za obnovo, čeprav bi Vatikan z največjo lahkoto vse financiral. No, da ne bom samo kritizirala in stokala ...

Ti povem, da te je dijak na poklicni maturi označil kot prvega slovenskega traktorista. Ker je profesorica predavala, da si oral ledino za slovenski jezik.

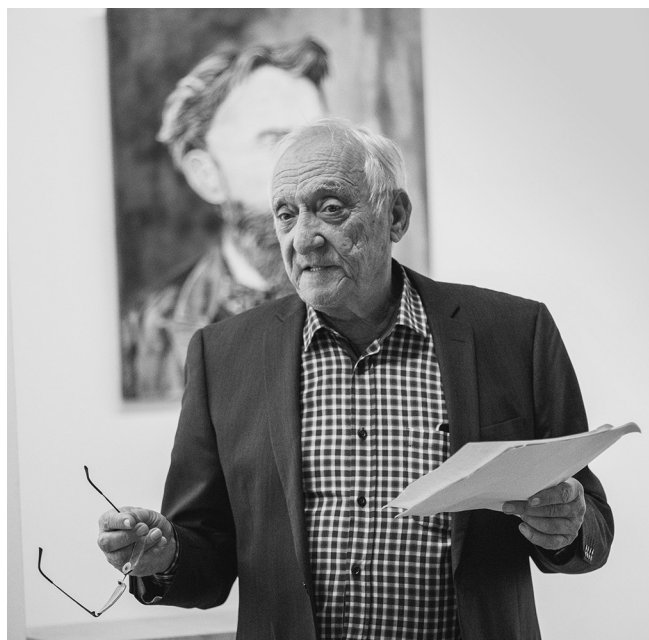
Tudi zdaj so še posamezniki nezlomljivega duha, tudi danes se še najdejo taki, ki kljub izobčenosti, kakršno si doživel, vztrajajo na svoji poti in pustijo sled za naslednje rodove. Taki, ki jim ni vseeno, kako bomo živeli jutri.

Hvala, ker si bil tak tudi ti.

Zdenka z Gradeža

Na Trubarjevi domačiji so se odvijali tradicionalni dogodki, kot npr. Trubarjev dan 6. junija z literarno akademijo *Dom v jeziku* in 37. likovno razstavo *Trubarjevi kraji*, dan reformacije ... (Več o akademiji in dnevu reformacije si lahko preberete tudi v posebnih prispevkih v *Lubih Slovencih*.)

O 37. razstavi *Trubarjevi kraji* kustosinja Helena Grebenc Gruden poroča: »Umetnost je bila vedno duša slovenske identitete. Ker je to zelo obširna in vseobsegajoča tema, smo jo tudi letos oplemenitili s promocijo našega okolja. Tokrat smo se sprehodili po zahodnem predelu Velikih Lašč – po Mišji dolini in vse skupaj povezali s projektom *Natura 2000* – idejno rdečo nitjo letošnjega ustvarjanja. Več kot dvajset udeležencev nas je v soboto, 11. maja 2019, Metka Starič iz zavoda Parnas popeljala po mokriščih Mišje doline. Spoznavali smo rastišča redkih rastlinskih vrst in življenjski prostor raznih živali, zlasti ptic. Sprehod po *Naturi 2000* smo zaključili v Robu, kjer nas je gostila gospa Milka Debeljak z dobrotami s svoje kmetije. Ko smo se vračali proti Rašici, smo si ogledali še najstarejše datiran slovenski kozolec iz leta 1765 v naselju Logarji ... in potem odšli na zaključno druženje pod Grm. Lepih motivov za skiciranje in fotografiranje je bilo dovolj in v ateljejih so nastala dela, ki smo jih za občinski praznik v začetku junija razstavili na Trubarjevini. S slikami, plastikami in instalacijami so nas razveselili naslednji avtorji: Lojze Adamlje, Skender Bajrovič, Mojca Borko, Igor Dolenc, Milena Gregorčič, Cvetka Jakovljevič, Luka Jamnik, Edi Miha Juvanc, Alenka Klemenčič, Suzana Komel, Silvo Kretič, Drago Petrovič, Bernarda Mager Petrovič, Silva Ros, Zlatko Rudolf, Martina Starc, Janez Suhadolc, Pa-

Dr. Mihael Glavan med predavanjem o Janžu Znojilšku, vsestranskem protestantu

vel Ščurk, Teodora Šved, Veljko Toman, Petra Tomažin Shrestha, Lidija Vilar, Dušan Zekovič in Erika Železnik. Nekatera njihova dela, predvsem krajine, so bila odsev sončnega sprehoda po mokriščih in po Trubarjevini, drugi so se odločili za slikanje in oblikovanje sebi ljubih vtisov. Ker so sodelovali različni avtorji, so tudi dela odražala različne stile, tehnike in motive. Za srečanje pa je najpomembneje, da so sodelovali in se družili tako mladi, neizkušeni avtorji, kot tisti, ki se na Rašico vračajo vsako leto, nekateri že sedemintridesetič. Veseli smo bili, da so na otvoritev razstave prišli skoraj vsi avtorji in doprinesli k prijetnemu večeru, ki ga je predsednik KUD Primož Trubar Velike Lašče Matjaž Gruden spretno vodil in povezal s hudomušnimi literarnimi citati.«

Razstava je bila na ogled še celo poletje (do 31. 8.) in privabila veliko obiskovalcev.

Oktober je pri nas reformacijski mesec. Na samem začetku meseca je prireditve DEKD 2019 zaokrožilo predavanje dr. Mihaela Glavana o Janžu Znojilšku. Mihael Glavan, doktor bibliotekarskih znanosti, je bil dolgoletni vodja rokopisnega oddelka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Je raziskovalec in publicist s področja rokopisnega in starega knjižnega gradiva ter predvsem starejše slovenske književnosti. Leta 2004 je v Ljubljano pripeljal *Brižinske spomenike*, na kar je najbolj ponosen. Z ozirom na Trubarjevo domačijo je pomemben njegov prispevek k raziskovanju življenja in Trubarjevega dela. V Trubarjevem letu 2008 je objavil monografijo *Trubarjev album*. Istega leta pa je poskrbel tudi za državni odkup novoodkrita Trubarjevega *Noviga testamenta* posledni del iz leta 1577, ki ga je hranil zasebnik v Jeruzalemu.

Njegovo predavanje je bilo posvečeno Janžu Znojilšku, slovenskemu reformatorju, protestantskemu

pastorju, pesniku in uredniku, ki sodi v t.i. drugo generacijo slovenskih protestantov. Morda je širši javnosti manj poznan, vsekakor pa ne nepomemben predstavnik tega obdobja. Med študijem je sodeloval z Jurijem Dalmatinom pri ugotavljanju in odpravljanju napak pred tiskanjem *Biblije*, bil pa je tudi zadnji protestantski pridigar v župniji Škocjan pri Turjaku.

Dan reformacije je poleg Trubarjevega dne najpomembnejši praznik Trubarjeve domačije. Poleg osrednje večerne prireditve na ta dan tako vsako leto pripravimo program tudi preko dneva. Tokrat je bil odlično obiskan.

Obiskovalci, med katerimi so prevladovala družine z otroki, so se lahko udeležili vodenja *Trubar in njegov čas*, ki ga je izvajala Tanja Gruden, in si ogledali Trubarjevo domačijo z mlinom in žago z žagarsko zbirko. V galeriji Skedenj so odkrivali, kako so nastajale prve slovenske knjige. Preizkusili so se v izdelovanju miniaturnih knjig, pisali z gosjim peresom in opazovali knjigovezinstvo pri delu.

GALERIJSKA DEJAVNOST V GALERII SKEDENJ

Letošnjo galerijsko sezono smo pričeli že v marcu, ko je bila odprta likovna razstava *Slikar in delo* Draga Petroviča z Gradeža. Razstava predstavlja izseke iz njegovega celotnega, zelo raznolikega opusa.

Draga Petroviča smo do sedaj poznali v prvi vrsti kot slikarja in risarja aktov – taka je bila tudi njegova samostojna likovna razstava leta 2011 na Trubarjevi domačiji – in kot že vrsto let sodelujočega umetnika na slikarskih srečanjih *Trubarjevi kraji*, ki jih prireja KUD Primož Trubar Velike Lašče že 37 let. Marsikdo ga je lahko srečal tudi na gradu Turjak, kjer je kar nekaj let ustvarjal v svojem grajskem ateljeju.

Kot je povedala Helena Grebenc Gruden, ki je razstavo strokovno predstavila, se je tokrat Drago občinstvu povsem razgalil. Razstava, ki jo je postavil sam, vsebuje raznolika dela, vse od njegovih prvih

Otvoritev razstave Slikar in delo Draga Petroviča

Razstavo Gozdni krog je predstavila Ana Meke. Foto: Metka Starič

študijskih del, del iz časa svoje slikarske šole v Mariboru, tihožitij, krajin, aktov itd. Spoznamo ga kot kiparja (inštalacija *Božje seme*, Pojoči slikar, replika sv. Katarine itd.) ter kot slikarja družbenokritičnih slik, ki so spomin in opomin na človeške katastrofe: 11. september 2011 v ZDA, vojna na Bližnjem Vzhodu in vojna na Balkanu.

V aprilu se je pri nas prvič samostojno predstavil slikar krajinar Igor Dolenc iz Žlebiča pri Ribnici. Razstavi je dal naslov »Slovenska pokrajina«. Predstavljeni so bili različni deli naše dežele, poudarek pa je bil na škofjeloških krajih, krajih njegovega otroštva.

»Z občutljivim umetniškim pristopom, čistostjo oblik, svetlobnimi učinki in asketsko barvo gospod Igor Dolenc ohranja v slovenskem krajinarstvu prefinjen minimalističen barvni realizem,« je o razstavi zapisala Helena Grebenc Gruden.

V mesecu maju je prevladala ženska energija. Slikarki Erika Železnik in Alenka Klemenčič sta postavili razstavo z naslovom *Ohranjanje kulturne dediščine na najin način*. Otvoritev je povezovala Helena Grebenc Gruden, ki je umetnicama tudi tokrat priskočila na pomoč pri postavitvi. Erika in Alenka se izražata predvsem v ekspresionistični in abstraktni maniri in imata svojstveni in prepoznavni likovni pisavi.

Trubarjev dan 6. junija je, tako kot je že v navadi, pripadel umetnikom, udeležencem vsakoletne slikarske kolonije *Trubarjevi kraji*, ki poteka v organizaciji KUD-a Primož Trubar Velike Lašče. Tej pa sta v jesenskem delu sledili še dve razstavi. Umetnice likovne skupine UTŽO Velike Lašče so pod mentorstvom Urške Meke Sobol in Ane Meke ustvarjale na temo *Gozdni krog*.

V okviru Dnevov evropske kulturne dediščine 2019 je v oktobru sledilo odprtje likovne razstave *Slikar na Velikolaški kulturni poti*. Njen avtor je Zlatko Bešker, mag. pravnih znanosti in diplomirani slikar. Njegova poklicna pot ni bila posvečena umetnosti, si je pa umetnost izbral kot razvedrilo v času pokoja. Kot slikar je imel že več likovnih razstav in prejel tudi več priznanj. V osnovi se javnosti predstavlja kot moderen realističen portretist. V portretu išče več kot podobnost, išče karakter portretiranega. Njegovi portreti so premišljeni, načrtni in izbrani. Gledalcu se tako tudi v portretu ponuja razmislek. Njegova posebnost so portreti znanih Slovencev, izdelani na podlagi črno belih fotografij.

Avtorjev pristop k razstavi je izviren in originalen. S svojimi deli je pomembno dopolnil slovensko zbirko slik z barvnimi podobami velikih Slovencev: Trubarja, Levstika, Stritarja in Javorška, ki so sicer redke. Upodobitev Jožeta Javorška na slikarskem platnu je na sploh njegova prva poznana.

Upodobitev Trubarja

Predstavniki Evangeličanske deželne cerkve iz Württemberga so avgusta obiskali Trubarjevino

NEMŠKI GOSTJE NA TRUBARJEVI DOMAČIJI

Trubarjeva domačija je že tradicionalno zanimiva točka za obisk različnih protestantskih skupin iz nemško govorečih dežel. Pogosto so med njimi gostje slovenske evangeličanske cerkve. Gostitelji v obisk Slovenije vedno vključijo tudi ogled Trubarjevega rojstnega kraja in Andrejevo predstavitev Trubarjevega življenja in dela.

V avgustu je prišlo do sklenitve partnerstva med Evangeličansko deželno cerkvijo v Württembergu in Evangeličansko cerkvijo Augsburgske veroizpovedi v Republiki Sloveniji. Ob tej priložnosti so najvišji predstavniki obeh Cerkva obiskali tudi Trubarjevo domačijo, kjer jih je sprejel velikolaški župan dr. Tadej Malovrh. Nemško delegacijo so sestavljali deželni škof württemberške Evangeličanske deželne cerkve dr. h. c. Frank Otfried July, predsednica sinode Inge Schneider, višji cerkveni svetnik Klaus Rieth, dekan Bad Urach Michael Karwounopoulos, predstavnik društva GAW Eberhard Vöhringer in dr. Christof Kling kot predstavnik za partnerstvo med cerkvenima občinama Ljubljana in Wolfschlugen. Slovensko delegacijo je vodil evangeličanski škof Geza Filo z duhovniškim zborom. Gostje so si ogledali Trubarjevo domačijo in prisluhnili predavanju Andreja Perhaja.

V sredo, 4. septembra, so se na Trubarjevi domačiji že tradicionalno ustavili tudi nemški kolesarji, člani Splošnega nemškega kolesarskega kluba, ki že od leta 2008 (od 500. obletnice Trubarjevega rojstva) vsako leto prekolesarijo pot od Tübingena do Trubarjeve domačije. Sprejela sta jih Matjaž Gruden, občinski svetnik in predsednik Slovenskega protestantskega društva, ter vodnik na domačiji Andrej Perhaj. Po

ogledu in Andrejevi predstavitvi so se okrepčali z domačimi dobrotami, ki sta jih napekli Magdalena Peterlin in Zdenka Škrabec iz DPŽ Velike Lašče.

FESTIVAL PETI INU OBSTATI

Trubar ni samo pisal in govoril v slovenskem jeziku, ampak je tudi pel in pisal pesmarice. Prav iz tega so izhajali organizatorji letošnje premierne izvedbe festivala *Peti inu obstati*, KUD Strela in Čonce – Glasbena hiša. Namen festivala rock in folk akustike je poživitev kulturnega dogajanja na območju od Turjaka do Kolpe, hkrati pa spodbuja avtorsko ustvarjanje v slovenskem jeziku. Nastopilo je preko 30 glasbenikov (z osrednjim gostom Perom Lovšinom), pesnikov in literatov, spremljal jih je poln avditorij izredno lepega prizorišča Trubarjeve domačije.

TA VESELI DAN KULTURE IN FESTIVAL BOŽIČNEGA KRUHA V VELIKIH LAŠČAH

Ta veseli dan kulture pomeni za Trubarjevo domačijo zaključek sezone in hkrati čas, ko lahko ovrednotimo naše preteklo delo. Tako je bilo tudi letos. Obiskovalcem in prijateljem domačije smo še enkrat dali možnost, da nas obišejo in si pogledajo domačijo. V galeriji Skedenj smo ob tej priložnosti gostili novinarsko konferenco, s katero se je pričel *Festival božičnega kruha* v Velikih Laščah. V duhu Trubarjeve misli *Vsem Slovencem* namreč umeščamo na Trubarjevo domačijo tudi kulinarčno dediščino, ki predstavlja del bogate nesnovne kulturne dediščine Slovenije.

mag. Barbara Pečnik
Foto Boštjan Podlogar

VRNIMO LJUDEM KNJIGO

Letošnja (že devetnajsta) prireditev *Vrnimo ljudem knjigo* na Mestnem trgu v Ljubljani, ki jo naše društvo prireja pred božičem pod pokroviteljstvom župana mesta Ljubljane in v sodelovanju z Mestno knjižnico Ljubljana, je bila letos v petek, 20. decembra 2019, ob 12. uri.

Potem ko so nas grajski piskači pozvali k ogledu, je v imenu pokrovitelja, župana Zorana Jankoviča, obiskovalce najprej pozdravil podžupan Dejan Crnek. Opozoril je na pomen jezika nekega naroda za njegov narodnostni razvoj ter na bogastvo slovenskega jezika, ki se ga ne zavedamo dovolj. Nato je predsednik Slovenskega protestantskega društva Matjaž Gruden v svojem nagovoru na kratko povzel prizadevanja in cilje našega društva, ki združuje somišljenike ne glede na njihova verska, svetovnonazorska ali politična prepričanja in ima podružnice na Rašici, v Murski Soboti, Krškem in Mariboru. Njegov namen je ohranjati zgodovinski spomin na protestantske dosežke in njihovo dediščino, ki je odločilno vplivala na začetek in nadaljnji razvoj našega naroda – tako v smislu njegove identitete kot tudi kulturnega razvoja. Ob tem je še izpostavil večplastnost tedanje dobe, saj so bili takrat naši glavni podporniki tujci, pripadniki meščanov in plemičev. Teja Zorko, direktorica Mestne knjižnice Ljubljana, ki je ne le soorganizatorica, temveč tudi donatorica podarjenih knjig, je posredovala nekaj podatkov o delu te knjižnice, domujoče v mestu, ki nosi naziv *Branju prijazna občina* (2017) in *Unescovo mesto literature* (2015), bilo pa je tudi *svetovna prestolnica knjige* (2010). V svojih 36 knjižničnih enotah, ob nakupu skoraj 70.000 novih enot letno, Mestna knjižnica Ljubljana premore 1,8 mio kosov gradiva. Letno jo obiše 2,3 mio obiskovalcev, ki si izposodijo okoli 4,5 mio enot gradiva na leto.

Brez Mojstra Janeza in njegove replike Gutenbergove preše ne mine tako rekoč nobena naša večja prireditev

Zanimanje za zastojkarske knjige je vsako leto večje, žal pa temu ne sledi tudi število obiskovalcev prireditve

Predstavnika organizatorjev sta prejela zahvalno listino ljubljanskega župana izpod replike Gutenbergove preše

Mojster Janez je na svojem srednjeveškem tiskarskem stroju pripravil spominsko listino za župana, s pomočnikom pa sta obiskovalcem omogočila, da si stiskajo pomnik dogodka. Nato so si lahko na stojnicah izbirali stare, zanimive knjige vseh vrst in z raznih področij ter jim vtisnili spominski žig dogodka. Tokrat je bil hkrati posvečen tudi *Vodnikovemu letu*, 200-letnici smrti tega našega prosvetitelja in učitelja, književnika, časnikarja in zgodovinarja. Po dogodku je naslednji dan v časopisu *Delo* (v rubriki Aktualno) izšel prispevek novinark Andreje Žibret Ifko s kratkim povzetkom zgodovine in namena te prireditve. Uvodoma omenja: »Kot piše Valvasor v svoji *Slavi Vojvodine Kranjske*, so tam 23. decembra 1600 vrgli v ogenj devet vozov evangelijskih knjig, 9. januarja 1601 pa še polne tri vozove. Dogodek že od leta 2000 organizira Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar v sodelovanju z Mestno knjižnico Ljubljana in pod pokroviteljstvom ljubljanskega župana. Na mestu nekdanjega pogorišča knjig, ob spominski plošči, ki je v tlaku pred Trubarjevim antikvariatom, jim predstavniki vseh treh organizatorjev simbolično prižgejo tri nove luči za življenje.« (Delo, 21. 12. 2019)

Pred nami pa je prihodnje leto in jubilejna, dvajseta obletnica prireditve.

Bogdanka Pirc Marjanovič

Foto Nik Rovar

ZAPISNIK OBČNEGA ZBORA SPD PRIMOŽ TRUBAR Rašica, 12. aprila

Prisotnost: 23 članov

Za zagotovitev sklepčnosti (11. člen statuta) se je občni zbor pričel s 30-minutnim odlogom.

Dnevni red:

1. Odprtje občnega zbora in izvolitev delovnega predsedstva.
2. Imenovanje zapisnikarja, 2 overovateljev zapisnika in 2 članov komisije za sklepe.
3. Poročilo o delovanju društva med obema zboroma ter plan dela za leto 2019.
4. Finančno poročilo ter poročilo nadzornega odbora.
5. Razprava o poročilih.
6. Razno.

Ad 1

Predsednik društva Matjaž Gruden je pozdravil prisotne in jih pozval, da podajo morebitne predloge k dnevnemu redu. Ker le-teh ni bilo, je predlagal glasovanje. Dnevni red je bil soglasno sprejet. Zatem je pozval udeležence občnega zbora, da predlagajo delovno predsedstvo. Po predlogih so bili v delovno predsedstvo soglasno izvoljeni Matjaž Gruden (predsednik in voditelj zbora po poslovniku), mag. Geza Erniša in mag. Vladimira Mesarič.

Ad 2

Za zapisnikarja je bila predlagana in soglasno izvoljena mag. Marija Kuhar.

Za overovatelja zapisnika sta bili soglasno izvoljena Nada Cigüt Norčič in Kazimir Rapoša.

Komisijo za sklepe predstavljata dr. Marko Kerševan in mag. Viktor Žakelj.

Ad 3

Poročilo o aktivnostih v letu 2018 in okvirni plan za leto 2019 je podal predsednik Matjaž Gruden.

Poudarki poročila o delu v 2018 so naslednji:

- Predsednik je prisotne povabil k minuti molka v spomin na naša preminula člana Franca Kuzmiča in Gezo Farkaša.
- V nadaljevanju je poudaril, da je društvo finančno dobro podprto. Imamo 2 stalna sponzorja (Elektro, Gen-i), financiramo se še iz 0,5% dohodnine in članarine.
- Imamo in ohranjamo status društva v javnem interesu.
- Proslava dneva reformacije je vsakih 5 let pod okriljem državnega protokola, vmes pa v organizaciji

našega društva. Lani je RTV odpovedal direktni prenos, so pa proslavo, ki je bila v Ravnah na Koroškem, posneli in dali na portal MMC. V letu 2019 bo državna proslava, ki jo bo prenašala RTV. Proslava bo 30. 10. v Linhartovi dvorani Cankarjevega doma. Prizadevali si bomo za spremembo statusa praznika dneva reformacije.

- Publikacija *Stati inu obstat* se izdaja s sodelovanjem z Univerzo na Primorskem. Naši člani vodijo in speljejo pripravo in tisk. Revija izhaja 2x letno. Dostopna je tudi na spletnih straneh Univerze na Primorskem. Apeliramo, da se več članov naroči na revijo, saj tudi s tem izkazujemo podporo ustvarjalcem in društvu.
- Glasilo *Lubi Slovenci* doživlja nekaj sprememb: glasilo bo urejala mag. Ana Porenta, tehnični del ob pomoči Kazimirja Rapoše pa bo prevzel Srečko Knafelc.
- Izšla je zadnja knjiga zbranih del Primoža Trubarja. To je bil 14. izvod, 5 jih je izšlo v tiskani obliki, ostali elektronsko. Aktivna so razmišljanja, da bi tudi te dali v tiskano obliko.
- Društvene večere v Trubarjevi hiši literature še naprej vodi dr. Božidar Debenjak.
- Slikarska kolonija Primoža Trubarja v Prekmurju ima že dolgoletno tradicijo.
- Prireditve *Vrnimo ljudem knjigo* v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana, Mestno knjižnico Ljubljana in društvom se je dobro »prijela«.
- V letu 2018 smo imeli dva izleta: dvodnevni na Gradiščansko, enodnevni po Posavju.
- Letos bomo počastili stoletnico priključitve Prekmurja matični domovini. Ob tem dogodku planiramo dvodnevno ekskurzijo v Prekmurje.
- Društvo ima podružnice na Rašici, Murski Soboti, Posavju in Mariboru.
- Društvo se aktivno povezuje s *Šiftarjevo fundacijo* in *Trubarjevim forumom*.
- Nujno potrebujemo novo spletno stran in urednika le-te. Na spletni strani je tudi prijavnica na novice.
- Nujna bi bila pomladitev društva.

Ad 4

Finančno poročilo je sestavila računovodkinja, ga. Majda Turk. Nadzorni odbor je poročilo pregledal in dal pozitivno mnenje. Poročilo je prisotnim prebrala Marija Kuhar. Poročilo je priloga zapisnika.

Ad 5

Pod to točko je predsednik prisotne pozval k razpravi.

Poudarki razprave so naslednji:

- Mag. Viktor Žakelj: lansko leto je generalni direktor RTV odpovedal direktni prenos, kar je argumentiral s spremembo zakona. Na IO je dobil zadolžitev, da

razišče, kaj se je spremenilo. Ugotavlja, da zakon ni podlaga za zanižanje, ampak je razlog pri komisiji za državne proslave, ki proslave rangira in komisija je sklenila, da RTV ni obvezna prenašati proslav, ki niso pod okriljem države. Naslednji teden ima sestanek v Državnem zboru, predlagal bo, da bi bil letos direktni prenos in kako to uveljaviti trajno.

- Mag. Geza Erniša: sklicali so občni zbor podružnice, ki je bil 22. 11. 2018. Za predsednika podružnice so za 2 leti izvolili njega. V *Evangelikičanskem listu* je objavil poziv mladim, naj se vključijo in pridobil 3 nove mlade člane. Ob stoti obletnici priključitve Prekmurja matični domovini pripravlja 3 projekte (bogoslужje, koncert, retrospektivo slikarskih del, nastalih v kolonijah). Pripravlja večdnevni izlet na Češko. Kolonija bo tekla dalje, upajmo da bo g. Beer še pri močeh za strokovnega vodjo. Je pa vedno težje najti sponzorje.
- Dr. Božidar Debenjak: večeri tečejo kolikor toliko v redu. Vedno znova je treba iskati nova imena.
- Dr. Marko Kerševan: poudarja, da je treba ohraniti tiskano izdajo revije. Postavljajo se kadrovska vprašanja, odbor je interdisciplinaren. Namesto dr. Sorča, ki se je upokojil in se mu zahvaljujemo za njegov prispevek, je v odbor predlagana dr. Fanika Kranjc Vrečko. Razne obletnice so izziv, da poiščemo nove avtorje, nove teme, tudi ob stoti obletnici priključitve Prekmurja matični domovini. Letos poteče 25 let od ustanovitve društva, kar bi bilo dobro obeležiti v reviji in z dejavnostmi društva.
- Vladimira Mesarič: 1. avgusta mariborska evangeličanska cerkev praznuje 150 let, kar je bila zgrajena, počastitev bi radi združili z akademijo, namen imajo izdati spominsko znamko.
- Kazimir Rapoša je prisotne spomnil, da smo se s člankom v *Lubih Slovencih* želeli oddolžiti donatorjema Majder, a ni našel nobenih podatkov.
- Dr. Marko Kerševan pravi, da bi ga lahko uvrstili med portrete zaslužnih. Osebo ga ni poznal. Najti bi bilo treba nekoga, ki bi zbral osnovne podatke.

Sklep 1:

Poročilo o delu društva in finančno poročilo se sprejmeta.

Sklep je bil soglasno sprejet.

Ad 6

V Laščah je novi župan, ki je dal zeleno luč za Javni zavod, ki bi skrbel za kompletno kulturno turistično ponudbo v občini.

Zapisnikar:	Predsedujoči:	Overovatelj zapisnika:
Marija Kuhar	Matjaž Gruden	Nada C. Norčič Kazimir Rapoša

POROČILO O DELU SPD PRIMOŽ TRUBAR V LETU 2019

Laično Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar je bilo ustanovljeno leta 1994 in je v letu 2019 praznovalo 25 let svojega obstoja. Ob tej priložnosti bi se rad zahvalil vsem vam (okrog 600 vas je), ki s svojim članstvom ohranjate in nadgrajujete spomin na eno izmed največjačastnejših obdobij v slovenski zgodovini. S tiskano besedo v lastnem jeziku, afirmacijo samostojnega razmišljanja in osebne odgovornosti ter močjo misli na osnovi vsem dostopne šolske izobrazbe smo na idejah reformacijskega gibanja postali del najnaprednejšega območja sodobnega sveta. Na teh temeljih stojmo in obstojmo tudi v prihodnje.

Iz programske zasnove društva

Društvo je nastalo iz spoznanj o pomenu protestantov za oblikovanje, obstoj in obstanek slovenskega naroda in združuje somišljenike ne glede na njihova verska, svetovnonazorska ali politična prepričanja. Podružnice društva so na Rašici, v Murski Soboti, Krškem in Mariboru.

Osnovne dejavnosti društva:

- Prizadeva si za kar najtemeljitejšo in vsestransko seznanjanje slovenske družbe z vsebino in pomenom protestantskih dosežkov.
- Organizira praznovanja dneva reformacije širom Slovenije ter skrbi za znanstveno objavljane slovenskih protestantskih tiskov oziroma piscev.
- V sodelovanju z Univerzo na Primorskem izdaja znanstveno revijo *Stati inu obstati*.
- Izdaja društveno glasilo *Lubi Slovenci*.
- V Trubarjevi hiši literature v Ljubljani prireja redna mesečna znanstvena in debatna predavanja.
- Organizira vsakoletno likovno kolonijo v Murski Soboti.
- V spomin na požige protestantskih knjig v letih 1600 in 1601 organizira v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana ter Mestno knjižnico Ljubljana pred Mestno hišo v Ljubljani tradicionalno prireditve *Vrnimo ljudem knjigo*.
- Spodbuja znanstveno preučevanje slovenskega protestantizma oziroma evangeličanstva in posredovanje znanstvenih izsledkov javnosti.

Finance

Društvo je finančno stabilno, tekoče poslovanje je približno uravnoteženo na strani prihodkov in

odhodkov, dolgov ni. Zaradi znatne donacije družine Majder pred nekaj leti ima društvo še vedno namenska sredstva za kakšnega izmed pomembnejših projektov. V lasti imamo tudi prostor na Beethovnovi ulici v Ljubljani, ki pa zaradi objektivnih razlogov ni vpisan v zemljiško knjigo kot društvena lastnina. Dediščina mojega predsedniškega predhodnika Viktorja Žaklja so tri vsakoletne sponzorske pogodbe, in sicer z družbami Petrol, Elektro Ljubljana ter Gen energija, ostali prihodki so zgolj iz članarine in plačil društvenih revij ter publikacij. Kakršna koli pomoč ali informacija glede morebitnih dodatnih sponzorjev ali donatorjev je vedno več kot dobrodošla.

Dan reformacije

V letu 2019 je bilo po osebнем posredovanju in angažiranju Viktorja Žaklja sprejeto na državni ravni stališče, da je organizatorica in financerka državne proslave ob dnevu reformacije do nadaljnjega Služba za državne proslave pri Ministrstvu za kulturo RS. Do lani je bilo to le na vsakih pet let in ob pomembnih obletnicah. Upamo lahko, da bo doseženi dogovor veljal čim dlje.

Ključni problem pri zagotavljanju ustreznega državnega praznovanja dneva reformacije in medijske pokritosti je v statusu tega prazničnega dneva. Dan reformacije je namreč zakonsko opredeljen zgolj kot dela prost dan in ne kot državni praznik. Iz tega pa izvirajo vsa bolj ali manj neopravičljiva izmikanja javnih institucij glede ustrezne medijske in državne podpore pri zagotovo enem izmed najpomembnejših slovenskih praznikov.

Osrednja slovenska proslava ob dnevu reformacije je bila v letu 2019 izvedena v Cankarjevem domu v Ljubljani, svoje praznične prireditve pa so organizirali še v Murski Soboti, Krškem, Mariboru in na Rašici. V evangeličanski cerkvi v Ljubljani je bilo tudi osrednje svečano bogoslužje ob dnevu reformacije z neposrednim prenosom na TV Slovenija.

Publikacije

Društvo izdaja v sodelovanju z Univerzo na Primorskem vse bolj priznано znanstveno revijo *Stati inu obstatu*, ki je v pretežnem delu tudi sofinancirana s strani državnega proračuna, ter društveno glasilo *Lubi Slovenci*, ki je namenjeno članstvu kot pregled dejavnosti društva. *Stati inu obstatu* izide dvakrat letno, *Lubi Slovenci* pa standardno nekaj dni pred letnim občnim zborom društva. Obe publikaciji sta na voljo tudi v elektronski obliki na spletnih straneh našega društva. Pri tem gre spoštljivo priznanje urednikom *Stati inu obstatu* dr. Marku Kerševanu, dr. Jonatanu

Vinklerju in dr. Nenadu Vitoroviću, novi urednici *Lubih Slovencev* mag. Ani Porenta ter oblikovalcu obeh revij Kazimirju Rapoši.

Od leta 2019 je na spletnem portalu *Fran* (fran.si/korpus16, povezava je mogoča tudi preko naše društvene spletne strani) brezplačno dostopen Korpus 16, korpus besedil slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja. Gre za prepise 45 knjižnih del na 12.945 straneh in tako si lahko na enem mestu pregledno ogledamo tako rekoč celotno slovensko knjižno produkcijo 16. stoletja. Glavni urednik portala *Fran* je Kozma Ahačič.

Društveni večeri v Trubarjevi hiši literature

Za odmevne društvene večere v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani skrbi dr. Božidar Debenjak in se odvijajo vsako tretjo sredo v mesecu skozi celo leto, razen v poletnem času.

Slikarska kolonija Primož Trubar

Slikarsko kolonijo Primož Trubar tradicionalno organizira podružnica našega društva v Prekmurju v sodelovanju s tamkajšnjo Evangeličansko cerkvijo ter podporo nekaterih prekmurskih občin in lokalnega gospodarstva. Letošnja kolonija je praznovala že 25 let svojega obstoja, za umetniški nivo zgledno skrbita akademski slikar Nikolaj Beer ter umetnostni zgodovinar Franc Obal, za samo organizacijo pa častni škof Geza Erniša ter Rudi Kokalj s svojimi sodelavci.

Prireditev Vrnimo ljudem knjigo

Tradicionalno decembrsko prireditev *Vrnimo ljudem knjigo* organizirajo pred Mestno hišo v Ljubljani naše društvo, Mestna občina Ljubljana in Mestna knjižnica Ljubljana. Prva prireditev, s katero je bil obeležen ta dogodek, je bila 20. decembra 2000, ko sta Viktorija Potočnik, takratna ljubljanska županja, in prof. Oto Norčič, prvi predsednik Slovenskega protestantskega društva, pred Mestno hišo odkrila prvo talno ploščo. Za prireditev, ki je bila letos izvedena že devetnajstič, skrbi s strani našega društva Bogdanka Pirc Marjanovič. V letu 2020 bo tako pred nami lepa okrogla 20. obletnica te prireditve.

Izletniška dejavnost

V letu 2019 smo izpeljali ekskurzijo v Prekmurje, z zaključkom v evangeličanski cerkvi v Moravskih Toplicah, kjer smo se v sklopu praznovanja 100. obletnice združitve Prekmurcev z matičnim narodom udeležili orgelskega koncerta skladb J. S. Bacha.

Literarna skupina KUD Primož Trubar sledi Trubarju tudi tako, da piše na Trubarjevi domačiji

Izletniška dejavnost je ena izmed pomembnih nalog našega društva, zato ji nameravamo posvečati vso potrebno skrb tudi v prihodnje.

Podružnice

Društvo ima podružnice na Rašici (predsednica Ana Porenta), v Murski Soboti (predsednik Geza Erniša), Mariboru (predsednik Srečko Reher) in v Krškem (predsednica Alenka Černelič Krošelj). Aktivnosti podružnic so razvidne iz njihovih vsakoletnih poročil, ključno pa je, da s svojim delovanjem skrbijo za prireditve ob prazničnih dneh ter za ohranjanje in širjenje dediščine slovenske reformacije in reformatorjev.

Morda bi še posebej veljalo omeniti tradicionalno posavsko prireditev *Na obisku pri Juriju Dalmatinu* s podelitvijo *Dalmatinove značke*, ki jo vsako leto pod krovnim okriljem naše podružnice soorganizirajo tamkajšnje knjižnice in osnovne šole.

Glavnim organizatorjem odmevnih prireditev: Alenki Černelič Krošelj, Vladimiri Mesarič, Ani Porenta, Majdi Potrata, Gezi Erniši, Rudiju Kokalju, Marjanu Šiftarju, Janezu Rozmanu ter njihovim sodelavcem se za njihovo uspešno delo iskreno zahvaljujem.

Tekoča problematika

Za tekoče delo društva skrbi izvršni odbor, ki se sestaja po potrebi. V ožjem operativnem smislu pa društvo ažurno deluje s pomočjo podpredsednika

dr. Marka Kerševana, nepogrešljive tajnice društva mag. Marije Kuhar in z dragocenimi nasveti Viktorja Žaklja.

Društvo se je že pridružilo ideji Jožeta Nemca in uradno podprlo njegov predlog za izdajo znamke, posvečene 250-letnici prevoda *Nove zaveze* Štefana Küzmicha. Znamko naj bi v letu 2021 izdala Pošta Slovenije.

V letu 2020 so pred nami še številne obveznosti. Meni osebno se zdi najpomembnejša statusna ureditev Trubarjeve domačije na Rašici. Kot občinski svetnik Občine Velike Lašče sem že uspel doseči načelno občinsko soglasje o ponovni ustanovitvi Javnega zavoda Trubarjevi kraji, ki bi med drugim upravljal tudi s Trubarjevo domačijo. V letošnjem letu sledi urejanje zakonskih formalnosti ter operativna vzpostavitev delovanja zavoda.

Poleg tradicionalnih in že omenjenih prireditev in tekočih dejavnosti so tu še predlogi za poimenovanje ulic v Ljubljani po pomembnih reformatorjih, publicistična dejavnost, želja po bolj slavnostnem praznovanju dneva Primoža Trubarja, izletniška dejavnost ...

In ne nazadnje, neizvršena ostaja obveza iz lanskega leta, da bomo morali poiskati novega podpredsednika društva, odgovornega za čim boljšo povezanost z našim najštevilčnejšim članstvom v Prekmurju.

Upam, da nam bo večino naših idej in želja uspelo uresničiti.

Matjaž Gruden, predsednik

V 20. jubilejni številki se bomo poleg rednih rubrik spominjali

- 25. obletnice nastanka Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar (ki smo jo lani malo spregledali)
- začetkov *Lubih Slovencev*
- 500-letnice rojstva Adama Bohoriča

in razmišljali o sledih, ki so nam jih zapustili prednamci ...

Zato že zdaj vabljeni k snovanju zapisov!

Uredništvo *Lubih Slovencev*

NAŠI SPONZORJI

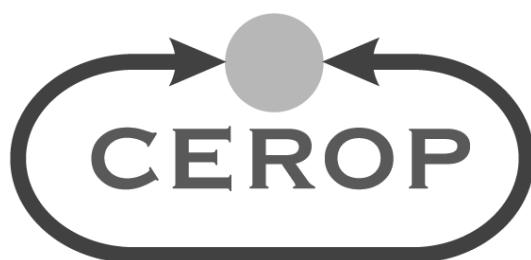

PETROL

Energija za življenje

**ELEKTRO
ENERGIJA**

CEROP

ELES

Gen

E N E R G I J A